

મંજી પરમાર.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૨૧૫ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ મંત્ર પરમાર

વિષય દ. : ૩

મંજુપરમાર

યાને

દેવીપુત્રની વાર્તા.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

મહાદેવ રામચંદ્ર જગુષ્ઠે, બુકસેલર.

તથા હરવાળ-અમદાવાદ

આવૃત્તિ ૬ થી

પ્રત ૪૦૦૦

સંવત ૧૯૮૪

સને ૧૯૨૮

(સર્વહક્ક સ્વાધિન)

અર્થે

મુદ્રણસ્થાન: આદિત્ય મુદ્રણાલય રાયપડરોડ-અમદાવાદ.

મુદ્રક: જાનન વિ. પાઠક.

કિંમત રૂ. ૦-૬-૦

સચિત્ર

ગુજરાતી મોટર ગાઈડ.

૧-૨-૩-૪-૫-૬ અને ૮ સીલેન્ડરની મોટરની
ચલાવવાની માહિતી આપનારું પુસ્તક.

આમાં એન્જીન અને તેના ચાર સ્ટ્રોક, સેક્શન સ્ટ્રોક અને
ઇનલેટ સ્ટ્રોક, કાવરેજ સ્ટ્રોક, પાવર સ્ટ્રોક, એક્ઝા સ્ટ્રોક, વોલ્વ
એન્ડ કેમ, ડબલ દાંતાનું કેમ શાફ્ટ, બ્લોલ્કના ટાઇમીંગ, વીગેરે.
પેટરાલ, કાર્બ્યુ રેટર, તથા કારબ્યુરેટર, બેટરી તૈયાર કરવાની રીત,
એક્યુમ્યુલેટર ચાર્જિંગ ઇનડકશનકોઇલ, સ્પારકિંગ પ્લગ, કોન્ટેક્ટ
બ્રકર, બ્લોલ્કમીટર, ઇનશુલેટેડ વાયર, ડિસ્ટ્રિબ્યુટર, બેસમેગનેટિય
મેક એન્ડ બ્રેક સ્પારકિંગ પ્લગ, મેગનેટો, ચારમ્યુચર, મેગનેટો
કોન્ટેક્ટ બ્રકર અને ડિકસ્ટ્રીબ્યુટર, ટાઇમીંગ કીબરને મેગનેટોકોવો
કેવો બેસાડવો, સીંગલ સીલેન્ડર ડમલેન્ડર ડમડોઇલ વાયરિંગ, ડબલ
અને ચાર સીલેન્ડરનું વાયરિંગ, સીલેન્ડર કાવરિંગ ઓર્ડર, ડબલસિ-
લેન્ડરના કોક, ત્રણ સીલેન્ડરના એન્જીનની માહિતી, ૭ સીલેન્ડર
એન્જીનનો કોક, વારિંગ વોટર કુર્લિંગ સીસ્ટમ, ટયુબીલર રેડીએટર.
ચરમોસાવફળ વોટર પુર્લિંગ સીસ્ટમ, વોટરપંપ, કલચેસ, લેદરકોનકલચ,
પ્લેટસકેસીંગ, ફેરવનાદી મોટીપ્લેટ, ફરનારી નાનીપ્લેટ, કંપલીટ
કલચપ્લેટી ડીફરન સીયલ ગીયર ચેનમડગાડ, સ્ટીયરીંગ ગીયર, લેદાર
છાઇન્ડીંગ હેડબ્રેક ઇનટર્નલ નકસ પેડીંગબ્રેક થોટલ લીવલર અને
એક્સલીરેટર, ગવર્નર, ટાયરમાં હવા ભરવાનો પંપ, ટાયરમાં હવા
ભરવાનું કોષક, કાયર કાલવા, ટાયર અને ટયુપનો જથ્થો મહત્વની
સુચના વીગેરે ઉપયોગી જાણતોનો આમાં સમાવેશ છે પુસ્તકમાં સમજ
ખાતર ઠેકઠેકાણે તેના ભાગના ચીત્ર આપવામાં આવેલ છે. કો. રૂ.
૨-૦-૦ પોસ્ટેજ ૦-૪-૦ આના જુદા. મળવાનું ઠેકાણું:—

મહાદેવ રામચંદ્ર જગુપટે-ત્રણફરવાળ-અમદાવાદ.

મંજુપરમારની વાર્તા.

રાગ આખાહરણનો.

- રાણી બેઠાં કરવા રૂઢન, આંખમાંથી ઝરે છે ઝરણુ;
તમે હાથે મસ્તક કાપ્યું, પેહેલું માઈ માથુ નવ આપ્યું. ૧
- હવે હું શું કંઈ બંરથાર, મારા જીવન પ્રાણ આધાર;
મને હેતે ને પ્રીતે આણી, મારી દાઝ તમે નવ જાણી. ૨
- મારો સ્ત્રીનો અવતાર, જીવ જતાં ન લાગે વાર;
તમે હઠ કરીને ચાલ્યા, તમે વચન તમારાં પાળ્યાં. ૩
- મને ખબર પડી ન લગાર, હું તો રજપુત કેરી કુમાર;
રાજ નથી દીકાં તમારાં, સ્વામી મરણુ તો આવ્યાં મારાં. ૪
- પેહેલી ખબર ના પડી હમને, હું તો ન મરવા દેત તમને;
માઈ મસ્તક હું તો કાપુ, કાળી માતાજીને હું આપું. ૫
- એમ કહીને રાણી રૂવે, ચંદી માત ત્યાં આવી જુએ;
રાણી સતવંતી છે નાર, મુઝો પીટયો જેજેવંતીનો કુમાર. ૬
- હાથમાં રાણીએ ખડ્ગ લીધું, કાળી માતાએ દરશન દીધું;
માગ માગ તું મારી પાસ, કેમ થઈ છે મન ઉદાસ. ૭
- એટલે કાળબેરવ ત્યાંએ આવ્યા, રાણી પદમણીને મન બાવ્યા;
કાળબેરવ કેછે વાત, તું સાંભળ બવીની માત. ૮
- તે આ શું કારજ કીધું, કુંવર કેઈ મસ્તક કેમ લીધું;
કાળીકાજ થયા પરસન, ઉઠો રાજકુંવર તતક્ષણ. ૯

માતા કાળી બોલે છે વાણ, તું તો માગ્ય કુંવર વરદાન;
માતા હું છું તમારો ઘસ, સદા રહોની હમારી પાસ. ૧૦

જોગમાયા કેછે વાત, દીવસ એક નવ આવું તમ પાસ;
એટલે કુંવર બોલ્યા વાણ, તમે આપ્યું મુજ વરદાન. ૧૧

એટલે કાળી બોલ્યાં વાણ, મંજ સાંભળ ચતુરસુગણ;
કવિ કહે છે વારંવાર, તમે સાંભળજો નર ને નાર. ૧૨

કાળીકાજી—અરે કુંવર! તમારી જીભે હું વશી છું પણ એક દીવસ નહીં વસું.

મંજ—અરે જગતઅંબે ! તમે કહો છો કે એક દિવસ વસું ત્યારે ગુંડવણના મુલકમાં જે વખતે જુદપર ચડુ તે વખતે તમે મારી પાસે નહીં આવો ત્યારે મારે શું કરવું ?

કાળીકાજી—અરે કુંવર! એક દિવસ નહીં આવું, પણ તમારું કાંઈ કામ બગડવાનું નથી. તમારે માથે આગળ સતીનો શ્રાપ છે. તે વખત વીત્યા પછી હું આવીશ તેથી તમારે કાંઈ શીકર કરવી નહીં.

પદમણી રાણી પણ ત્યાંથી ઉઠી કાળીકાજીને પગે લાગી સન-મુખ ઉભી રહી.

કાળીકાજી—અરે રાણી, તારે જે ઇચ્છા હોય તે માગી લે હું તમારા પર અત્યંત પ્રસન્ન છું.

રાણી—મને અમમ નીગમની ખજાર પડે, તથા મારો સૌ-ભાગ્ય અખંડ રહે એ શિવાય મારે કાંઈ જોઈતું નથી.

કાળીકાજી—તથાસ્તુ. એમ કહી અંતરધ્યાન થઈ ગયાં.

હવે મંજપરમાર પોતાના નગરમાં ચાલવા લાગ્યા. નવી રાણી પરણી લાબ્યા તેથી ત્યાં પણ બહુ ધામધુમ મચી રહી હતી. દરેક સ્ત્રી પુરૂષ મંજપરમાર તથા પદમણી રાણીનાં સ્વરૂપ જોઈ જક થઈ

જતાં હતાં. જ્યારે તેઓ મોહોલ આગળ આવ્યાં ત્યારે રતનાવળાએ હીરા મોતી તથા ભાત ભાતનાં પુષ્પથી વધાવી લીધાં. મંજુકુંવર પરણીને આવ્યા તેની ખુશાલીમાં દીવાન મહમદશાહે ખજાનામાંથી લાખો રૂપીયાનું ઝવેરાત લોકાને સરપાવમાં વહેચ્યું તથા જેજેવંતી રાણીએ તથા કુંવરે પણ ધણેજ સરપાવ વહેંચ્યો. સરપાવ વહેંચાઈ રહ્યા પછી દીવાનજી કુંવરની રમ લેખ પોતાના મુકામે ગયા; ને કુંવર પદમણી રાણી સાથે મોહોલમાં બેઠા. હવે મંજુપરમાર તો સુખ-વિલાસમાં પડ્યા. મંજુપરમાર દરરોજ સાંજના પોતાના ઘોડેસ્વારો-ને લખ વાડીમાં શીકાર રમવા જતો ને ત્યાં જે શીકારમાં હેંશીયાર માલમ પડે તેને ઇનામ આપતો. ને દરરોજ ગમતમાં દીવસ ગુજરવા લાગ્યો. સુખના દીવસ જતાં વાર લાગતી નથી તે પ્રમાણે સુખ વિલાસમાં મંજુપરમારે પોણા બે વર્ષ કાઢ્યાં પણ ગુંડવણ જીતવાની વાત યાદ આવી નહી. દીવાનજી પણ કાંઈ બોલતા નથી કેમકે મુદત બે વરસની માગી લીધેલી છે. માતૃશ્રી જેજેવંતી તથા બેન રતનાવળાએ વિચાર્યું કે હવે કાંઈ શીકર નથી કેમકે ભાષ બધી વાત બુલી ગયાં. આશરે એક માસ રહ્યા એટલે મામાના પેટમાં ચુક આવવા માંડી. તેઓ વિચાર કરવા લાગ્યા કે મંજુ ગુંડવણ જીતવાની વાત બુલી ગયા પણ કદાચ દીવાનજી સંભારે તો એ ગયા વિના રહે નહીં ને આપણને તેડી ગયા વગર મુકે પણ નહી. કેમકે ગુંડવણ દેશથી એ બીલકુલ અજાણ્યો છે.

ચાંદો—ત્યારે આપણે ગયા વગર ચાલે નહી કે ?

દીલો—એ સાથે તેડી ગયા વગર મુકે નહીં, માટે આપણે એક યુક્તિ કરીએ.

ચાંદો—વળા કંઈ યુક્તિ કરવી રહી છે.

દીલો—મંછપરમાર તથા પદમણી રાણીને જમવા તેડી શીખંડપુરીનું જમણુ કરીએ ને શીખંડમાં ઝેર નાંખી ખવડાવીએ એટલે મંછ તરત મરણ પામશે ને આપણે કંઈ વાતની હરકત રહેશે નહીં.

ચાંદો—પરણીને આવ્યા તે દહાડે દરવાજા આગળ પોતે હાથે માથું કાપીને રાક્ષણીને આપ્યું હતું તો પણ જીવતો થયો તો તે તારો ગાંજ્યો કેમ જશે ?

દીલો—તે દીવસની વાત કરવી નહીં, પણ હવે જ્યાં ત્યાંથી એનું કાટકું કર્યા વિના રહેવું નહીં. (ચાંદાએ ઘણું સમજાવ્યો પણ માન્યું નહીં.)

પછી બંને ભાઈ ઉપર પ્રમાણે નક્કી વિચાર કરી પોતાની બેન જેજેવંતી પાસે આવ્યા. જેજેવંતી રાણી ધણી બોળા સ્વભાવની તથા દયાળુ હતી, તેણે પોતાના ભાઈને દીડા એટલે આદરમાન આપી બેસાડ્યા.

જેજેવંતી—અરે ભાઈ, આજે ધણે દિવસે ક્યાંથી આવ્યા ?

ચાંદો દીલો—કુંવર નહીં સંભારે પણ અમારે આવ્યા વિના ચાલે નહીં.

જેજેવંતી—અરે ભાઈ ! એવું બોલો છો. કુંવર તો હજી ગમે તેટલો પણ નાદાન છે.

ચાંદો, દીલો—એમ સમજાએ છીએ તેથી જ દેડતા દોડતા અહીં આવીએ છીએ કેની !

જેજેવંતી—હા ભાઈ તમે તો સમજી છો. જેવું હેત રાખો છો તેવું જ રાખજો.

ચાંદો દીલો—પણ એન આજે અમારે ત્યાં જન્મવાનું છે.
માટે કુંવરને તથા એન રત્નાવળી તથા પદમણીને જન્મવા મોકલજો.

જેજેવંતી—ભાઈ આજે શું છે ?

ચાંદો, દીલો—હોય શું ?

જેજેવંતી—રત્નાવળી નહીં આવે ?

ચાંદો, દીલો—કેમ એન ! રત્નાવળી નહીં આવે ?

જેજેવંતી—આજ રાતનો એને તાવ આવ્યો છે. તેથી નહીં આવે.

ચાંદો, દીલો—તાવ આવ્યો તેમાં શું, જે ભાવશે તે જન્મશે.

જેજેવંતી—ગ્રીષ્મકુત્ત ઉડાતું નથી તેથી નહીં મોકલું. કુંવર તથા રાણી આવશે.

ચાંદો, દીલો—સારું એન ત્યારે એમ કરજો.

હવે ચાંદો તથા દીલો ઘેર ગયા ને ભાત ભાતની ખત્રીશી રસોઈ તૈયાર કરાની. રસોઈ તૈયાર થઇ એટલે થોડા શીખંડમાં ઝેર ભેળું કરી મંજીને તેડવા ગયા. મંજીકુંવર તથા રાણી પદમણી જન્મવા આવ્યાં. પદમણી રાણીને ઝેરની વાતની ખબર પડી હતી તથા પોતાના બાપને જુદું સાચું સમજાવ્યું હતું તે પણ જાણતી હતી. પણ થોડીવાર તે બોક્ષતી નથી. ત્યાં સુવણની યાળામાં બોજન પીરસેલા તથા રૂપાના વાડકામાં શીખંડ મુકેલો હતો અને જેવા તેઓ જન્મવા બેસે છે એટલે પદમણી મંજીને ધીમેથી કહે છે.

કોહરો.

સાંબળો સ્વામી માહેરા, મારો મામાને લાત;

ઝેર હળાહળ નાખીયું, હું કહું તમને વાત.

મંજીપરમાર—હે રાણી ! તારે કશી વાતની શીકર કરવી નહીં.
એનો જન્મ કપટમાં જવાનો છે પણ એનું કપટ આપણી સાથે

ચાલવાનું નથી, એમ કહી પોતે ઘીનો દીવો કરી માતાજીનું ધ્યાન ધરી જમવા બેઠો ને ઝેરવાળો શીખંડ ખાઈ ગયો. ઝેર બળા બરમ થઈ ગયું ને મંજીનું એક રૂવું પણ ખર્ચું નહોતું બેની મામી આ બીના જોઈ ચકીત થઈ ગઈ ને વિચાર કરવા લાગી કે જે માણસ ઝેર ખાઈ ગયો તે આપણને માર્યા વીના મુકશે નહીં. હવે મંજી પરમાર જમી રહ્યા એટલે ટીકો પાન સોપારીનાં બીડાં આપી કહે છે,—

ટીકો—(પાનની ચોરી પકડાઈ ગઈ જાણી) અરે કુંવર સાહેબ અમેએ શીખંડમાં ઝેર નાખ્યું હતું તે અમારી ભુલ થઈ માટે આ વખત ક્ષમા કરો.

મંજીપરમાર—અરે મામા ! આ વખતે તો જવા દઉં છું પણ બીજી વખત સંભાળજો.

કુંવરને અગાડી મામાનો ખપ છે તેથી કાંઈ વધારે બોલ્યો નહોતો ને ઉઠી રાણીને લઈ મહેલે ગયો. ઝેરની વાત કાઠને કહી નહિ પણ એ અને એની રાણી જ જાણે. મંજીના ગયા પછી એ બંને મામા વાત કરવા લાગ્યા.

ટીકો—અરે બાઈ. જે આદમી ઝેર ખાઈ ગયો તો તે બીજું શું નહોતું કરે ?

ચાંદો—એ દેવીનો ઉપાસક છે, વળી જેવો એ છે તેવીજ એની રાણી છે. જો તે તુરત સમજી ગઈ ને પોતાના સ્વામીને કહે કહ્યો. એવી વાતો કરતા હતા એટલામાં મહામદજી વજીરનું તેકું આવ્યું તેથી બંને બાઈ દીવાન પાસે ગયા ને ત્યાં જે કરવાનું હતું તે કરી પાછા તેમને મુકામે આવ્યા. થોડા દિવસ વિતાવ્યા અને ૧૨ દીવસ બાકી રહ્યા ત્યારે દીવાન ચાંદા તથા ટીકાને કહે છે.

દીવાન—તુમેરા બાણેજ ગુંડવણુકી સાથ લડાઇ કરનેકુ કમ્ જનેકા હે ?

ચાંદો, દીલો—સાહેબ ! એ હમકુ ખબર નહી હે.

દીવાન—અચ્છા, મેં કલ ઉસકી ઉપર એક પત્ર લીખકર બેજુંગા, એમ કહી તુરત કચેરી ખરખારત કરી પોતાને ઘેર ગયો.

ચાંદો તથા દીલો પોતાને ઘેર જઇ વિચાર કરવા લાગ્યા કે કાલે દીવાન કુંવરપર કાગળ લખવાના છે, માટે આપણે માંદા પડવાનો ઢાંગ કરીએ. નહીંતો કુંવર આપણને ગુંડવણુ દેશમાં જોડે તેડી જશે.

ચાંદો—ત્યારે આપણે માંદા પડવાને શું યુક્તિ કરીએ ?

દીલો—આપણે ૩ ભરી ચાર પાતળી ગોઢડી કરવી ને તેમાં પાપડ ભરવા ને એકેકી ગોઢડી પાથરવી ને એકેકી ઓઢવી ને અંધારી કેટડીમાં સુવું ને કાલે દીવાનને કહાવી મોકલવું કે અમે માંદા છઇએ, તેથી હમારાથી આવાશે નહીં. કદી જોવા આવે તો ખોટી જુમે પાઠી પાસાં ફેરવવા એટલે તુરત ખરડ ખરડ થશે ને આપણે કહીશું કે હમારાં હાડકાં ભાંગી જાય છે. જો એમ કહીશું તો કુંવર સાચું માની આપણને સાથે તેડી જશે નહીં.

હવે વિચાર કરી બીજે દીવસે દીવાનને કહાવી મોકલ્યું ને પોતે ધારેલી યુક્તિ પાર પાડવાને માંદા પડ્યા. ચાંદો તથા દીલો માંદા પડ્યા એવી દીવાનને ખબર થઇ એટલે દીવાને પોતાને હાથે કાગળ લખી કુંવરપર સીપાઇ સાથે મોકલ્યો; તે કાગળમાં ફક્ત એટલું જ લખેલું હતું કે, (તમારે જવાની મુદતમાં ફક્ત ૧૧ દીવસ બાકી છે માટે તમારે હવે તૈયારી કરવા માંડવી) કુંવર કાગળ

વાંચતાવાર વિચારમાં પડ્યો ને બોલ્યો. “ અરે હું તો બધી વાત બુઝી ગયો હતો પણ શીકર નહી. ” એમ કહી પોતાના સીપાઇને બોલાવ્યો ને કહે છે:--

મંજુપરમાર--તુમ અબ્બી જાકર હમારા મામાકુ બોલાવ.

સીપાઇ--અચ્છા સાબ. એમ કહી ચાંદા ડીલાને ઘેર ગયો પણ બારણાં બંધ હતાં તે ઠોક્યા અને ઘણી બુઝો પાડી પણ કોઇએ જવાબ દીધો નહીં. થોડી વાર તે બેઠો એટલામાં ડીલાની બેરી રતન બારીએ આવી તે સીપાઇ બેઠેલો જોઇ પુછે છે:--

રતન--કેમ ગુલામ ! શું કામ છે ?

ગુલામ--કુંવરસાબ ઉસકા મામાકુ બોલાવે છે.

રતન--પણ એ બંને ભાઇને રાતનો ખુબ તાવ આવ્યો છે તેથી અવાય એમ નથી. ગુલામને જ્યાં એવું કહ્યું કે તરત મંજુપરમાર પાસે આવી કહે છે.

ગુલામ--કુંવર સાહેબ, ઓ દેનો ભાઈકુ બોખાર આવતી છે.

મંજુકુંવર--(ચકીત થઈ) તેરેકુ કીને કહ્યા કે બોખાર આતી હે ?

ગુલામ--સાબ, આપકા મામીને કહ્યા હે. તેવોજ મંજુપરમાર થોડેસ્વાર થઈ મામાને ઘેર ગયા ને તેમને પુછે છે.

મંજુકુંવર--અરે મામી મામાને શું થયું છે ?

રતન--આજ રાતનો બહુ તાવ આવ્યો છે અને હાડકાં બહુ બરડ બરડ બોલે છે.

મંજુકુંવર--મામા ક્યાં સુતા છે ?

રતન--(જરા ચોકીને) પેલા ઓરડામાં. તુરતજ મંજુકુંવર તે ઓરડામાં ગયા ને મામાને બોલાવવા લાગ્યા.

મંજુકુંવર—અરે મામા, તમેને શું થયું છે ?

મામા—અરે કુંવર અમે તો મરવા મુતા છીએ, તાવ બહુ આવ્યો છે ને હાડકાં બાંગી બન્યા છે.

મંજુકુંવર—ઓસડ કોઇનું ખાધું કે નહીં ?

મામા—અરે ઓસડ તો ખાધું છે. મંજુકુંવરે વિચાર કરી પોતાના સીપાઇ ગુલામને મસુરીઆ ધાંચઝાને તેડવા મોકલ્યો, ગુલામે જમ તેને બજારમાંથી પકડી લાવી કુંવર પાસે રજુ કર્યો.

મંજુકુંવર—અરે મસુરીઆ, મારા મામાને તાવ આવે છે. માટે એને જલદી સાર થાય એવી દવા આપ.

મસુરીઆ—વહુ સાં. એમ કહી તેઓની નાડ જોઇ પણ નાડમાં રોગ બીજકુલ માલમ પડ્યો નહીં તથા તે તેઓના સ્વભાવથી જાણીતો હતો તેથી ચેતી ગયો કે એ ઢોંગ છે. થોડીકવાર વિચાર કરે છે એવું ડોળ ધાલી મંજુને કહ્યું કે સાહેબ એમનાં હાડકાં બહુ દુખે છે તેના જોરે તાવ આવ્યો છે, બાકી તાવ નથી. માટે થોડી રાખોડીનાં હું નીચાન કરું ત્યાં ડામ દો એટલે તરત સાર થઇ જશે. એમ કહી રાખોડીના ડામ કર્યા. જ્યાં મસુરીઆએ એવું કહ્યું કે ચાંદા તથા ટીલાના પેટમાં ફાળ પડી ને મનમાં કહ્યું કે આ સસરાએ તો જીવતા મારી નાંખ્યા. મંજુપરમાર પણ પોતાના મનમાં સમજી ગયો ને તુરત લુવારને બોલાવી મંગાવી બઢી તૈયાર કરાવી. બઢી બરાબર સળગી એટલે લુહારે ઝીણાં ઝીણાં ઓળર તેમાં તપાવવા મુક્યાં. હથીયાર તપ્યા ને લાલચોળ થયાં એટલે લુહાર મંજુને કહે છે.

લુવાર—સાહેબ હથીયાર તૈયાર થયાં છે.

મંજુકુંવર—આ જોટલા ડામ પાડેલા છે ત્યાં ત્યાં ઢામ દઇ દો.

રતન--(ગભરાઈને) અરે કુંવર સાહેબ એમ કરવાથી તમારા મામા સારા નહીં થાય પણ ઉદ્વેગ મરી જશે.

મંજુકુંવર--અરે મામા તરત સારા થઈ જશે.

રતન--હું ચાર દિવસમાં સારા કરી તમારી તરફ મોકલવાનું વચન આપું છું માટે તમે એમ નહીં કરો.

મંજુકુંવર--ત્યારે આપણે એમ કરવાની જરૂર નથી એમ કહી પોતાને મહેલે ગયા, મંજુપરમાર ગયા કે તરત આંદો તથા ટીલો સુધ રચા દતા તે ઉઠ્યા.

રતન--હવે તમારે કુંવર સાથે ગયા વગર ચાલવાનું નથી.

આંદો--હે બાઈ! હવે શું કરીશું ગયા વગર તો ચાલવાનું નથી.

ટીલો--શીકર શું કરવા કરે છે આપણે જઈશું ને સુકન સારા નથી એમ સમજાવીને પાછા આવીશું, હવે ચાર દિવસ વિત્યા એટલે તેઓ મંજુપરમાર પાસે ગયા.

મંજુકુંવર--કેમ મામા! હવે શરીરે કેમ છે ?

મામા--હવે સધળો આરામ થઈ ગયો પણ આપણે ક્યારે નિકળવું છે ?

મંજુકુંવર--કાલના દહાડા પછી.

મામા--ત્યારે પરમદહાડે તૈયાર થઈ ક્યારે આવીએ ?

મંજુકુંવર--પરમ દહાડે સવારના પોહોરમાં તૈયાર થઈ આવવું ચુકવું નહિ.

મામા--જહુસાઈ હવે અમને રજા છે ?

મંજુકુંવર--હા જાઓ તમને રજા છે, તેવાજ તેઓ પોતાની બેન જેજેવંતીને મળી ઘેર ગયા.

બીજે દિવસે મંજુપરમાર દીવાનપર ચીડી લખી, તેમાં પોતાના

ચતુરીઆ બારોટ સાથે ૧૦૦ ગિટ મોકલવાને લખ્યું ને ચતુરીઆ બારોટને કહ્યું કે કાલે આપણે ગુંડવણ તરફ જવાનું છે માટે તારે સવારના પહેારમાં તૈયાર થઇ તે ૧૦૦ ગિટ લઇને આવવું. ચતુરીઆ બારોટે કહ્યું બહુ સાઈ ને પછી પોતાને ઘેર ગયો. બીજે દિવસે સવારમાં ચતુરીઓ બારોટ ૧૦૦ ગિટ લઇ મંછપરમાર પાસે આવ્યો ને તરતજ ચાહો તથા ટીલો પણ આવ્યા.

મંછ--કેમ મામા, બધા કામથી પરવારી આવ્યા છો કે ?

ચાહો ટીલો--હવે અમે તમ્યાર છીએ; સાહેબ, તમારી વારે વાર.

મંછ--અરે મામા, તમે તથા ચતુરીઓ બારોટ અમારી ગુંડવણ તરફ ચાલતા થાઓ, ને શેત્રંજ વાવડી આવે ત્યાં મુકામ કરજો. હું કાલે આવીશ.

ચાહો તથા ટીલોએ મંછપરમારનો આવો હુકમ સાંભળ્યો. કે તરતજ તેઓ ઘર તરફ ફર્યા ને ત્યાંથી જોઇએ તેટલો સામાન લીધો ને ચતુરીઆ બારોટને લઇ ગુંડવણ તરફ ચાલ્યા સો ઉટ લીધાં હતાં તેને એક એકને પુંછડે બાંધી લીધેલાં તે જોઇ બોકો ધણા અજબ થતા હતા. મંછકુંવર એ બોકોને વિદાય કર્યા પછી દિવાનની પાસે ગયા. દીવાને તેને ધણાજ આદરમાનથી પોતાની પાસે બેસાડ્યો.

દીવાન--સાહેબ ! ગુંડવણ પર ચઢાઇ કમ કરને કે હો ?

મંછ--હમ કલ જાનેકા હે ઓર હસકી હકીકત પુછનેકુ આચા હું.

દીવાન--(સધળા હકીકત કલા પછી) તુમકુ કીતના લશ્કર

અર્પતા હે ?

મંછ--હમકુ લશ્કર કુછ નહી અર્પતા.

દીવાન--જળ કીસ તરેસે લટાંગે ?

મંજુ--હમ તમારી જુક્તીસે લટેગા, તુંમેરા મનમાં કુચ અંદેશા નહી રખના.

હવે મંજુપરમાર દીવાન સાથ વાતચીત કરી રહી પોતાને મોહોમે ગયા. જેવા મંજુપરમાર આવ્યા ત્યારે રાણી જેજેવંતી, જેન રતનાવળી તથા ચાકર વગેરેનો દેખાવ મંજુપરમારને જોષ ધણેજ દીલગીરી ભરેલો દેખાતો હતો. રાણી જેજેવંતી, કુંવર લડાઇપર જાય છે એ વાત સાંભળી એવી મુઠ જોતી બની ગયેલી હતી કે તેનાથી કુંવરને એક શબ્દ પણ પુછી શકાતો નહોતો. સાંજ પડી એટલે વાળુ કરી મંજુપરમાર નિદ્રાવશ થયા, બીજે દીવસે સવારમાં ઉઠી દંતધાવન કરી પુજા કરી એક ચિત્તે ધ્યાન ધર્યું એટલે કાળકાળ સનમુખ આવી ઉભા.

મંજુ--(પગે લાગી) હે જગત માતા, આજે હું ગુંડવણ જીતવા નીકળું છું.

કાળકાળ--જા બેટા કત્તેહ કરી આવ, પછી કાળભેરવને બોલાવી કહ્યું કે તારે મંજુપરમાર પાસેથી ખસવું નહીં ને કુંવરની સંભાળ રાખવી, ને એક વાળ પણ વાંકા થવા દેવો નહીં. જો કાંઈ હરકત પડે તો દુર કરવી, એવી સમજુતી આપી આઘશક્તિ અંતરધ્યાન થઇ ગયાં.

મંજુ--હે કાળભેરવ હવે કેમ કરવું છે ?

કાળભેરવ--હવે ક્યારે ચાલવું છે.

મંજુ--આજે.

કાળભેરવ--તમે ચાલતા થાઓ, હું તમને રસ્તામાં મળાશ એમ કહી તે અંતરધ્યાન થઇ ગયો.

હવે મંજુપરમારે પોતાના ખાનગી દીવાનખાનામાં જઈ પોતાનો લશ્કરી પોશાક પહેર્યો, ફેડે કમરપટો ખાંધી તેમાં સુનાની મુઠની કટાર તથા જમાઇઓ ઘોંચી દીધા. બંદુક પણ સારી રીતે ખાંધી લીધી, તેમજ દાઢ, ગુપ્તિ, બરછી વગેરે હથિયાર પણ ઘોંચી દીધાં. એવો શુરવંતો પોશાક પહેર્યો એટલે ગુંડવણુ જીતશે જ એવો દેખાવ એના ચહેરા ઉપરથી જોવામાં આવતો હતો. સમ્રાજી રીતે તૈયાર થઈ પોતાની માતૃશ્રી પાસે આવી કહે છે.

હાહરે!

માતારે મારી માવડી, લાગુ તમને પાય;
 શુકન આપો ભલી બાતના, જીતવા ગુંડવણુ રાય. ૧
 તૈયાર થઈ હું આવીયો, જાઉં છું હું ત્યાં આજ;
 ગુંડવણુ જીતી ઘેર આવીશું, કરશું બાપનાં કાજ. ૨
 એમ કહી પગે લાગીયો, માતાને રાજકુમાર;
 એટલે માતા બોલીયાં, તે વેળા તે દામ. ૩
 વહેલા જીતી ઘેર આવજો, થશે કામ તુજ સિદ્ધ;
 એમ કહી કર મુકીઓ, રાજકુંવરને શિશ્ન. ૪
 આસીષ દીધી અતિ ધણી, ઉપજ્યો મન ઉમંગ;
 માતા કાળી પ્રસન્ન હજો, નવ કરશે મન ભંગ. ૫
 સતી શિરોમણી સાધવી, જેજેવંતી માતાય;
 કવિજન કહે કહ્યું એટલું, શુકન આપ્યા ભલા ત્યાંય. ૬

માતૃશ્રી જેજેવંતીએ ખુશી થઈ સારા શુકન આપ્યા, ત્યાર પછી રેવંત પર અસ્વાર થઈને રાણી મોહોલ આવ્યા. રાણી પદમણી એ પોતાના રમ્મમીને દીઠા કે તુરત અદ્યક્ષર ઉઠી માન આપી પોતાના પદમપર બેસાડ્યા, ને પુછ્યું.

રાણી—આ શુરવંતો પોશાક પેહેરી શીઠ જાઓ છો ? આ તો યુદ્ધ કરવા જતા હોય એવો પોશાક છે. ને તમારા ચેહેરા ઉપરથી એવું જણાય છે.

મંજી—હા પ્યારી ! હું યુદ્ધ કરવા જઈ છું ને તારી પાસે શુકન માગવા આવ્યો છું.

રાણી—(એકદમ ચોંકીને) ક્યાં યુદ્ધ કરવા જાઓ છો ? હું તો કાંઈ જાણતી નથી ને શુકન આપતી નથી.

મંજી—શુકન આપ્યા વગર ચાલે તેમ નથી.

રાણી—સ્વામીનાથ, શુકન આપવા સાઈં માઈં દીક્ષ ચાલતું નથી.

મંજી—જો તું શુકન નહોં આપે તો મારા બાપનું વચન ફાગટ જાય.

રાણી—પણ મહારાજ મને કહો તો ખરા, ક્યા દેશ પર ચડાઈ કરવી છે.

મંજી—મારે ગુંડવણ દેશ જવું છે, ને તે જીતવો છે.

રાણી—હે મારા પ્યારા, ગુંડવણ દેશ મહા કઠણ છે ને તમારી ઉમ્મર પણ નાની છે.

મંજી—હે સ્ત્રી ! તું મને કાંઈ ઓછો જાણે છે ? હું રજપુતનો દીકરો થઈ જ્યારે રણમાં પાછી પાની કંઈ તો મારી જતુની લાગે કે નહોં ? લાગે જ એમાં કાંઈ સંદેહ નહોં. તને ખબર છે કે રજપુતનો દીકરો કદાપિ છુપો રહે નહોં. વળી જો સાંભળ.

કવિત.

તારેકી જ્યોતમેં ચંદ્ર છુપે નહોં, સુર્ય છુપે નહોં બાદલ ઢાંચો;
રણ વિષે રજપુત છુપે નહોં, ઠાતાર છુપે નહોં ઘેર માગણ આવો.
ચંચલ નારી કી નેણ છુપે નહી, પ્રીત છુપે નહી પુંઠ દેખાવો;
કવિ ગંગ કહે સુણ સાહ અકબર, કર્મ છુપે નહી જણત લગાવો.

હે પ્યારી, આટલાં વાનાં કલાં તેમાંનો એક હું છું તૈયારી
વિચાર કર. ને આ શુકન આપ, કે ગુંડવણુ જીતી વહેલો ઘેર આવું.

રાણી—હે સ્વામીનાથ, તમે મુખેથી જાઓ ને તમારા પીતાનું
નામ વધારો તેમાં હું ખુશી છું પણ વહેલા પધારજો. હું સધળા
વાત સમજું છું તથા બધી વાત હું તમારા પ્રતાપથી જાણું છું.
પદમણી રાણી નીચે પ્રમાણે શુકન આપે છે.

રાગ આખાહરણનો.

તમે સાંભળો મારા સ્વામી, હું કહું છું તમને શીર નામી,
સારા શુકન આપું હાંએ, તમે જીતશો રણમાં રાયે.
ગુંડવણુ જીતશો મારા નાથ, કાળભેરવ તમારી સાથ.
ગુંડવણુ મારસો બરથાર, સાસુ જેજેવંતીના કુમાર,
ચાંદો ટીસો બે મામા તમારા, તેને દેખું છું કાળ હમારા;
ચાંદો ટીસો બે કપટજ કરશે, એતો મોત વિના વળી મરશે.
ધણી વિપતજ તમને પડશે, લોક ગુંડવણુ તમથી ડરશે,
તમે મહા શુરવંતા રાજન, જોગ માયા તણા છો તન;
રાજ ગુંડવણુ કેરી માંહે, એક બળવંતો છે ત્યાંહે.

નવજાપ્ય નવાણું હજાર, તેનો ઉપરી છે સરદાર, ૫
તમ જુદ વિચારીને કરજો, માત કાળા તમે સાંભરજો;
તેના ઉપર શીવ પ્રસન્ન, તમ હાથે તેનું મરણ. ૬

શૈત્રંજ સુના છે મારી પાસ, તે તો લોની તમારી સાથ,
હું તો આશીશ દઉં છું આજ, સુઘ સામળ પરણજો મહારાજ. ૭

પદમણીરાણી—હે સ્વામીનાથ, ગુંડવણુ જીતી વેલો આવજો
ને આ આપણા શૈત્રંજ તથા સુનાને સાથે લેતા જાઓ એટલે કાંઈ
પણ હરકત પડવા દેશે નહીં. વળી રૈવંતધોડો પણ તમારી પાસે

છે તે આકાશની ખબર લાવે એવો જોગમાયાનો આપેલો છે, હવે રાણી શેત્રંજ તથા સુનાને કહે છે:—

હાહરા.

- શેત્રંજ સુના બે બાંધવા, મુણ્ણને મારી વાત;
સ્વામી સોંપું માહેરા, રક્ષણ કરજો સાથ. ૧
- માહા બળવંતા સ્વાન છે, જીતજો ગુંડવણ રાજ;
વહેલા જીતાડી લાવજો, જીવન પ્રાણ માહારાજ. ૨
- રખે કાંઈ થાય નહીં, કરશું તમ પર રીશ;
જો કાંઈ થાશે મુજ પ્રાણને, છેદીશ તમારા શીશ. ૩
- માટે બંધવ સાંભળો, કરજો એના જતન;
હું કહું તમને એટલું, એ છે માહારે રતન. ૪
- એમ કહી કર મુઝીઓ, બંને સ્વાનને શીશ;
કવિજન કહે છે એટલું, દીધી ધણી આશિશ. ૫

પદમણી રાણી શેત્રંજ તથા સુનાને ધણા સમજાવ્યા પછી જોગમાયાના આપેલા રેવંત ઘોડાને નીચે પ્રમાણે કહે છે.

હાહરા.

- સાંભળ રેવંત માહરા, હું કહું તુજને પેર;
ગુંડવણ જીતાડી લાવજો, ધણા હેતથી ઘેર. ૧
- તું તો શક્તિનો અશ્વ છે, આપ્યો માથ પ્રીત;
હેતથી સંભળાવીએ, કામ કરજો બહુ રીત. ૨
- છીડી શકો આકાશમાં, બળવંતા માહા વીર;
જતન કરીને રાખજો, સોંપુ સ્થામ શરીર. ૩
- જીવણ પ્રાણ આધાર છે, સાંભળ રેવંત તું;
રક્ષણ કરજો રાખતું, નહીં તો મારીશ હું. ૪

આપ્યા શુકન રાણીએ, હિપલ્યો મન ઉમંગ;
 આવજો વહેલા રાપજી, તમે છે તન મન ધન. ૫
 રાણી પુરબા દેશની, બણી સતી તે આપ;
 કવિજન કહે છે હેતથી, ધન ધન તેના માખાપં. ૬

સત્યવાદી નાર વિશે છાંપો.

સતી હોય ઘેર નાર, પુન્ય તેનાથી થાય,
 સતી હોય ઘેર નાર, પાપ તો નાશી જાય,
 સતી હોય ઘેર નાર, સ્વામીને નવ ખીજે;
 સતી હોય ઘેર નાર, શીખામણ સારી દીજે;
 સતી હોય ઘેર નાર, પુરુષ કાયર નવ થાયે;
 સતી હોય ઘેર નાર, સાગે સૌ તેને પાયે. ૧

સતી હોય ઘેર નાર, અનેક કામ તે કીજે;
 સતી હોય ઘેર નાર, તે તો કાષ્ઠથી નવ ખીડીજે;
 સતી હોય ઘેર નાર, તો વિશ્વાસ સૌ તેનો કરે;
 દાસ નરેન્દ્રમ એમ કહે, સ્વર્ગમાં તે સંચરે. ૨

જેને ઘેર સતી નાર હોય છે તેને કશું દુઃખ રહેતું નથી.
 જુઓની રાણી પદમનીએ કેવા સારા શુકન આપ્યા. પછી મંજી
 પરમાર બહાર નિકળ્યા. ને અમાડી જઈ પોતાનાં મામાને મળ્યા,
 દિવાન મહમદશાહના મનમાં એવો વિચાર આવ્યો કે મંજીકુવર કંઈ
 લશ્કર નથી લઈ મયા તો એ જીતશે કેમ!!!

એજી—અરે! મામા, શુકન સારા થયા કે નહીં ?

અહો તથા દીલો વિચાર કરે છે એટલામાં એક મોહી ભરેલું

હરણું જમણા હાથ તરફથી આવ્યું ને ડાબા હાથ તરફ દોડી ગયું. એટલે:-

ચાંદો તથા દીલો--આ હરણું આંકું ગયું, તેથી સારા શુકન થયા. નહીં તેથી અગાડી જઈ આપણે કાપદો કાઢવાના નથી. પછી તમારી મરજી.

મંજી--મામા, એ હરણું પાછું વળા આવે તો સારા શુકન થાય કે નહીં ?

ચાંદો, દીલો--ત્યારે તો સારા શુકન થાય; પણ એમ થવું મુશ્કેલ છે.

મંજી--કદાચ એ હરણું પાછું વાળું તો કેમ ?

ચાંદો, દીલો--ત્યારે તો ઉત્તમ શુકન થાએ.

હવે મંજીપરમાર સેત્રંજ તથા સુનાને કહે છે:-

હાલેરો.

સેત્રંજ સુના એ બંધવા, જાએને પાછળ આજ;
હરણું વાળો પ્રિતથી, એ છે તમારાં કાજ. ૧

બળવંતા માંદા કેશરી, સારા શુકન નવ થાય;
પાછું જટ તમ વાળજો, સારા શુકન થઈ જાય. ૨

જેવું જાને સાંભળ્યું, ધાયા તેની વાર;
પકડ્યું જટ પ્રિતે થકી, પાછું વાળ્યું તે ઠાર. ૩

પાછું વાળા બોલિયાં, મામા ઉપર રીસ;
સાંભળો પતી માહેરા, ઓચરીએ આ દિસ. ૪

શુકન થયા ભલી ભાતના, આખ્યા માએ ત્યાંય;
મતી છે પ્રજાદેશની, મિથ્યા વચન નવ જાય. ૫

અવળા બંને મામલા, એમ કહીએ તમને પેર;
 હુકમ કરેા જો રાજવી, મારી નાંખીએ આ ઠેર. ૬
 મંજી વળતી બોલીઆ, સેત્રજ સુનાની પાસ;
 હમણાં એને નવ મારીએ, લોની આપણી સાથ. ૭
 એટલે મામા બોલીએ, સાંભળો તમે રાજન;
 શુકન થયા સોહામણા, ખુશી થયા સૌ જન. ૮
 ત્યાંથી અગાડી પરવર્ધા, ચાલ્યા સૌ રાજ માંઘ;
 કવિજન કહે છે એટલું, કપટ મામા મન માંઘ. ૯

મંજીકુંવરે સેત્રજ તથા સુનાને ચાંદા તથા ટીલાને હમણાં
 મારવાની ના કહી, તેથી કરી ચાંદા તથા ટીલાના મનમાં ધણુંજ
 કપટ ભરાયું. અને મંજીને કેવી રીતે મારવો તેનો વિચાર કરતા
 કરતા અગાડી ચાલ્યા.

બારોટ—અરે સાહેબ, આ ઉટ શું કરવા સાથે લીધાં છે ?

મંજી—અરે બારોટ, ગુંડવણની સીમમાં ચરવા મુકવાને.

બારોટ—ધણું સારું.

હવે મંજીપરમાર પંથ કાપતાં કાપતાં અગાડી ચાલ્યા, ને જ્યાં
 ગુંડવણનો મુલક ૨૦ ગાઉ દુર રહ્યો એટલે એક મોટું બીહામણ
 જંગલ આવ્યું, તેમાં બાવળ, ખેર, કંથેર, ટીમરવો, સાગ, સીસમ,
 વડ ઇત્યાદિ ઘણી જાતનાં ઝાડો હતાં, અને વળી તેમાં કોતરો પણ
 ઘણાં હતાં, અને તે ઘણા ઉંડાં હતાં, તથા તેમાંથી વાઘના બરાડા
 સંભળાતા હતા. એવાં જંગલમાં મંજીપરમાર ચાલ્યા. એ જંગલનું
 નામ (મરતુકાળ) હતું. અને તેમાં દેવ દાનવથી પણ જીંદગી
 નહોતું એવું બીહામણ હતું, ચાંદો તથા ટીલો જંગલ જોઈ બીવા
 લાગ્યા પણ મંજીપરમાર ચાલે એટલે એમનો છુટકો નહોતો. ચાલતાં

ચાલતાં બપોર વિત્યા એટલે ચાંદો તથા ટીલો કહે છે, હવે આપણે અહીંયાં મુકામ કરીએ.

મંજી—હાં, પછી ત્યાં મુકામ કર્યો; એટલે:-

બારોટ—સાહેબની રજા હોય તો ઉટને ચરાની આવું ?

મંજી—સુખે જા, ચતુરીઓ બારોટ જંગલમાં ઉટ ચરાવવા ગયો. સેત્રંજ સુતા એ બંને કુતરા મંજીની પાસે બેઠા. પછી રેવંત ઘોડાને વડની સાથે બંધાવીને.

મંજી—અરે મામા ! મારે પાણી પીવું છે તે લઇ આવો.

ચાંદો ટીલો--કુંવર સાહેબ, અમે તો ચાકી લોથ જેવા થઇ ગયા છીએ ને માયું પણ દુઃખે છે.

મંજી--મામા એમ હોય તો સૂઇ રહો, હું પાણી લઇ આવું.

એમ કહી મંજીપરમાર જંગલમાં એક માઠી પર વાવ હતી ત્યાં હથિયાર બાંધી પાણી લેવા ગયો, તે વાવ ધણી મોટી બીહા-મણી હતી, અને તેને ૩૬૦ પગથીઆં હતાં. તે વાવમાં માનવી ૩૫ ધારણ કરીને મહા મોટો દૈત્ય પાણી પીવા બેઠો હતો એટલામાં મંજીકુંવર હાથમાં લોટો લેઇ વાવમાં ઉતર્યો, તે પેલા દૈત્યે દીઠો, તેવોજ દૈત્ય વિચાર કરવા લાગ્યો કે આજ હું મોટા નશીબવાળો કે માણસ મને ખાવાને મળશે. એમ કરતાં મંજીપરમાર વાવમાં ઠેઠ નિચે ઉતર્યો, ને જ્યાં દૈત્ય બેઠો હતો ત્યાં આવી હાથ પગ ઘોઈ પાણી પીધું એટલે,-

દૈત્ય--અધ્યા તું કોણ છે ?

મંજી--હું મને તે હું તેમાં તારે શું કામ છે ?

દૈત્ય--પણ હું તો જાણું કે તું કોણ છે ?

મંજી--હું ધૃત્યંપાના રાજા માણેકદે પરમારનો પુત્ર છું.

દૈત્ય--ત્યારે માંડે નશીબ મોડું છે.

મંજી--અત્યા તાંડે નશીબ કેમ મોડું છે ?

દૈત્ય--કેમકે આજ મને જન્મવાનું સાંડે મળવાનું.

મંજી--કેને ઘેર ?

દૈત્ય--તું મને ઓળખે છે ?

મંજી--હું ઓળખતો નથી પણ તું માણસ જાત છે.

દૈત્ય--માણસ તો નથી પણ તારો બક્ષ કરનારો હું દૈત્ય છું.

મંજી--હું રજપુતનો દીકરો દૈત્યનો નાશ કરનાર છું.

દૈત્ય--તેં માંડે સ્વરૂપ જોયું છે ?

મંજી--મમે તેવું તાંડે સ્વરૂપ હશે તો પણ શું થઈ ગયું, હું તને માયાં વચર મુકું નહિ.

દૈત્ય--જોજે, એમ કહી વિકાળરૂપ ધારણ કરી વાવમાં ઉભો રહ્યો ને કહે છે આજ હું તને ખાધા વિના રહેવાનો નથી.

મંજી--(સમસેર દેખાડી) આ સમસેર તારા સમ કંકડા કરી દેવી કાળાને ભોજ આપું. ને તારે જીવતા જવું હોય તો આવ્યો જા. કુંવરનું આણું બોલવું સાંભળી દૈત્યને કાળ ચમ્પો ને મોડું પોહોળું કરી જોવો મંજીને ખાવા જાય છે એટલામાં કાળ-બેરવ હાથમાં મોટી મદા લઈ આવ્યો.

કાળબેરવ--તાંડે મોત આવ્યું છે જોજે, એમ કહી મદા ત્વરાથી મદા મારી પણ દૃઢત્વ મદા જોરાવર હતો તેથી મદા એક હાથમાં ઝીંડી લીધી તેથી વાળી નહીં, પણ એટલામાં મંજી દેવી કાળાનું સ્મરણ કરી જે હાથમાં મદા ગ્રાહી હતી તે પર સમસેરનો ધા ક્યો તેથી હાથ કપાઈ જઈ વેગળો પડ્યો, ને મદા છુટી ગઈ.

જેની મદદ છુટી એટલે કાળભેરવ મંજીની રજા લઇ અંતરધ્યાન થઇ ગયો, ને મંજીપરમાર પાણીનો મોટો ભરી પોતાના મુકામે આવી બેઠા એટલે,

ચાંદો, ટીલો—અરે કુંવર પાણી લાવતાં આટલી વાર કેમ લાગી

મંજી—મામા એક દુષ્ટ દષ્ટ્ય વાવમાં પાણી પીવા આવ્યો હતો તેની સાથે તકરાર થઇ તેને મારવામાં વાર લાગી ?

મામાએ આ વાત સાચી માની નહિ તેથી પોતે ફરવાનું બાનું કરી વાવ ઉપર જોવા ગયા ત્યાં જઇ જોયું તો મહા સામર્થ્યવાન દષ્ટ્ય પડેલો દોઢો તે જોઈ ચમક્યા પણ મુએલો હતો તેથી હોંમત રાખી ઉભા ને એક એકના સામું જોવા લાગ્યા.

ચાંદો—હે બાઇ જોણે આવો મોટો દષ્ટ્ય માર્યો તે અગાડી ગુંડવણ માર્યા વીના કેમ રહે ? ને જો આપણે વાંકા ચાલીએ તો કોઇ વખત આપણા પણ આજ કાલ.

ટીલો—તેથી આપણે કપટ કરી એને મારવો ને કુંવર જણે નહિ કે મામાના મનમાં કપટ છે એવી રીતે ઘાટ ઉતારવો, એવો મનમુખો કરી બંને બાઇ જંગલમાં ફરી પાછા મુકામપર આવ્યા, અને ચતુરીઓ બારોટ પણ આવ્યો. સાંજે સઘળાઓએ ભોજન કર્યો બાદ ત્યાંથી મુકામ ઉપાડ્યો, ને અગાડી ચાલતા થયા. સવારનો પહોર થતાંજ તેઓ ગુંડવણ દેશની સરહદ પર આવી પહોંચ્યા ને ત્યાં મુકામ કર્યો, ત્યાર પછી:—

મંજી—અરે બારોટ, સઘળા જોટ ગુંડવણની સીમમાં ચરવા છોડી મુકો—

બારોટ—બહુ સાફ, એમ કહી જોટને ચરવા છોડી મુક્યાં.

મંજી—ખારોટ, હું તમને એક કાગળ આપું તે તમે ગુડ-વણ સભામાં જમ આપી આવો.

ખારોટ—ધણું સાર, પછી સઘળાઓએ ભોજન કર્યું. ભોજન કરી રહ્યા પછી મંજીપરમારે ગુંડવણ લોક પર કાગલ લખ્યો. ને ખારોટને આપ્યો. ખારોટ કાગળ લખ વિચાર કરવા લાગ્યો કે જો હું આ વેળે કાગલ લખ જમણ તો ગુંડવણ લોક મને મારી નાંખશે કેમકે તેઓ મને ઝાળખે છે માટે વેશ બદલીને જાઉં એવો વિચાર કરી તળાવની પાળે ગયો ને ત્યાં ઝીણું ઝીણું ધાત્ર ઉગ્યું હતું તે કાપી લેઈ તેનો એક ભારો ખાંધ્યો ને મંજીપરમારનો આપેલો કાગળ તેમાં મુક્યો. પછી ફાટાં ફાટાં લુગડાં પહેરી મજુરનો વેષ ધારણ કરી માથે ભારો મુકી ગુંડવણ સભા તરફ ચાલતો થયો. ગુંડવણ દરવાજામાં પેદો એટલે એક રજપુતની કુમારિકા તે ભારો જોઈ કહે છે.

ઢાહુરો.

મજુર આવ તું હેતથી, ભારો વેચ આ દામ,	
તુજને કોમત આપશું, મળશે ધણેરાં દામ.	૧
વળતી ખારોટ બોલિયો, સાંભળ બહેની તું;	
મારો ભારો નવ લીજીએ, નથી વેચતો હું.	૨
મારો ભારો મોંઘા મુલનો, તુજથી નવ લેવાએ;	
મોટા મોટા રાજવી, તે પણ હારી જાએ.	૩
એ ભારો બળવંત તણો, ગુંડવણ દેશ આ શુદ્ધ;	
મંજીકુંવર તો આવીઆ, પ્રગટ થશે મોટું જુદ.	૪
એ ભારો મંજી તણો, મઠ ચંપાનો રાએ;	
ભારા મધે પત્ર છે, જીતવા ગુંડવણ રાએ.	૫

માટે સાંભળો બેનહી, વિપરીત છે આ કામ;

કવિજન કહે છે હેતથી, તજી ચાલ્યો તે ઠામ. ૬

ચતુરીઓ ખારોટ તે ઠામ તજી અમાડી ચાલ્યા, ધાસ ધણું
સાર હતું તેથી ધણા જણ તેને પુછતા, પણ તે કહેતો કે “ એ
ભારો વેચવાનો નથી. ” એમ અમાડી જતાં ગુંડવણ સભા ઘોડીક
દુર રહી, એટલે ફાજદારનો મુકામ આવ્યો; તે ફાજદાર ખારીએ
બેઠો હતો તે ધાસનો ભારો જોઈ કહે છે:—

ફાજદાર—અલ્યા મજુર, એ ભારાનું શું લે છે ?

મજુર—એ ભારો તારાથી લેવાય એમ નથી.

ફાજદાર—એ હું નહી લઉં ત્યારે કાણ તારો ખાપ લેવાનો હતો ?

મજુર—મારો ખાપ તો ભરી ગયો છે, ને તારો ખાપ બે
ત્રણ દોવસમાં ભરવાનો છે, એવું ખારોટે કહ્યું એટલે ફાજદાર ધણો
ગુસ્સે થયો.

ફાજદાર—અલ્યા મજુર ! તું મને ઓળખે છે ?

મજુર—હું તને નહિ ઓળખું, ત્યારે કાણ મારો ખાપ
ઓળખવાનો હતો ?

ફાજદાર—અલ્યા હું આ શહેરનો ફાજદાર છું.

મજુર—તું આ શહેરનો ફાજદાર છે, તો હું આ શહેરનો
મજુર છું.

આવું મજુરનું બોલવું સાંભળી ફાજદાર ધણોજ ગુસ્સે થયો.
ને પોતાના સીપાઈને હુકમ કીધો કે એ ગાંડો છે માટે એને કાઢી
મુકો. ફાજદારનું આવું બોલવું સાંભળી તે ચાલી ગયો ને સીપાઈ
તેને કાઢી મુકવા આવ્યો તો તેને કાંઈ દોઢો નહી. જો ગાંડા જેવા
ઢાંગ ન કરે તો એને ગુંડવણ લોકની સભામાં કોઈ જવાદે નહી.

એમ અમારી ચાલતાં સભાના દરવાજા આગળ જઈ પહોંચ્યો ને
 જુમ પાડી કે “ ધાસનો ભારો, લો ધાસનો ભારો ” એમ જુમ
 પાડતો પાડતો ગુંડવણ સભા ભરાઈને બેઠી હતી ત્યાં જઈ ઉભો
 રહ્યો ને ગુંડવણ લોકની ચર્ચા જોવા લાગ્યો. ગુંડવણ લોકોનું
 સ્વરૂપ જોઈ આશ્ચર્ય પામ્યો કેમકે તેઓ તે વખતે ધણાજ વિકાળ
 રૂપના દેખાતા હતા, તેઓ અશીષુ ખાતા હતા તેથી તેઓની આંખ
 પણ ખુની જેવી લાલચોળ દેખાતી હતી. તે જોઈ પોતાના મનમાં
 કહેજો છે કે, આ કામ મંજીને વઢાળે એવું છે, પણ થોડીવાર
 બેસીને જરા અશીષુ માગી ખાધું ને પછી લાગ જોઈ જુમ પાડી
 ને કહ્યું “ જરા માઈ સાંભળશો ? ” ગુંડવણ લોક બધા એકી
 નજરે તેની તરફ જોઈ સાંભળે છે.

ઢોહરો

- ભારો લાવ્યો પ્રીતથી, નાંખુ રાજ સભાએ,
 એ મધ્યે એક પત્ર છે, તે તમે વાંચજો રાએ. ૧
- મદ ચંપાનો રાજીઓ, માણેકદે પરમાર;
 તેનો કુંવર આવીયો, મંજી રાજકુમાર. ૨
- વેર લેવાને આવીયો, સાંભળજો આ ઠામ;
 માર્યા વિના નવ મુકશે, કીધાં પરાક્રમી કામ. ૩
- ચેતાવવાને મોકલ્યો, હું આવ્યો તમ પાસ;
 ભારો ધાસનો નાખીઓ માઈ મન થયું ઉઠાસ.
 ત્યાંથી ઢોહી આવીઓ, બેઠા જ્યાં પરમાર;
 ચિત રાખી તમે સાંભળો, માત કાળી કરનાર. ૫

બારોઢ ધાસનો ભારો નાંખીને દોડતો જ્યાં મંજી પરમાર
 બેઠા હતા ત્યાં આવી કહે છે. સાહેબ આપી આવ્યો ને ચેતાવી
 પણ આવ્યો.

મંજી—બ્રહ્મ સાંઈ પણ તું બચ્ચો દોડતો આવ્યો છે તેથી થોડીવાર બેસ પછી તારે જે કહેવું હોય તે કહેજે.

હવે ગુંડવણ લોકના મનમાં ચટપટી થવા લાગી કે એ મજુર શું કહી ગયો પછી પેલો ભારો છોડ્યો તો માંહેથી એક કાગળ નિકળ્યો તે જોઈ બ્રહ્મા આશ્ચર્ય પામ્યા ને કાગળ વાંચવા માંડ્યો.

શ્રી

સરવે ગુંડવણ દેશની સભા મંડળ.

ગઢ ચંપાના માણેકદે પરમારના પુત્ર બાલામંજીની સલામ.

વિશેષ વિનંતી માંહે લખી જણાવું છું તે ધ્યાનમાં લેવી. મારા પિતા માણેકદે પરમારને તમે મારી નાખ્યો, તેનું વેર લેવાને વાસ્તે હું ગઢચંપાથી આવ્યો છું, તેથી તમારે તુરત લડાઈ કરવાને લશ્કર તૈયાર કરવું અગર તમારે લડાઈ નહીં કરવાની ખુશી હોય તો અમને છ આના પ્રમાણે ખંડણી લખી આપો એટલે મારે ભુદ્ધ કરવાની જરૂર રહેવાની નથી, વળી તમારા મનમાં એમ આવે છે કે છાના માના પછવાડેથી આવી દમઝબાજીથી ગુંડવણ જીતી લીધો પણ તેમ કરવાની અમારે જરૂર નથી, માટે ખુબ ખાત્રી લાયક મનની સાથે વિચાર કરી જવાબ લખી મોકલવો અમારો મુકામ તમારા શહેરને પાદરે ગુંડવણ વડની હેઠે છે. વળી તમને ચેતાવવાનું કે જો કાંઈ પણ અમને સુચના નહીં આપશો તો કાલે તમારા શહેરમાં આવી તમારો તમામ મુલક જીતી લઈશું તે નક્કી જણાવું હાલ એજ.

તા૦

માહે

લી૦

સન

}

બાલામંજી માણેકદે પરમારની સલામ

પત્ર વાંચી રહ્યા બાદ ગુંડવણ સભાએ વિચાર કરવા માંડ્યો કે એની પાસે કેટલું લશ્કર છે તે જોઈ આપણે લશ્કર ચઢાવવું.

એવો વિચાર કરી સભાએ મંજૂ પાસે કેટલું લશ્કર છે તે જોવાને એક જથ્થાને મોકલ્યો, તે ઉડી તાડીઆ કોટપર જોવાને ચડ્યો, તે કોટ બે માઇલ ઉંચો હતો, તે પર જઈ આસપાસ જોવા માંડ્યું તો લશ્કર કાંઈ દીકું નહિ, તેથી હરખાઇને નીચે આવ્યો. એટલે;--

ગુંડવણ સભા--અત્યા ભાઈ, કેમ કેટલું લશ્કર છે ?

ગુંડવણ--ઘોડો તથા ઠાણાં ઉંટ, બે કુત્રા તથા બે ત્રણ આ-
દિકે શિવાય બીજું કાંઈ નથી.

ગુંડવણ સભા--એમ કાંઈ હોય નહીં, તેથી બીજા બે જથ્થાને ખાતરી કરવા મોકલ્યા તેમણે પણ પાછા આવી તેજ પ્રમાણે કહ્યું પછી સભાએ કહ્યું કે લશ્કર કાંઈ ચઢાવવું નથી, કેમકે મંજૂ લખે છે કે તમે જીવાળ નહીં આપશો અથવા લડાઈ કરવા તૈયાર નહીં થાઓ તો હું આવી એકદમ તમારું શહેર લઈ લઈશ. માટે આપણે બધા દરવાજા બંધ કરાવી ફક્ત એક કાંકરીઓ દરવાજા ઉઘાડો રાખવો, ને બધા ગુંડવણના છોકરાઓએ મોટાં રેતીનાં દાળાં ભરી કોટ પર બેસવું. મંજૂપરમાર બધા દરવાજા બંધ થયેલા જોઈ એ દરવાજા આવશે એટલે બધા છોકરાઓએ એકદમ એના ઉપર રેતી નાંખી એને દારી દેવો એટલે થયું. તમામ ગુંડવણ મોટે સાદે બોલી ઉઠ્યા, એ ઠીક યુક્તિ શોધી કાઢી, મંજૂપરમારને કોઈએ મહેણું માર્યું હશે, તેનો ચુરસો લાવી વૈર લેવા આવ્યો પણ એ નાદાન શું સમજે, એમ કાંઈ વેર લેવાય છે. બધા છોકરાને આજે વરદી આપી દેજે કે કોઈ જીલ્લો નહીં. કાલે સહવારમાં તેઓ કોટપર આવી બેસે. કચેરી બરખાસ્ત થઈ ને સહિ પોતાપોતાને ઘેર ગયા. દરવાજાને પણ હુકમ પહોંચ્યો હતો તેથી તેણે બીજા દરવાજા બંધ કર્યા હતા.

બીજે દિવસે ચતુરીઓ બારોડ મંજુકુંવર સાર દાતણ લેવા ગયો તો દરવાજા બંધ દીઠા, ને કોટપર ચુંડવણ લોકોના ઊકરાને મોટાં રેતીનાં દાણાં લઈ બેઠેલાં દીઠાં.

બારોડ—અભ્યા ભાઈ! તમે બધા અહીંયાં શું કરો છો ?

ઊકરો—મંજુ કરી કોઈ ઘટચંપાના રાગનો કુંવર આવ્યો છે તેને અહીંયાં દાટી દેવા છે.

બારોડ—ધણું સારું. પછી બધી વાત પુછી ત્યાંથી દાતણ લઈ તે મંજુપરમાર પાસે શ્રેય ગયો, ને કહ્યું કે “ સાહેબ દાતણ લાવ્યો છું. ”

મંજુ—ભાવ, પછી દાતણ લઈ ખાહાર પુરશી માંઠી દાતણ કરવા બેઠો, એવામાં તેની નજર કોટ ઉપર પડી, તેથી બારોડને પુછ્યું, કે આ ઊકરાંઓ કોટપર બેસી શું કરે છે ?

બારોડ—સાહેબ ! શેહેરના દરવાજા બંધ કર્યા છે, ને તમને દાટી દેવા એ ઊકરાંઓ રેતીનાં દાણાં લઈ કોટપર બેઠા છે.

મંજુ—(એ લોકોએ મને તો બળવંતો સમજી બેલ કયો એમ વિચારીને) અરે બારોડ, તારે એકી નજરે કોટ તરફ જોવા કરવું.

બારોડ એકી નજરે જોવાં લાગ્યો, ને મંજુએ દાતણ કરી રહી કાળીકાજીનું એક ચિત્તથી ધ્યાન ધર્યું, ને પછી એક મોટો ખોંખારો કીધો. મંજુએ ખોંખારો કીધો કે તુરત તે કોટ એક મોટો ડુંગર પડે તેમ પડી ગયો, ને તમામ ચુંડવણ ભેડેલાં ઊકરા કચરાઈ મરણ પામ્યાં. આ બીના જોઈ બારોડ અકીત થઈ ગયો, ને મનમાં કહેવા લાગ્યો કે આ કામ ચુંડવણને વટાળે એવું ખરું. કેમકે આવો મોટો બે માણસનો ઊંચો કોટ એક અવાજથી

તોડી પાડ્યો તો એ બીજું શું નહીં કરે. મંજીપરમાર ગુંડવણને મારીને એમનો દેશ ભેઈ લેવાનો એમાં કાંઈ શક નહીં. હવે ગુંડવણ ભોંકેને ખબર પડી કે મંજીપરમારે કોટ તોડી પાડ્યો, એટલે તેઓ વિમાર કરવા લાગ્યા કે હવે શું કરવું, આ કામ તો વળી તરેહવાર જખ્યામ છે.

એક ગુંડવણ—સાહેબો ! જુરીઆ ભાઈ તો પરણવા ગયા છે.

ગુંડવણ સભા—તે પરણવા ગયા તો શું થયું ? આપણે શીએ કેની.

ગુંડવણ—સૌ સાહેબોની જેવી મરજી.

સભા—એક જખ્ય જમ ગુંડવણ કીસાપર લઢાઇનું નિશાન ચઢાવો ને ડંકો વજડાવો.

હવે એક ગુંડવણે ઉઠી લઢાઇનું નિશાન ચઢાવ્યું, તથા ડંકો વજડાવ્યો, ને જ્યાં નિશાન ચડ્યું તથા ડંકો વાગ્યો એટલે તમામ લશ્કર એકઠું થવા માંડ્યું. મોટા મોટા સરદારો પોતાના લશ્કરી પોશાક પેહેરી, બંધુક તલવાર, બાલા વગેરે હથીઆર લઈ હાથી ઘોડા તથા ઉટપર સ્વાર થઈ લઢાઇ કરવાને તૈયાર થયા. અને જેઓ ધણાજ શુરવંત હતા તેઓએ પોતાના હાથમાં મોઢાની મદાએ તથા સાંગો રાખેલી હતી એ પ્રમાણે તૈયાર થઈ ફક્ત ૯૯૦૦૦ ગુંડવણ લઢાઇપર ચડ્યા. ગુંડવણ સભાના મનમાં એવું કે મંજીપરમાર માર મારીને કેટલાને મારશે; માટે ફક્ત નવાણું હજારજ ચઢાવવા. એ ગુંડવણ ભોંકેનો સરદાર લાશીઓ હતો તે ખ્યાને લઈ ગુંડવણ મેદાનમાં જ્યાં મંજીપરમાર બેઠેલા હતા, તેની આસપાસ હથીઆર ચુલાં કરી ઉભો.

ગુંડવણ—અરે! કુંવર, તારે જીવતા જવું હોય તો જા, નહીં તો માથાં વિના મુકવાના નથી.

મંજીપરમાર—તમે મારશો કે હું મરીશ તે બધું હમણું જાણીશો, (મંજીપરમારે પોતાના મામા તથા આરોટને કહ્યું કે તમે પેલા વડપર ચડી જાઓ, ને લડાઈમાં કાણ જીતે છે તે જાણો) તેવાજ તેઓ વડપર ચડી બેઠા. મંજીપરમારે પોતાના રેવંતને શલુમારી બેના મેં ઉપર આઘાતક્રિતનું ત્રીશુળ બાંધ્યું, ને પોતે બે હાથમાં બે તરવાર લઈ રેવંતપર અસ્વાર થઈ મેદાનમાં ઉભો, તેની આસપાસ શેત્રંજ તથા સુનો પણ ઉમેલા હતા. હવે મંજીપરમારે કાળભેરવને સંભાર્યો એટલે કાળભેરવ વજરકછોટો મારી તથા હાથમાં વજરની ગદા લઈ આવી ઉભો.

કાળભેરવ—કેમ કુંવર મને કેમ સંભાર્યો ?

મંજી—અરે બંધવ, આ બધા ગુંડવણને મારી ચકચુર કરવા છે.

કાળભેરવ—અરે કુંવર, કશી વાતની શીકર કરવી નહીં. હવે આપણે લડાઈ શરૂ કરો, દેવી કાળી તમારા જમણાં જીજપર બેઠેલાં છે.

મંજીપરમાર—(માતાજીનું સ્મરણ કરી) અરે, ગુંડવણ લોકો અમારા પર તમે પહેલો હા કરો. ગુંડવણ લોકોએ ઘોડાપર બંદુકોનાં માર ચલાવવા માંડ્યો, એટલે રેવંત જમ દધને આકાશ તરફ ઉડ્યો. ને પછી સરસર કરતો હેઠે ઉતર્યો, અને મંજીએ ફરતાં તરવારથી ધણીક ગુંડવણ લોકોનાં માથાં કાપી નાંખ્યાં. રેવંત ચકરી મારતો મારતો ત્રીશુળવતી હજારો ગુંડવણને મારી નાંખે. મંજીપરમાર

તરવાર વતી ઝુંડવણમાંથી હળરોને કાપી નાંખે, ને કોઈ અધમુએ મર્ધ પડે તો કુતરાઓ તેઓને પુરો કરી નાંખે, તથા કાળબેરવ મદા ફેરવીને મારે એટલે હળરો ઝુંડવણે કચરાઈ મરે. એ રીતે બપોર-લગીમાં તમામ ઝુંડવણ લોકોને મારી મંજીપરમાર પોતાને મુકામે આવ્યો, એટલે બારોડે વડપરથી નીચે ઉતરી રેવંતનો સામાન ઉતાર્યો ને પછી પંખો લઘ મંજીપરમારને પવન નાંખવા તેની પાસે બેઠો. સંજના ઝુંડવણ સભા લડાઈના સમાચાર સંભળી બધીજ શેઠાતુર થઈ ને બીજે દીવસે નવે લાખ ઝુંડવણે સામટા ચઢાવવાનો ઠરાવ કર્યો.

બીજે દીવસે નવ લાખ ઝુંડવણ સામટા ચડ્યા. ને મંજીના મુકામની આસપાસ ફરી વળી મંજીને ઘેરી લીધો. બારોડે રેવંતને જીજ્ઞાસી તૈયાર કરેલો હતો, તથા મામાઓએ મંજીને બખતર પેહેરાવેલું હતું, એટલે તેઓ ઝુંડવણ લશ્કર આવતાંજ ત્રણે જણે એક કેતરની ખરોડમાં સંતાઈ બેઠા. ઝુંડવણ લોકોને પોતાની આસપાસ ફરી વળેલા જોઈ, મંજીએ રેવંતપર અસ્વાર થઈ મેદાનમાં રેવંતને ચમકાવી મુક્યો. શેત્રંજ તથા સુના પણ કાળરૂપ જોવા દેખાતા હતા; જુદના વખતમાં મંજીપરમાર અકળાવા લાગ્યા, કેમકે મામાઓએ બખતર અવળું પેહેરાવેલું હતું તેથી તેની ખીસીઓ મંજીના ઓંખા શરીરમાં બોંકાવા લાગી. મંજીપરમારના શરીરમાંથી લોહી નીકળવા લાગ્યું ત્યારે અકળાઈને મામાને જુમે પાડવા માંડી. મંજીની જુમે કેતરમાં સંભળાઈ એટલે ચાંદો—

ચાંદો—અલ્યા ભાઈ! આપણે કુંવરને બખતર અવળું પેહેરાવેલું છે તેથી તે જુમે પાડે છે; માટે ચાલ આપણે જઈ બખતર સવળું કરી આવીએ.

ટીસો—હવે જો કદી ત્યાં ગયા તો પાછા જવતા આવ-
વાના નથી.

ચાંદો—પણ કદી મંજીપરમાર ગુસ્સે થશે તો તે આપણને
મારી નાંખશે.

ટીસો—આ લશ્કરમાં મંજીપરમાર જવતાજ રહેવાના નથી
માટે વણેા ડાલેા ન થા અને મુંગેા મુંગેા બેસી રહે.

મંજીએ ધણી જુમેા પાઠી, પણ બંને મામામાંથી કેાષએ જવાખ
સરખો દીધો નહીં. ત્યારે મંજી—

રાગ આખાહરણ.

- ચાંદા ટીસા બે મારા મામલા, તમે કામ બગાડ્યા મારાઃ
તમે આવેાની મારી પાસ, મહાફે મન થયું છે ઉદાસ. ૧
- પહેરાવ્યાં બખતર અવળાં, તમે આવી કરોને સવળાં;
લોક ગુંડવણે ઘેરી લીધા, કેમ હાથ સતરને દીધા. ૨
- મારા પ્રાણુ તો હમણા જાએ, તમે વિચારો મનની માહે;
તમે રજપુત કેરા છો તન, નહિ હિંમત તમારે મન. ૩
- તમારા જીવતર ઉપર વેઠ, તમે માનું વજોવ્યું પેટ;
નહી રજપુત કેરા કુમાર, તમારા જીવતરને ધિક્કાર. ૪
- મામા મરવું છે એકજવાર, તમને શું કહું વારંવાર;
તમે આવેાને મામા મારા, યુના બખશું સધળા તમારા. ૫
- તમે પાળો માફ વચન, હું જાણું તમને તન મન ધન;
તમે કહ્યું માન્યું નવ મહાફે, હવે આવ્યું મોત તમાફે. ૬
- મારી વાત સુણી નહી ઠાન, નવ હોખ મુરખને સાન;
કવી કહે છે હવે શું થાએ, હવે તેનો કહું મહીમા. ૭

ઉપલી ખીના સાંભળી ચાંદો તથા ટીસો કોષ ત્યાં ગયા નહી
ને વિચાર કરી વાતો કરવા લાગ્યા.

ટીસો—અલ્યા ભાઈ ચાંદા ! આપણે જવું નહી, કેમકે મંજ
આટલી ફાજમાંથી બચવાનો નથી.

ચાંદો—ભાઈ જેવી તારી મરજ.

ચાંદો તથા ટીસો બેમાંથી કોષ ગયું નહી, એટલે મંજએ
તેઓ ઉપર નીસાસો મુકી કાળકાળની સ્તુતી કરવા માંડી.

છંદ ભુવંચી.

૧

દેવી માત મારી તું તો આજ સકિત,
માજ હું બળું છું સદા ભાવ ભક્તિ;
મને દીન જણી કરો સ્થાય માડી;
જ્યવિર્ધની રૂપ ધરોની માડી.

૧

સદા પુર્યું બ્રમાંડે અંખા ખીરાજે
કલા સોલનો ચંદ્રમા શીશ જાજે;
મુંડવણ્ય લોકનું બળ ધણું છેજ ભારી,
જ્યવિર્ધની રૂપ ધરોની માડી.

૨

અનેક દષ્ટ્યને માર્યા દેવી કાળી,
તારે હાથે ખડમ માતા, કેડે પાળી,
બહુ પાપ જાએ તારા મુખે ન્યાળી,
જ્યવિર્ધની રૂપ ધરોની માડી.

૩

તેત્રીસ કરોડ દેવતા છે આધિન દેવા,
બ્રહ્મા વિષ્ણું સંકર કરે તારી સેવા;
તાઈ નામ એક રૂપ અનેક ધારી,
જ્યવિર્ધની રૂપ ધરોની માડી.

૪

ધર્મી નાસ્તીકાએ બહુ શુદ્ધ મોતી,
રવીચંદ્ર માનેજ તે એક જ્યોતી;
મારાં દુઃખ દારીદ્ર નાંખોની કાઢી,
જયવિર્ધની રૂપ ધરોને માડી.

૫

ભલા શોભીતા અંખાના છેદ ગાળવા,
કરી મેખલું લુધઈ પાથ વાળવા;
મંજુ કહે છે હું સ્તુતી કરું છું તારી,
જયવિર્ધની રૂપ ધરોની માડી.

૬

ખાલામંજુની વિનંતી મન આણી,
કાળરૂપ ધારણ કર્યું દીન જણી;
નરોત્તમ કહે એવી કાળી દયાળી,
જયવિર્ધની રૂપ ધર્યું ભવાની.

૭

કાળીકાજી વિકાળ રૂપ ધારણ કરી કાળભેરવને સાથે લઈ
માજુની પાસે આવ્યા, ને તેનાં બખતર સવળાં કર્યાં, ને મંજુની પીઠ
ઠોકી એટલે તેનામાં અતિશય શક્તિ વ્યાપી ગઈ. એક તરફ નવલાખ
ગુંડવણ લગાઇપર ચઢેલા છે. લગાઇ થઈ ચઈ. અને રેવંત ઘોડામાં
બાણુંજ બળ વ્યાપી ગયું, ને બણીજ ઝડપથી ચકરડી મારે અને
મેજ પોતાની તલવારથી હજારો ગુંડવણનાં ઢોયકાં ઉડાવી દે. માતા
કાળી પણ હજારો ગુંડવણનો નિકાલ કાઢે, તથા કાળભેરવ પોતાની
ડાંગવતી હજારનાં હાડકાં ભાંગી નાખે. શેત્રંજ તથા સુના પણ
તેઓને નીચે નાંખી ચીરી નાખે. જ્યાં દેવી કાળી તથા તેનો
હુત કાળભેરવ રણમાં ચઢ્યાં એટલે પુછવું શું ? સધળા ગુંડવણોને
મારી નસંતાન વાળી નાંખ્યું. હવે આખરે કોઈ જીવતું રહ્યું નહીં

ત્યારે સહા લડવા આવી, તેમના પશુ પ્રાણ નીકળી ગયા. પછી કાળીકાજી તથા કાળભેરવ અંતરખ્યાન થઇ ગયાં, ને મંછકુંવર પોતાના મુકામ પર આવી બેઠા. બારોડ પશુ કોતરમાંથી બહાર આવ્યો ને મંછની સાથે અનેક પ્રકારની વાતો કરતો બેઠો. મંછ-પરમાર લડાઇમાં જત્યા એટલે મામાઓના જીવ ધણા ઊદાસ થયા ને મંછની પાસે આવતાં જીવ ચાલ્યો નહોતો ત્યારે તેઓએ નીચે પ્રમાણેનું કાવતરું કીધું.

જે સધળા મુંડવણ લોક મુવેલા પડેલા હતા તેમાંથી એક ધણુજ પુત્રમુરત અને મંછને ધણુજ મળતો આવે એવા છોકરાનું માયું કપાઇ વેગળું પડેલું હતું તે લઇ ગઇ ચંપા તરફ નાસી ગયા. ગઇ ચંપામાં આવ્યા પછી રાજકચેરીમાં જઇ મહમદશાહ વજીરને બહેર કીધું કે મંછકુંવર મુંડવણ લોકોની લડાઇમાં કપાઇ ગયા ને મહા મહેનતે અમે તેના લશ્કરમાં જઈ એનું માયું લઈ આવ્યા. આ બીના સાંભળી કચેરીમાંના સધળા રજપુતો, રાઠોડો વગેરે ધણા જ ઊદાસ થઈ ગયા ને મહમદશાહ તો બેહોશ જોવા બની ગયો. (દીવાન પોતાનાં મનમાં કહે છે) અરે ! મેં માણેકદે પરમારને વચન આપ્યું હતું તે પાળ્યા વિના મારો છુટકો નહીં. નહોતો આવ્યાં રૂપવંતા કુંવરને હું કદી મુંડવણના મુલકમાં જવા દેત નહીં. અરે બુદ્ધા ! તે આ શું કીધું. ધડ ચંપાના કાજ કુળને નિરવંચ કીધું અને ધડચંપાનું રાજ ધુળધાણી કરી નાંખ્યું, અરે ઇશ્વર ! આ શો ધડચંપાના રાજ ઉપર કોપ ! ! ! અરે ઇશ્વર ! હવે હું શું કરું. બાપડી જેજેવંતી તો આ વાત સાંભળતાંજ પોતાનો પ્રાણ તજી દેશે અને વળી નવી પરણી આણેલી પદમણી રાણીનું શું થાય ! ! ! રાણી પણ પોતાનો પ્રાણ કાઢશે, ઇશ્વર હવે માહરે શું કરવું, એમ વિચારમાં છે. એટલે:—

ચાંદો દીલો—દિવાન સાહેબ, એ મસ્તકકુ ક્યા કરના હે ?

દિવાન—હમેરા મેં આમલસે લે જાઓ તેવાજ તેઓએ તે લખ જમ પોતાની બેન જેજેવંતીને જતાવ્યું.

જેજેવંતી—ભાઈ ! એ કેનું માયુ લાવ્યા ?

દીલો—અરે બેન, ગુંડવણ લોકોની લડાઈમાં આપણા કુંવરનું માયું કપાઈ ગયું તે અમે મદા મહેનતે લખ આવ્યા. રાણી આ વાત સાંભળતાંજ મુઠ્ઠા ખાઈ નીચે પડી, થોડીવારે થુદ્ધિ આવી. એટલે રૂદન કરવા માંડ્યું. અરે બલ્લા ભગવાન મેં પેલે જન્મ કેવાં અધાર કર્મ કર્યા હશે તે આ જન્મે ભોગવું છું, અરે શું મારા એકનો એક છોકરો મરી ગયો ! શીવ, શીવ, હવે મારી સ્ત્રી વલે થશે, ને હું ક્યાં જમશ !! એમ કહી પોતાના માથાના વાળ તોડી નાંખવા માંડ્યા, એટલામાં પોતાની કુંવરી રત્નાવળી ત્યાં આવી.

રત્નાવળી—અરે માતૃશ્રી, આ શું કદ્યાંત કરો છો ?

(રાણીએ કંઈ જવાબ દીધો નહોતો અને નીચે પ્રમાણે રૂદન કર્યું.)

લલિત છંદ.

અરરર, હાથરે, કુંવર માહરા, સિખ લઈ મારી નાસી ચાલીયાં.
એકના હતા, પ્રાણ માહેરાં, મુખ ક્યાં દેખીશ, પુત્ર તાહેરાં.
વેર તે વાળ્યાં, કોણ જન્મનાં, લખ્યા લેખ હશે, મુજ કર્મનાં.
પાપ કીધાં હશે, પેલા જન્મનાં, તે નડ્યાં હમણાં, મારા ભાગ્યનાં.
બંધવ માહેરા, નવ માન્યું કહ્યું, ત્યાં જવાનું તો, મુકરર કર્યું.
સ્વામી મારાનું, દુઃખ મેં સહ્યું, પુત્ર દુઃખ તો નવ, જાએ કહ્યું.
એવી રીતથી, કરે ધણું રૂદન, કુંવર ગયો હવે, આવ્યું મુજ મરણ.

આવી રીતનો વિશાપ સાંભળી બેન રતનાવળી કહે છે કે, “માતૃભી તમારે મામાનું કશું માની રૂઢન કરવું નહીં ને હિંદાસ પણ થવું નહીં.”

રાગ ઝોખાહરણ.

જેજેવંતી માતા હમારી, ક્યાં બુદ્ધિ મઈ છે તમારી,
એ બંધવ માતા તમારા, ત્રણા લુચ્યા આપ હમારા. ૧

એની વાત સાચી નવ માનો, તમે શું કરવા દુઃખ આણો;
દેવી કાળીમાત છે એની સાથ, વચન આપ્યું સતીએ કાથ. ૨
નવ કરશે મન હિંદાસ, એનો નવ કરવો વિશ્વાસ;

માત મામા નહિં એ મારા; પેલા બવના ચતુ તમારા. ૩

આવે બારોટ રાજ સભાએ; ત્યાં સાચે સાચું જણાયે,
પુરબાદેશની રાણી સતી, કદી નવ મરણે એનો પતિ. ૪

ચાલો જઈએ ભાભી પાસ, તમે આવોને મારી સાથ;
સાચે લીધી રાજ માતાય, આવ્યા રાણીના મહેલ માંય. ૫

દીઠા સાચુ નહુંદ પોતાનાં, આપ્યાં આસન ઝટ બેસવાના;
કવિ કહે છે દવે શું થાયે, તેનો સાંભળજો મહિમાયે. ૬

જેજેવંતી—અરે, પદમણી. કુંવરનું માયું ઝુંડવણની લગાનમાં
ક્યાંય મયું, એ વાત ખરી હશે કે ખોટી ?

પદમણી—એ વાત હું કદી માનું નહી, તમને એ વાત
કાલે કહી ?

જેજેવંતી—તારા મામાજીએ કહી ?

પદમણી—તમારા ભાઈને મારી પાસે બોલાવો, તેવોજ
સિપાઈ જઈ તેઓને તેડી લાવ્યો.

પદમણી—(પડદામાં રહીને) મામાજી, આ વાત સાચી છે કે
જુઠી, તે સાચે સાચું કહો, કેમકે હમારા જીવ હીરી ગયા છે.

ચાંદો ટીલો—(પેશુ માથું મોં આગળ મુકી) એ વાત સાચી છે, ને અમે એનું માથું ધણી મહેનતે લઈ આવ્યા છીએ.

હવે પદમની રાણીએ લીનો દીવો કરી, દેવી કાળીનું ખ્યાન ધણું, એટલે તેઓનાં સંખ્યા કાવતરાંની ખજર પહી મઘ. પછી પદમનીએ પોતાની નણુંદને ઈસારત કરી એટલે તે પોતાની માતૃશ્રીને લઘ બીજા ઓરડામાં મઘ, ને રાણીએ પોતાની દાસીને બોલાવી.

દાસી—(પદમની પાસે આવી) બાપ સાહેબ, જે કુકમ હોય તે કરમાવો.

પદમની—ગુલાબ તથા રેમુને જાળને કહે કે તમને ઘોડાના ચાળખા લઘ બોલાવે છે, દાસી તેઓને ઘેર જઈ કહે છે. “ અમારાં બાપ સાહેબ તમને બંનેને ચાળખા લઈને બોલાવે છે.”

ગુલાબ—કયા કામ હે ?

દાસી—તે હું નથી જાણતી બાપ.

રેમુ તથા ગુલાબ—ચાલો, અમ આતે હે. એમ કહી ચાળખા લઘ પદમણી રાણી પાસે ગયા.

ગુલાબ, રેમુ—રાણી સાહેબ, જે કુકમ હોય સો કરમાવો આપકા સેવક આકર ખડા હે, રાણીએ પડદાને ઓઠે આવીને તેઓને બધી હકીકત કહી.

રેમુ—સાહેબ આપકા મામાજી કહાં બેઠેલ હે ?

રાણી—પછાડીના ઓરડામાં બેઠા છે. તમે વહાં જાઓ. ગુલાબ તથા રેમુ જ્યાં ચાહો તથા ટીલો બેઠા હતા તે ઓરડામાં ગયા, ને સાંકળ બંધ કરી એટલે.

ચાંદો, ટીલો—અબે સાંકળ કયું બંધ કરતા હે ?

ગુલાબ, રેમુ—એક બાત તુમકું કુપી કહેનેકી હે. એમ કહી ચાળખા ઉઘાં કરી સડોસડ બેચવા માંડ્યા.

આંદા, ડીલાએ વણી છુમે પાડી પણ સીપમખોએ તેમને મુક્યા નહીં, ને મારી મારીને તેઓની કુસ કહાડી નાંખી. જ્યારે તેઓના સરીરમાંથી લોહી નીકળવા માંડ્યું, ને તેઓને બોલવાની શક્તિ રહી નહિ ત્યારે રેમુ રાણી પાસે આવ્યો, ને કહ્યું કે સાહેબ 'હમેરા મામાજી જે શુદ્ધ હોઠર પડેલ હે."

રાણી—અમ્મજી જળ ઉનકું જાને દો, ઝોર ઉનકું ગાડીમાં બાલકર ઉનકે ઘેર પોહોંચલાવ.

સીપાર્થ—અમ્મજી સાખ, એમ કહી નીચે લઇ જઈ ગાડીમાં બેસી ઘેર પોહોંચતા કર્યા.

આંદા તથા ડીલાએ ખુબ માર ખાઈ છુમે પાડી હતી, તે આંબળી રાજમાતા તથા તેની નચુંદ રત્નાવળી પદમની પાસે આવ્યા.

રત્નાવળી—અરે બાબી આ શું કીધું ?

પદમની—સાંબજો નચુંદ, તમારા વીરાનું માથું કદાપી કાઢે ઉડવાનું નથી, તેમ ઉડેલું પણ નથી, તમારા મામાએ મારા સ્વામીને અતીશય દુઃખ દીધું છે, એ આપના પ્રતાપથી તથા હું જેવી ઘસીના શુકન લઇ ગયા છે, તેથી નવસાખ નવાલું હજાર ચુંડવણને મારી નિરાંતે બેઠેલા છે: તમારા મમા લડાઇમાં કપાઇ ગયેલા કોઇ ચુંડવણ છોડરાનું માથું લઈ આવ્યા ને આપણા બંધનને જીવ છદાસ કરાવ્યો; વળી જે વખતે મારા સ્વામી પરણવાને પુરજાદેશ આવ્યા હતા ત્યારે પણ મારા પીતાને અવળું સવળું સમજાવી લઈ કરાવવાનું બંધ રખાવ્યું હતું, પણ મારા સ્વામીનું પ્રારાધન જોઇ મારા પીતાએ પછી પરણાવી. એવાં ઘણાં નીચ કર્મો આમાજીએ કરેલાં છે. તેથી જે સજા મેં એમને કરી છે તે વ્યાજબી છે, માટે તમારે કશી વાતની શીકર ચિંતા કરવી નહીં. હવે થોડા દિવસમાં મારા સ્વામીનાથ ઘેર પધારશે. પદમની રાણીની

આ બધી વાત સાંભળી જેજેવંતી તથા રત્નાવળી પદમનીને પગે લાગવા મંડયાં.

પદમની—અરે સાસુજી, હું તમારા પુત્રની દાસી છું તેથી તમે મને પગે લાગવા જોગ નથી. હું તમને પગે લાગવા જોમ છું એમ કહી ઉઠીને પોતાની સાસુ નહુંદને પગે લાગી, એટલે રાજ-માતાએ તેને આશીર્વાદ દીધો ને સમજાવે શોક મટી જઈ સર્વને મન દરખ ઉત્પન્ન થયો. થોડીવાર રાજમાતા તથા રત્નાવળી પદમની રાણી પાસે બેઠા, ને પછી તેઓ પોતાને મોહોલે મયાં.

હવે મંજીપરમારે નવલાખ ને નવાણું દગ્ગર ગુંડવણને મારી નાંખ્યા, તે વખતે લડાઈમાં ગુંડવણ લોકોનો બાણેજ “ ભુર્યો ” કરી હતો તે ત્યાં લાગર નહોતો, કેમકે એ વખતે રત્ના નમરમાં બસે ગુંડવણને લખને પરણ્યા ગયો હતો. તે એવો બળીયો હતો કે ૩૦૦ મણની કમાન તથા દોઢસો મણનો બલકો ઉંચકી શકતો હતો. ત્રણી એ શંકરનો ઉપાસીક હતો; તેથી કોઈના માંગ્યો ન જાય એવો ગણાતો હતો. તે પરણી ઉઠ્યો એટલે તેને ઘણો દરખ થયો. અને પોતાના સસરાએ આપેલો એક સુંદર મેહેલ હતો, ત્યાં અનેક પ્રકારના નાચ તથા ગાયન કરાવી અત્તી આનંદમાં રહેવા લાગ્યો, એવા આનંદમાં બે ત્રણ દીવસ વિત્યા એટલે મંજીપરમારે બધા ગુંડવણ મારી ગુંડવણ શહેરનું સત્યાનાથ વાળી નાંખ્યું, એવી ખબર પડી. એ ખબર પડતાંજ ભુર્યો બાણેજના તો હોંશ ઉઠી મયા, ને મુર્છા ખાધ પૃથ્વીપર પડ્યો, થોડીવારે તેની રાણી કંકુએ તેની આસનાવાસના કરી શુદ્ધિમાં આણ્યો.

કંકુરાણી—હે સ્વામીનાથ, તમને એટલામાં શું થયું કે મુર્છા ખાધ પૃથ્વીપર પડ્યા, તે તમે મને કહો.

જુયો—હે બી, તારે આશુ હોય તો તારા બાપ પાસે તૈયારી કરાવ, ને રહેવું હોય તો રહે, હું કાલે જઈ છું.

કંકુરાણી—હે સ્વામીનાથ, તમે જાઓ ત્યારે હું કાણને સાર રહું, પણ આમ તમે ઉતાવળ કરો છો તેનું કારણ મને કહો.

જુયો—તું જમ તૈયારી કરાવ, પછી હું તને રસ્તે કહીશ. કંકુરાણી સમજી તથા સતીનો અવતાર હતી તેથી પોતાના સ્વામીને કાંઈ પણ વધારે પુછ્યું નહીં, ને પોતાના બાપ પાસે આવી સધળું આજ્ઞાંત કર્યું. રતનગરનો રાજા મનસોગ ધણો સમજી તથા માલ્ય પ્રસાદમી હતો, તેણે આવીને પોતાના જમાઈને ધણું સમજાવ્યો તથા એમ ઉતાવળ કરવાનું કારણ પુછ્યું. એ શરવંતા જુયોએ રહેવાને માન્યું નહીં તથા તેનું કારણ પણ કહ્યું નહીં. કહેવત છે કે વિનાશ કાળે વિપરીત જીવિ. આખરે માનસોગ રાજાએ પોતાની કુંવરીને વિદાય કરવાની તૈયારી કરવા માંડી, ને સઘળા તૈયારી કરતાં સાંજ પડી એટલે સહિ પોતપોતાને ઠેકાણે ગયાં.

બીજે દિવસે પ્રાતઃકાળમાં જુયોબાઈ તો ઉઠ્યા, ને નાહી ધોઈ બોજન કરી તૈયાર થયા. માનસોગ રાજાએ પોતાના જમાઈને ધણું જ લશ્કર તથા શણગાર તથા વસ્ત્ર આપ્યાં, અને તેજ પ્રમાણે પોતાની કુંવરીને પણ આપી વિદાય કર્યાં. હવે જુયોબાઈ તો રસ્તે પડ્યા, ને પોતાની પાસે ખસે ચુંડવણ હતી તેની સાથે મંજીને કેવી રીતે મારવો તેનો મનસુબો કરવા લાગ્યો, ને રથ ઝડપથી હંકારવાનો હુકમ કર્યો.

કંકુરાણી—હે પ્રાણનાથ ! આ તમે શું મનસુબો કરો છો તથા આટલી બધી ઉતાવળ શી છે ? તે મને હવે કહો.

જુયો—હે પ્યારી, હું તને કહું છું, તે તું એક ચિત્તે સાંભળ.

દોહરો

- સાબળ રાણી મુલક્ષણી, હું કહું તુજને પેર;
જુદ કરવું છે મહારે, લીધું મંજીએ વેર. ૧
- ઝુંડવણ માર્યા આતિ ધણા, નવ વિચાર્યું મન;
મંજી માફ પલકમાં, હું બોલું સત્ય વચન. ૨
- માટે ઝડપ જાવા થકી, હંકારું રમ હાંચ;
મદ્દ મન ઉદાસમાં, જુદ કરવું છે ત્યાં. ૩
- ન્યારે મંજીને મારશું, જુમમા થાશે મુજ નામ;
કવિજન કહે છે એટલું, આવ્યો પોતાને ધામ. ૪

જુયો બાણેજ તથા કંકુરાણી પોતાના બાપનું આપેલું લશ્કર તથા જુરીયાની પાસે બસે ઝુંડવણ હતા તેમને લઈ પોતાના મુકામ અમળ આવી પહોંચ્યા, ને જોયું તો “જુત જુસઠા મારે અને હરમનજી હડીઓ કાટે” એવું મંજીએ કરી મુકેલું હતું. એ પ્રમાણે ઝુંડવણ દેશની હાલત જોઈ જુયોએ મંજીપરમાર છે કે ગયો, તેની તપાસ કરાવી તો માલુમ પડ્યું કે મંજી ગયો નથી. મંજીપરમાર ઝુંડવણ લોકની કન્યા સુરા તથા સામલ સાથે પરણાવતા હતા તેથી ત્યાં રહ્યા હતા કેમકે સુરા તથા સામલે એને જખરજસ્તીથી રાખેલા હતા. જુરીયાને જેવી ખખર મળી કે મંજી હજી ગયો નથી, એટલે ઘુસ્ત તેણે લડાઈનો પોશાક પહેર્યો અને લડાઈના હથીયાર બાંધે બરછી, કટાર અને ૩૦૦ માણસનો ભઝકો વગેરે હથીયાર બાંધી તૈયાર થઈ પોતાના ઝુંડવણ તથા પોતાના સસરાનું આપેલું લશ્કર હતું તેને લડાઈપર જવાને તૈયાર થવાનો હુકમ કર્યો, અને પોતે પોતાની રાણી પાસે ગયો.

કુંકરાણી—અરે સ્વામીનાથ, તમે લગાઇનો પોશાક પહેરી ક્યાં જાઓ છો ?

જુથો—હે ખારી, હું તને કહી જતાવું છું, તે તું સાંભળઃ—

જુજંગી છેદ.

કહું વારતા સાંભળો રાણી મારી,
રાજ માનસીંગની સતિ ઓ કુમારી;

મારી રણ વિશે ન થાએ ખરાબી,
આપો સુકન સારા સતી સુખકારી. ૧

કદી મરણ થાય નહીં માફે ત્યાંયે,
એવા સુકન આપો રાણી હાંએ,
માફે જળ અતિથય તું દિલ જાણી,
આપો સુકન સારા સતી સુખકારી. ૨

માફે મંજને જુદમાં કામ કાદું,
ધણા પ્રેમથી હું એનું માથું વાદું;
લઉ મામાનું વેર હું પ્રેમ આણી,
આપો સુકન સારા સતી સુખકારી. ૩

કાપી માથું હું આવું ઝટ તારી પાસ,
તમે રાણી કદી ન થાશે નિરાશ;
તમે આપો આશિષ ઉમંગ આણી,
આપો સુકન સારા સતી સુખકારી. ૪

જધા કુળનો હું બાણેજ કહેવાઉં,
નવ મેલું માર્યા વિના પાછળ ધાઉં;
હું ક્ષત્રીનો પુત્ર સતી માત્ર મારી,

- આપો સુકન સારા સતી સુખકારી. ૫
 કદી મેહું હું ન વેર વાળું,
 મને લોક કહેશે એનું મોહું કાળું;
 ધણા રાજાઓ મારી કીર્તિ જાણી,
 આપો સુકન સારા સતી સુખકારી. ૬
 કદી નવ જઈ ત્યારે તો મને દુઃખ થાયે,
 જ્યારે જઈ ત્યારે મને સુખ થાયે,
 માંડે મન થાય ધણુંરે ઉદાસી,
 આપો શુકન સારા સતી સુખકારી. ૭
 ગરાસણીનો શો ધર્મ તે મન જાણો;
 સ્વામી જીધે ચઢે ત્યારે ખુશી આણો;
 એવું સાંભળી મુખ ખોલી વાણી,
 સ્વામી સાંભળો હું કહું પાય નામી. ૮
 તમે શ્રેષ્ઠ વાદાવા મુજને સ્વામી મારા,
 કેમ હું કહું રાજ તમને નહારા;
 મારી વિનંતી સાંભળો મન આણી,
 સ્વામી સાંભળો હું કહું પાય નામી. ૯
 બાલામંજીને મારવા દીત્ર આણો,
 ધણા જગવંતા તમ એને જાણો;
 તમારો માર્યો ન જાએ મરાઈ,
 સ્વામી સાંભળો હું કહું પાયનામી. ૧૦
 નથી જીદ કરવું સુણો મારા નાથ,
 છે કાળભેરવ જેવા મંજી સાથ;
 જાઓ રણમાં ન આવો ફતેહ પામી,
 સ્વામી સાંભળો હું કહું પાય નામી. ૧૧

સતી હું છું જેમ તમ ઘેર નાર,
તેવી મંજીને ત્યાં સતી છે કુમાર;
પુરબા દેશની પદ્મની રાજ પામી,
સ્વામી સાંભળો હું કહું પાય નામી. ૧૨

આપ્યા પદ્મનીએજ શુકન સારા,
કદી ન વિધન થાય એને નહારા;
બાલામંજીને દેવનો દેવ જાણી,
સ્વામી સાંભળો હું કહું પાય નામી. ૧૩

વળી કુળદેવી એની માત કાળી,
મદા હાથ ત્રિશુળ સમશેરવાળી;
માતા કાળી રક્ષણ કરે પુત્ર જાણી,
સ્વામી સાંભળો હું કહું પાય નામી. ૧૪

સાક્ષાત્ આને કાળી જીવ કરવા,
તમે શીદ જાઓ વીના મોતે મરવા;
જાશે તો તમારૂં ભેશે શીશ વાઢી,
સ્વામી સાંભળો હું કહું પાય નામી. ૧૫

શેત્રંજ સુના બે જ્ઞાન છે એની પાસ,
જહુ ધુધવે સતરૂની ચારે પાસ,
મોટા જોદાના પ્રાણ લે તુરત કાઢી,
સ્વામી સાંભળો હું કહું પાય નામી. ૧૬

મારી છેલ્લી શીખામણ નાથ માનો,
મને દાસના દાસની દાસી જાણો,
મારૂં કહું માનો તમે ચિત્ત ધારી,
સ્વામી સાંભળો હું કહું પાય નામી. ૧૭

હકીકત સુણી રાજ બોલ્યો વાણી,

તમે સાંભળો ઓ સતી સુખકારી;

કવિ કહે સાંભળો વિનંતી મારી,

હવે રીસ આણી જુથો બોલ્યો વાણી.

૧૮

જુથો—હે સ્ત્રી ! તું એમ ધારતી હોયશ કે મંજુ મને મારી નાંખશે પણ તું એ વાતની કશી શીકર રાખતી નહી. કોઈ દીવસ પણ હું મંજુનો જાંજ્યો જવાનો નથી. મારે તારે ચિંતા તજવી વળી કાળકાળ જુદ કરવા આવે, એવી વાત મેં આટલા દીવસ થમાં તો સાંભળી નથી.

કુંકરાણી—તમે મારે કહ્યું માનતા નથી, પણ તમે કદી ફત્તેહ પામી આવવાના નથી એ હું નક્કી જાણું છું.

જુથો—હે સ્ત્રી તું સાંભળ.

કોહર.

સાંભળ મારી પ્રેમદા, હું કહું તુજને વાત,

મહાદેવ જેવા દેવ છે, વારે ચઢે સાક્ષાત્.

૧

શીવથી સક્તિ ચઢે નહી, સાંભળ રાણી તું;

માયા વિના નહીં મુકશું, સત્ય વચન કહું હું.

૨

રજપુત કેરો હું બેટડો, પાછી પાની જો થાઓ,

પીતા મારો લાજ મરે, વળી લાજે મુજ માતાએ.

૩

મંજુ કુંવર કોણ માત્રમાં, માર પ્રાક્રમ ભરપુર;

વળતી રાણી ઓચરી, સાંભળો સ્વામી શુર.

૪

બોલો વાણી મીથ્યા તમે. મરવા સ્ત્રીદ તમે જાઓ;

નથી સુખ મુજ કર્મમાં, તમે ખુશી કેમ થાઓ.

૫

રંડાપો મુજ કર્મમાં, આવ્યું મોત મુજ પાસ;

જઈ પુછો મહાદેવને, નવ બોલો તમ સાથ.

૬

મીઢળ હાથ છુટયાં નથી, નથી ભોગવ્યું સુખ;
સાચે સાચુ કહું સદા, અતિશય મુજ દુઃખ. ૭

નવ માન્યું રાણી તણું, થયો ઘોડે અસ્વાર;
તતક્ષણ ત્યાંથી પરવયો, આવ્યો કોટની બહાર. ૮

ગુંડવણ ગધા લેઈ કરી, બેઠા જ્યાં મંછ રાય;
કવિ કહે જાણી થકી આવી પહોંચ્યો ત્યાંય. ૯

આવી રીતે જુયો જુદ કરવા આવ્યો તે જોઈ મંછપરમાર
(ગાંધી) બોલ્યા, આ વળી ભુત થઈ લડવા આવ્યો કે શું.

મંછ—અમ્મા તમે કોણ છો ?

જુયો—મારું નામ જુયો, હું ગુંડવણ લોકોનો લાણેજ છઉં
તેથી હું તેનું વેર લેવા આવ્યો છું, માટે લડાઈ કરવા તૈયાર થાઓ.

મંછ—અરે બંધવ, હું તારી જોડે લડવાને ખુશી નથી.

કેમકે તું પરણીને હમણાંજ આવ્યો છે. તે બીલકુલ સુખ ભોગવ્યું
નથી, વળી તારે હાથેથી મીઢળ તો છુટ્યું નથી, ને હું તારી
સાથે લડું ને તારો પ્રાણ જાય, તો મને શ્રી હત્યા લાગે. (તારી
શ્રી સતી થાય) માટે તમે કસુંબા પાણી કરી સલાહ સંતોષથી
પાછા પધારો તો ઘણું સાફ થાય.

જુયો—(મંછની નરમાશની વાત સાંભળી) તું તારે મને તોટલાં
બાહનાં કાઢ્યા કર, પણ હું તને મુકવાનો નથી, તને મારી નાંખી
તારું ડોકું કાપી લઈ જઈ મારા તાડીઆ કોટના દરવાજા વચ્ચે
બાંધીશ ત્યારે મારો જીવ નીરાંતે બેસશે. વળી એ વાતનો મેં નીમ
લીધો છે, માટે ઝટપણ લડવા તમયાર થાઓ. નહીં તો હમણાં
માર્ગે વિના મુકવાનો નથી.

મંછ—કદી તમે નીમ લીધો હોય તો તે પાળવાનો જવાબ

હું તમને બતાવું, મારા માથાનું નવ ગ્રહી મોળયું છે તે લઘ જમ તમારા દરવાજા વચ્ચે બાંધેા. નહીં તો જુધમાં નફા કાઢવાનો નથી, અને તમેએ તમારી સ્ત્રીનું કહ્યું માન્યું નથી. તેથી નફા થવાનો નથી, તેથી એ વાત (લગાઈની) જવા દો.

જુથો—તું તારે ગમે તેટલી માથાફાડ કર; પણ એમાંનું કાંઈ વળવાનું નથી વળી જો તું માણેકદે પરમારનો ખરો પુત્ર હોય તો ઝટ જુદા પર ચડ; આથી મંજી પરમાર ઘણાજ ગુસ્સે થઈને બોલ્યો તું એવો બળવંતો છે ને આટલો બધો અહંકાર રાખી બદલાયલું બોલે છે તો શીકર નહીં, ચત્ર જુદા ઉપર ચડ.

એમ કહી મંજીએ કાળીઆ રેવંતને શણગારાવી પોતે ઘોડેસ્વાર થઈ શેત્રંજ તથા સુનાને સાથે લઈ ખરા મેદાનમાં પડ્યો ને લગાઈને આરંભ કીધો. આ વખત કાળકાજ નહીં હતાં, પણ ફક્ત કાળભેરવ મંજીની સાથે હતો તેણે પોતાની ગદા ફેંકી ઘણા ગુંડવણનો નાશ કીધો, બાકીનાને મંજીએ પોતાની તરવાર વતી કાપી નાખ્યા ને થેડાકને કુતરાઓએ ફાડી નાંખ્યા ત્યાર પછી,—

મંજી—અત્યા ભાઈ, આ બધા તારા ગુંડવણનો તો નાશ થયો. હવે તારે પાછા જવું છે કે નહીં ?

જુથો—પાછો કેમ જાય ? “ ક્યાં તો મરું કે ક્યાં તો મારું, પણ જુદા ક્યાં વિના રહેવાનો નહીં. ”

મંજી—ઘણું સારું, એમ નહીં તે બંને જણે ઘોડા એક ચક્રમાં દોડાવવા માંડ્યા, કંકુરાણી પોતે ઉંચા મોહોલમાંથી જોઈ વિચાર કરે છે કે કાંઈ લગાઈની રીત આવડતી નથી, ને હમણાં મરવાનો છે તેથી નીચે પ્રમાણે બોલે છે.

ઢાહરા પ્રમાણે.

- સ્વામી ઘોડા ખેડાવતાં, નાચે હરાયાં ઢોર;
 મંજી ઘોડા ખેડાવતાં, નાચે અપપ્પા મોર. ૧
- મારું કહ્યું માન્યું નહીં ચડયા રણની માંહે;
 મુઆ ગુંડવણ અતી ઘણા, હવે નથી કોષ ત્યાંહે ૨
- મંજીએ ઘણું વિનવ્યા ખખર પડી આ ઠાર;
 રાણી ધન્ય મુખથી કહે; મંજી રાજ કુમાર; ૩
- સ્વામી મારો નવ ચેત્યો, મુરખનો સરદાર;
 મુઆ જોદા અતી ઘણા, ગણતાં ન આવે પાર. ૪
- મંજી શીશ એનું છેદશે, મેં જાણ્યું આ ઠાર;
 રજપુત કેરી હું ખેટડી, સતી તણો અવતાર. ૫
- સણુગાર પોતે હિતાર્યા, કહાડી નાખ્યા બહાર,
 હમણાં નાથ મારશે; સંશય નહીરે લગાર. ૬
- ગુંથણ શીશનાં છોડીયાં, છુટા મુકિયા કેશ;
 રમ જુમ કરનાં ચાલીઆં, બદલી કરીને વેશ. ૭
- કંકુરાણી સુઝક્ષણી, દેવી તણો અવતાર;
 કહે કવી સત માનજો, સતી થવાની નાર. ૮

મંજીપરમાર તથા ભુર્યો બંને જણે યુદ્ધ કરવા માંડ્યું મંજી-
 પરમાર મહા પ્રાક્રમી છે. તથા ભુર્યો પણ મહા પ્રાક્રમી છે. ભુર્યો;
 એ કમાન ઉપર બાણો ચડાવી મંજી ઉપર ફેંક્યો. ને જોવા તે
 મંજીના મસ્તક આગળ આવ્યો તેવોજ રેવંત હમ દષ્ટને કુદો, ને
 ઉપર આસમાન ઉડ્યો, ને બાણનો ધા ચુકાવી ઢીધો. પછી મંજી-
 એ રેવંતને જમણા પગની ઠેસ મારી તેવોજ રેવંત સરસર કરતો
 તારાની માફક નીચે ઉતર્યો, ને મંજીએ ભુર્યોનો ચોટલો ઝાલી

પોતાની તરવાર વતી ઝટ માયું કાપી લીધું, ને પછી તે માયું લેઈ પોતાને મુકામે આવીને બેઠો.

ચતુરીઓ બારોટ—સાહેબ હવે કોમળની ચીંતા રહી નહીં.

મંજી—હા હવે કોમળની ચીંતા રહી નહીં; એમ વાત કરે છે એટલામાં બારોટની નગર ગુંડવણ દરવાજા તરફ મધ તો એક મસ્તાન સ્વરૂપ તેની નજરે પડ્યું.

બારોટ—સાહેબ પેલું કોણ લડવા આવે છે.

મંજી—એ કોમળ સ્ત્રી છે.

બારોટ—પણ મહારાજ ને સ્ત્રી હોય તો આપણી સામે છુટા કેશ તથા હાથમાં ખડગ લઈ કેમ આવે ?

મંજી—એ જ્યારે અહિંયાં આવે ત્યારે જણાય, પણ ધણું કરીને ભુર્યાની સ્ત્રી હશે, કેમકે એના હાથમાં કાકણ દોરા છુટ્યા નથી એ પોતાના ધણીનું મસ્તક લેવા આવતી હશે.

બારોટ—હા, સરકાર એમજ હશે, સાહેબની ચતુરાઈ વિષે હું કંઈજ બોલી શકતો નથી. એમ બંને જણા વાતો કરે છે એટલામાં કંકુરાણી ત્યાં આવી લાગ કાઢી મંજીપરમારની સામે ઉભી રહી.

કંકુરાણી—હે મહારાજ, મારા સ્વામીનું મસ્તક આપો.

મંજી—હે રાણી, માત્ર કામ કરો તો હું તમને આપું.

કંકુરાણી—જે હુકમ હોય તે ફરમાવોજી.

મંજી—મેં તમારા સ્વામીનું મસ્તક આપ્યું તેથી મને તમારી સ્ત્રી હત્યા બેઠી તેથી ને મને તમે કંઈ પણ સ્ત્રી શ્રાપ દો તો હું આપું નહીં તો આપનાર નહીં.

કુંકરાણી—અરે અંધવ; તને જો હું શ્રાપ દેજી તો મારી જીભ ખેંચાઈ જાય.

મંજી ત્યારે હું કદી મસ્તક આપવાનો નથી.

કુંકરાણી—જ્યારે તમે મને મસ્તક ન આપો ત્યારે મારાથી અળા કેમ મરાય ? ને એ થાય કેમ ?

મંજી—અરે સ્ત્રી તે બીલકુલ સુખ ભોગવ્યું નથી, ને મારે માથે સ્ત્રી હત્યા બેઠી તે તું જો શ્રાપ ન દે તો હું કયે જન્મે એ પાપિમાંથી છુટું ? મેં મારોભાઈ જાણી ધણો સમજાવ્યો પણ ઉલટું મને મેણું મારી જીવ ઉપર ચઢ્યો ત્યારે મારો કાંધ પણ ધલાજ રહ્યો નહો.

કુંકરાણી—હો અંધવ. મને બધી વાતની ખબર પડી છે, મે પણ એને ધણું સમજાવ્યો પણ માન્યું નહો. એના કર્મમાં મોત લખ્યું હશે તે કાંધ મિથ્યા થાય ? કદી થાય નહો. એ કામમાં તારો બીલકુલ વાંક નથી, પણ જેવી દાસીના ઉપર મેહેર કરી તારા સ્વામીનું મસ્તક મને આપો તો માઈ અખંડ કલ્યાણ થાય ને હું ચિતા ખડકીને આવી છું તે મને વાર થાય છે. ને માઈ સત્ય છેક ચઢી ગયું છે.

મંજી—બેન સાંભળો, હું તમને કહું છું તે.

દોહરા.

વળતી મંજી બોલીઆ, સાંભળ બેની તું;	
સતી શ્રાપ જો દો મુને, મસ્તક આપુ હું.	૧
નહી તો હું આપું નહી, હત્યા નવ છુટાય;	
શ્રાપ દે તો હત્યા છુટું, શીશ આપું કર માંહે.	૨
કુંકરાણી બોલીયા, કેમ બોલું મુજ મુખ;	

દેઉ શ્રાપ હું કદી પદમનીને થાય દુઃખ. ૩

જેવી સતી નાર હું છું, તેવી તમઘેર નાર;

જો બોલું હું મુખથી, ધિક્ક ધિક્ક મુજ અવતાર. ૪

માટે વીરા સાંભળો, હહ નવ કરશો અઠવાર;

જેજેવંતી જેવી માવડી, ધરે શોક અપાર. ૫

કુંવર કહે રાણી સુણો, તમો છો ચતુર સુગ્મણ;

લખ્યા લેખ તો નહીં મટે, કરતા શ્રી ભગવાન. ૬

ઐ હત્યા અમ છુટશું, વિચાર કરો મન માંહે;

થનાર હશે તે થઇ રે'શે, લખ્યા નવ બુલાય. ૭

માતાજીનું વરદાન છે, બોલ્યાંતાં એક દીશ:

તે દિવસ આવી ચઢ્યો, છેદાશે મુજ શીશ. ૮

ત્યારે કંકુ બોલીયાં; શ્રાપ દેઉ આ ઠાર;

દેવ તણો તું દેવ છે, ધન ધન રાજકુમાર. ૯

સ્વામી મરાયો માહરો, તમને મારશે ચંદરાય;

પડશે રણમાં જઇ કરી, થશે દેવી તમ સહાય. ૧૦

કાળી માત ઉઠાડશે, પ્રગટ થશે મન રીસ;

રણમાં જીજ્ઞ કરશે તમો, છેદશે તેનું શીશ. ૧૧

મંજીએ મસ્તક આપ્યું, સતી થઇ તે નાર;

કવિ કહે સૌ સાંભળો, બીજો કહુ વિસ્તાર. ૧૨

હવે કંકુરાણી પોતાના ધણીનું મસ્તક લઇ જળા મુઘ. મંજીને બેઠ થવા લાગ્યો પણ તે શું !!! ગુંડવણ લોકોનાં મુઠ્ઠાં પડી રહેલાં હતાં ત્યાં ઉજડ સુનકાર જેવું થઈ રહ્યું હતું. હવે બીજો દિવસે તૈયારી કરી મંજી પરમારે નીકળવાનો વિચાર કીધો.

હવે સુરા તથા સામળ ગુંડવણ લોકો પુત્રી બંને બેનો વિચાર કરે છે કે હવે આપણે મંજી પરમાર પાસે કોણને મોકલવો.

સુરાની ઉંમર ૧૪ વર્ષની હતી, ને સામળની ૧૩ વર્ષની હતી અને તેઓની ખુશસુરતીમાં પણ કંઈ ખામી નહોતી.

મુરા—(વિચાર કરી) આપણે મસુરીઆ ધાંયજાને મોકલીએ

સામલ—હા એમ કરો, તેવીજ ઠાસીને મોકલી મસુરીઆને તેડાવી મંગાવ્યો, ને મંજીના ઉપર કાગળ લખી મસુરીઆના હાથમાં આપ્યો ને કહ્યું કે આ કાગળ લઈ તું મંજી પરમારને આપી આવ.

મસુરીઆ—હું કાંઈ તમારા બાપનો નોકર નથી કે કાગળ અપિવા જાઉં.

મુરા—અલ્યા તું નોકર નહીં કે ?

મસુરીઆ—હતા ત્યારે હતા, હવે કાંઈ હું તમારો નોકર છું ?

મુરા—તને એક મોઢા મુલની કંઠી આપી શું.

મસુરીઆ—કંઠી નાંખ તારી કુવામાં, મારે કંઠી શું કરવી છે ?

સામલ—ત્યારે તારે શું કરવું છે ?

મસુરીઆ—(કોઈ દુઆરમાં નહી હોવાથી) તમે જો બેન માંથી મને જો એક પરણો તો હું તમારો કાગળ આપી આવું.

મુરા—ઓહો એમાં તે શું, મારી નાની બેન સાથે તને પરણાવીશ ને હું મંજીની સાથે પરણીશ.

મસુરીઆ—(મનમાં ડુલાઈને) ત્યારે ઠીક, હાવો કાગળ, આપણે જવા તૈયાર છઈએ.

ચસકીની જાતને ચડાવ્યો એટલે કાગળ લઈ પોતાને ઘેર ગયો. મુરા તથા સામલને ક્રોધ તો થયો ચડ્યો પણ તે બંદીએ શું કરે !! તેઓએ કાગળમાં એ વાત અડાવી દીધી હતી કે મંજી પરમાર એની ટીકા કરે. હવે મસુરીઆએ ઘેર જઈ પોતાનો પોશાક પેહ્યો,

તેમાં માથે કસુખા પાપડી તથા ફાટો ટુટો જાઓ અડાવી દીધી, કાનમાં છેલકડી પહેરી દીધી, પત્રમાં ચુંચું બોલતો જોડો પણ નહીં બી દીધા. તે અધુરામાં પુરી કાનમાં નરેણી ખોશી અને હાથમાં સુરા તથા સામલનો કામળ લઇ ડોલતા ડોલતા મંજી પરમાર પાસે ગયા, ત્યાં શેત્રંજ તથા સુરાને જોઈ પહેલાં તો ધુમ્મવા લાગ્યો પણ એટલામાં ખારોટ જઈ હાથ પકડી તેડી લાવ્યો.

મંજી પરમાર—અભ્યા કેમ આવ્યો ?

મસુરીઓ—સાહેબ સુરા તથા સામલે આપને પત્ર આપવા મોકલ્યો છે તે લો, તેવોજ મંજીએ પત્ર લઇ વાંચવા માંડ્યા,

શ્રી

મારા પરમ પ્રિય દીક્ષગ્ન પાણી ગ્રહણ કરનાર મંજી પરમાર માણેકદે પરમારની સેવામાં સુરા તથા સામલના ઘણા હેતની સાથે આશીરવાદ વાંચવા, બીજું આપને વિનંતી પુર્વક લખી અરજ ગુજારીએ છીએ તે કબુલ કરશે એવી આપની દાસીઓ આશા રાખે છે. પ્રથમ હમોએ તમારી સાથે લમ કરવાને વાસ્તે વિચાર કરી આપને રાખેલા હતા, પણ લુપ્ત બાણેજ પરણી આવ્યા પછી તરતજ જીવનો આરંભ રચાયો. તેથી આપણા કામની વચ્ચે જે કામળ હતું તેનો નિકાલ થઇ ગયો, ને હવે બીલકુલ શીકર ચિંતા રહી નહીં, માટે આ પત્ર વાંચી તુરત તુરત દાસીની સંભાળ લેવા પધારવું લમ કર્યા પછી તુર્ત આપણે ગદ્યંપા બણી સીધાવીશું, આ મસુરીઓ ગાંધજે પત્ર લખને આવતો નહતો તેને મહા મોટી પરણવાની લાલચ આપીને મોકલ્યો છે, તેથી આપ જરા ચકાવી કામ કરશે તો એ વાંકી જાત પુલાઇ ખુશ થશે, ને જેવાની રમુજ પડશે મહેરબાની કરી હાલ તમારે એને બીલકુલ શીક્ષા કરવી નહીં.

અમે બંને બેનાએ એનો પાટ ગોઠવી રાખેલો છે; તે મરજી મુજબ કરીશું. તે આપને શેજ લખી જણાવીએ છીએ. એજ વિનંતિ.

તા૦

માસ

વરસ

હી૦ આપની તાબેદાર દાસી.

શુરા તથા સામળના

પ્રણામ વાંચશો

મંજીપરમાર—(પત્ર વાંચી રહ્યા પછી) અભ્યા તારે તો સામળ જોડે પરણવાનું કે કેમ ?

મસુરીઓ—નારે સાહેબ, બાએ તો મળક કરવા કહ્યું હતું.

મંજીપરમાર—તારે કાગળ કેમ નહોતો લાવતો ?

મસુરીઓ—સાહેબ મને લખીને આપે તારે લાવું કેની !

મંજીપરમાર—અભ્યા શીકર નહી રાખતો સામળ તેને પરણશે.

મસુરીઓ—સાહેબની જેવી મરજી.

મંજીપરમાર—તું જ્યારે સામળ સાથે પરણીશ તારે તારી બેરી જોડે કેમ બનશે.

મસુરીઓ—સાહેબ હું ઘેર જઈ મારીને કાથળ કાઢી નાંખીશ.

મંજીપરમાર—તારે કાંઈ અડચણ પડવાની નથી.

મસુરીઓ—સાહેબ એ વિષેનો વિચાર મારા મનમાં સારી પેઠે છે.

મંજીપરમાર—તારે બધું સારું.

મંજી પરમારે મસુરીઆ માંચઝાને સારી પેઠે બોલાવ્યો. તેથી તે બધો હરખાવા લાગ્યો. ને કુંવરની રજા લઈ ઘરતાઘરત પોતાને ઘેર ગયો. પછી મંજીપરમારે શુરા તથા સામળના ઉપર પત્ર લખી

ખારોટને આપ્યો અને ખારોટ તે પત્ર આપવા શુરા તથા સામળને મહોભે ગયો.

શુરા—હે ખારોટ ક્યાંથી આવ્યા ?

ખારોટ—(કાગળ ખતાવીને) મંજીપરમારે આ પત્ર મોકલ્યો છે.

શુરા—લાવો, તે કાગળ લઈ બંને બેનો વાંચે છે.

શ્રી.

પ્રાણ પ્રિયા શુરા તથા સામળની રાજસભા.

તમારા તરફને ખુશી જરેલો પત્ર વાંચી હું મન વિશે ધણો આનંદીત થયો છું. હું કાલ રોજ તમારા તરફ આવવાનો છું માટે તમારે જે કહેવું હોય તે મારી રૂબરૂમાં કહેજો આ મારા ચતુરીઆ ખારોટને તમારી તરફ મોકલ્યો છે તેને હર કાંઈ કામ હોય તે કહેવું. એજ વિનંતી તા. માસ વરસ.

લી૦ મંજીપરમાર, માણેકદે પરમાર.

શક્તિ સેવામાં પ્રણામ કરનાર,

શુરા— (કાગળ વાંચ્યા પછી) ખારોટ કુંવર સાહેબને કાલે હમારી તરફ મોકલવા.

ખારોટ—ધણું સાફ સાહેબ, ત્યારે હવે મને રજા છે ?

શુરા—હા, હવે તમને રજા છે, એટલે ખારોટ ત્યાંથી ઉઠ્યો તે મંજીની પાસે ગયો.

હવે મસુરીઓ, ગાંધીજી, મંજીપરમાર પાસેથી ગયો તેવોજ પોતાને ઘેર ગયો, એટલે તેની સ્ત્રી દીવાળી—

દીવાળી—તમે ક્યારના ગયા હતા, તે છોક હમણાં ક્યાંથી આવ્યા.

મસુરીઆ—રાંડ હું મારે ગમે ત્યાં ગયો હતો, તેમાં તારા બાપનું શું ગયું ?

દીવાળી—આટલો બધો તોર રાખો તે કોઈ દિવસ ભાંગશે.

મસુરીઆ—તારા કરતાં સવાધ બધરી લાવું તોજ વાત ખરી.

દીવાળી—રાજની દીકરી તો નથી આવવાની.

મસુરીઆ—તેજ આવવાની છે ને તું તો તેની ગુલામડી ગણાશે.

દીવાળી—ગુલામ થાઓ તો તમને તે મળે નહીં.

મસુરીઆ હે રાંડ તું મને ગુલામ કહ્યો એમ કહી ખાંડવાનું સાંભેલું હાથમાં લીધું ને તે જોરથી કમરમાં માર્યું એટલે તે બાપડીના પ્રાણ નીકળી ગયા, મસુરીઆએ હરખમાંને હરખમાં તે મડદાની ગાંસડી ખાંધી, એક મોટો કુવો હતો તેમાં નાંખી, ને પછી વસ્ત્ર પહેરી શુરા તથા સામળને મહોલે આવ્યો.

શુરા—(તેને જોઈને) અલ્યા મસુરીઆ કેમ ખુશી તો ખરો ?

મસુરીઆ—ખુશી તો તમે કરો ત્યારેજ તો.

શુરા—(જે ઘાટ જોઈવેલો તે વિચારી) અરે મસુરીઆ આજનો દિવસ ઉત્તમ છે, પણ હમારા કુળની રીત તારાથી થશે ?

મસુરીઆ—સા વાસ્તે નહીં થાય ? જે રીત હોય તે તમે કહો.

શુરા—હમારા કુળમાં એવો ધારો છે કે પ્રથમ પરણનાર ધણી સુધ જાય અને હમે તેના માથા ઉપર સાંભેલું સાત વાર ધીમે ધીમે અઠકાડીએ ને ત્યાર પછી રજપુતની રીત કરી પરણીએ.

મસુરીઆ—ત્યારે તે પ્રમાણે તમે ઝટ કરવા માંડો.

શુરા—સુધ જા, એટલે તે સુધ ગયો.

શુરા તથા શામળે તેના માથા ઉપર સાંભેલું ધીમે ધીમે છ વાગ

અડઘાડી સાતમીવાર જોરથી ધા કયો એટલે તેનું માર્યું ધુંદામ જમ
મરણ પામ્યો. મસુરીઆનું કહેવત પ્રમાણે થયું કે “ લેને મમ પુત
ને ખોઈ આઈ ખસમ ” તે પ્રમાણે ખાપડાએ બધરી પણ મારી
નાંખી અને પોતે પણ મુઓ, હવે ચતુરીઓ ખારોટ મંજ પાસે
આવ્યો, ને શુરા તથા સામળે કહેલા સમાચાર કહ્યા.

મંજ—અરે ખારોટ, એ બાધઓની ઉમર કેટલા વરસની છે.

ખારોટ—એકની ચૌદ વરસની ને બીજીની તેર વરસની.

મંજ—અરે ખારોટ, ૩૫ કેવાં છે ?

ખારોટ—સાહેબ. ૩૫ તો ઉત્તમમાં ઉત્તમ છે.

મંજ—ખારોટ તમે ૩૫ જ્યાં છે?

ખારોટ—હાજી, બંનેનાં ૩૫ વર્ણવી બતાવું છું તે સાંભળો.

કવિત.

ચિત્ર ૩૫ ચીત વનમાં છાજે, ચંપ વરણ ચીત વનભારી;
પુરવ પુન કીએ જેને કોટીક, સો પાવે એસી નારી;
સુડા ચંચસી નાક બનીહે, દાંત બને દાડમ કળી;
ભુગઝંઝા ઓર તન અતી કોમળ; ચરણ બને જેસી વન કદળી;
નાભુક પતળી કમર છબેલી, દશ આંગળીયાં મગફળી;
ચંદ્રબદન મૃગલોચની જેસી, અજબ બની રંભા પુતળી;
એસી અદામે સભ જગ મોંઘાં, સત સુંદરપર બધીહારી;
પુરવ પુન કીએ જેને કોટીક, સો પાવે એસી નારી.

ખારોટ—અરે કુંવર સાહેબ, જેણે પેલે જન્મ કરાડો. પુન્ય
કર્મો હોય તેનેજ એવી નારી મળે, બીજાને મળનાર નહીં તેના

બાદનો વિસ્તાર કરું તે તમે સાંભળો. જેનું નાક તો થુડા કહેતાં પોપટની આંચના જેવું છે, હાંત તો હાડમની કળીઓ જેવા, જેની અંધા કહેતાં જંગમ તે ફળના ચંબ જેવી, પગ મહા કોમળ વનની કદળી જેવા આંખળીઓ. જાણે મગની ફળીઓ અને નેણમાં તો જમત મોહી રહ્યું છે. એવી સ્ત્રી પુર્વ જન્મના સંસ્કાર વગર નહોં, એવું સાંભળી મંછકુંવરને મોહ ઉત્પન્ન થયો.

મંછપરમાર—અરે, બારોટ એવું એનું સ્વરૂપ છે ?

બારોટ—અરે ! એતો શું પશ્ય બીજું કહું તે સાંભળો.

મંછપરમાર—બારોટ એ બંનેનું સ્વરૂપ એવું છે ?

બારોટ—સાહેબ એકને મુકીએ તો એક રીસાએ એવું કામ છે.

મંછપરમાર—ત્યારે મને કહી સંભળાવો.

બારોટ—સાંભળો સાહેબ.

કવિત.

મુખ બન્ધો મહેતાબ સરીખો, હાંત જડે સખ સોનેરી;
પુરણ પાનસો પેટ કહીજે, છાતી બની કાચી ફેરી;
કંઠ કોકીકલા કોવલ જેસો મદનકેદને ઘુજ ઘેરી;
ચાલ ચાલે ગજરાજ સરીખી, સો કોષ આસક કરત ફેરી.
છુટે પસીના ભર બાસ, લે લંબે બાલ નામણ કળી;
પુરવ પુન્ય કીએ જન કોટીક, સે પાવે એસી નારી.

બારોટ—સાંભળો મહારાજ, વળી એનું રૂપ રાતની વખતે બપોરીયું છુટે છે તેના જેવી શોભા આપે છે, હાંતે તો સોનાની રેખો જડેલી છે. ડાક તો કોકલા એટલે મોરના જેવી છે. અને

તેનો સ્વર તો કોયલના જેવો છે ચાલ તો ગજરાજ કહેતાં હાથી ના જેવી છે. વાળ તો કાળી નાગચુના જેવા છે અને તેના શરીરનો પરસેવો છુટે છે તેની બાસ લેવાને ભમરા તેની પાછળ આતુર છે, અને જે જુએ તે આસકો થઇ તેને ત્યાં ફેરા ખાયા કરે છે, એવું એનું સ્વરૂપ છે સાહેબ.

મંજુ—અરે ખારોટ એવા સ્વરૂપની તો મને મોહીની લાગવા માંડી.

ખારોટ—અરે સાહેબ એતો શું વળી આવું સ્વરૂપ છે એમ કહી કહે છે.

કવિત

મીઠી જુઆંસે જગ ભરમાયા નેણનમે મોહીની મારે,
લટક બન કે લુટ લીએ જયું, ચમક કહે ગગને તારે.
જીસી આસકપર નજર દેડાવે, તે ઘડી પલકમે ધર મારે;
હિસમાંસે કોઇ બચ્યા નહીં, લપટ રહે જગ સંસારે.
હંશ, મોર કીર કપોત કહીએ, જયું કોયલસે કીલકારી;
પુરવ પુન્ય કીએ જેને કોટીક, સો પાવે એસી નારી.

ખારોટ—હે રાજ જેની મીઠી જઆંધી આખી દુનીઆ મોહ પામે છે. અને જેની આંખમાં જણે વશીકરણુ વિદ્યા ભરેલી છે, તે જેના કિપર નજર કરે તેને પાડ્યા વિના રહે નહિ, જેની સીસોટી કોયલના જેવી છે, એવી સ્ત્રી જેણે પુરવ જન્મ કરોડો પુન્ય કીધાં હોય તેને જ મળે, બીજાને મળવી કઠણ, માટે હે કુંવર તમે પેલે જન્મે કરોડો પુન્ય કર્યા છે તેથી એવી સ્ત્રી તમારે ઘેર એઠાં આવે છે, માટે તમે તો ધણાજ પુન્યશાળી છો એમાં કાંઈ શક નહીં.

મંજુપરમાર—અરે બારાટ, એનું વર્ણન કરો.

બારોટ—સાંભળો સાહેબ.

કવિત

સોળ શણગાર બત્રીસ અલંકાર, ચોરાશી આસન બણે;
બત્રીસ કળા લક્ષણે પુરી, ચીન પદ્મનીકી નીશાને,
કવિજન જોગ જીનસે કીનો, સમજોગો કોઇ ધનસાને,
રામ હીરપા હરી ધચ્છા હરીબીન, મીલે ન એસી દીલજાને
સ્વામ પ્રેમગીર કહે સભામે, સુષ્ણ સુંદરપર બલીહારી,
પુરવ પુન્ય કીયે જેણે કોટીક, સો પાવે એસી નારી,

બારોટ—કુંવર સાહેબ તમારા ઉપર જગતઅંગાની પુરી મેહેર
છે કે આવી રૂપવંતી સ્ત્રી તમને મળે છે.

મંજુપરમાર—અરે બારોટ હું કાલે જઇ એ શુરા તથા
સામળાને નજરે જોઇશ ત્યારે મને ચેન પડશે બીજે દિવસે નાહી
ધોઈ જગતઅંગાની પુજા કરી, સત્રંગા કામથી ફારક થઇ, રેવંત
ઉપર સ્વાર લઇ બારોટને સાથે લઇ શુરા તથા સામળને મોહોલે
પધાયો. સેત્રંજ તથા સુનો બન્ને કુતરાં રેવંતની અગાડી ફાળ મારતા
આત્યા. રસ્તામાં ગુંડવણ લોકનાં મડાં પડેલાં જોઇ મંજુપરમારના
મનમાં અનેક વિચાર ઉત્પન્ન થયા ને—

મંજુ—આ ગુંડવણ દેશ ઉજડ થયો એ બહુ ખોટું થયું,

બારોટ—સાહેબ ખોટું થયું તો ખરૂં.

મંજુ—જેવો જગતઅંગાનો હુકમ, એમ કહી શુરા સામળના
મોહોલે ગયા.

શુરા તથા સામળ મહા ચતુર હતી તેથી મંજુ આવતા હતા તેની આગમજ બેઠક તૈયાર કરી રાખી હતી. મંજુપરમાર આવી બેઠા એટલે શુરા તથા સામળ બંને એનો ઢાળ કાઢી મંજુની સનમુખ આવી ઉભી રહી.

મંજુ—અરે કુંવરીઓ તમારી શી ઇચ્છા છે.

શુરા, સામળ—સાહેબજી, જે ઇચ્છા છે તે તમેને જણાવતી છે.

મંજુ—ત્યારે તમારી ખુશી પરણવાની છે કે કેમ ?

શુરા, સામળ—હમે હમારા મનથી વરી ચુક્યાં છીએ, હવે તમારી વારવાર.

મંજુ—ત્યારે આપણે બ્રાહ્મણને બોલાવી મંગાવીએ.

શુરા, સામળ—હાજી પછી મંજુપરમારે બારોડને બ્રાહ્મણને તેડવા મોકલ્યો.

મંજુ—હે રાજકન્યા, હવે કોઈ બીજું કામ છે ?

શુરા, સામળ—અરે મહારાજ હમેને એક કામ કરવાનું છે. તેનું વચન આપો.

મંજુ—જે કામ કરવાનું હોય તે કહો.

શુરા, સામળ—તમે વચન આપો પછી અમે કહીએ.

મંજુ—(પોતાના મનમાં)—એણે કોણ જાણે શું કરવું. ધાર્યું હશે. પણ શીકર નહીં, મેં કાળીકાજના પ્રતાપથી બધાંએક મોટાં કામ કર્યાં તો એનું કામ કરવું મને મુશ્કેલ નથી; પણ હું એને પુછું તો ખરે.

મંજુ—હે રાજકન્યા. તમે મનમાં કોઈ અંદેશો નહીં રાખતાં મને કહો.

શુરાં સામળ—તમને હવે સ્વામી (પરપ્યા મેહેલાં ગણી-
એ છીએ તેથી અમી કહીશું તે આપ જેવા પ્રમાણીક પાછું નહિ
ફેરવશો; એવી આપની કાશીઓ આશા રાખે છે. સાંભળો મહારાજ !
આ દેશનું રાજ ધણું મોટું તે આપ બહાદુરે આવા બળવાન ગું-
ડવણ લોકનો નાશ કર્યો અને તેઓના મુડદાં ગુંડવણ મેદાનમાં
રખડતાં પડેલાં છે તેઓના ઉપર દયા લાવી તેઓને સજીવન
કરે તો આ પ્રાકૃતથી જેટલી તમારી કીર્તિ વધી તે કરતાં પણ
વધારે ચારે ખુંટમાં વધશે. તમારા બાપનો જે શત્રુ હતો. તેનું
તો મૂર્તક આપે છેદન કરી નાંખ્યું છે અને તે બળા પણ મર્યો.
એટલે કાંઈ હરકત જેવું નથી, ગુંડવણ લોકો સજીવન થશે,
એટલે આ દેશના રાજની ઉપજમાંથી જ આના પ્રમાણે અંજણી
ત્રાંજાના પત્રા ઉપર સુરજ ચંદ્ર રહે ત્યાં સૂધી ગુંડવણ લોકે ધડ-
ચંપાના રાજને ભરે એવું લખી આપશે, વળા અધુરામાં પુરું
આપ જમાઈ થઈ ઉભા રહેશો એટલે પુછવું શું ! ! ! બીજું આપના
નામદારીનું નીશાન ગુંડવણ કીલ્લા ઉપર બારે માસ ઉડ્યક કરશે
તેથી ધણા રાજ્યમાં કીર્તિ વધશે.

મંજી—તમારી એમ ઈચ્છા હોય તો શીકર નહીં. એમ કહી
પોતે સ્નાન કર્યું અને દેવી કાળીની પૂજન કરી એટલે કાળીકાળએ
સાક્ષાત્ દર્શન આપ્યાં.

મંજી--અરે પરમેશ્વરી તારું એક કામ પડ્યું છે.

કાળીકાળ—કુંવર ! શું કામ પડ્યું છે ?

મંજી—આપને કાંઈ અભણ્યું નથી.

કાળીકાળ—અરે કુંવર ! તું ઘણેજ ભાગ્યશાળી છે કે હું તને
આધીન થઈ રહી છું.

મંજી—અરે માતાજી ! હું તમારો હાસ પું, તમારા વિના કોઈ મને ચાહે એમ નથી.

કાળીકાજી—(પ્રસન્ન થઈને) હે કુંવર ! શુરા તથા સામળને પરણ્યા પછી, તું તથા સુરા, સામળ રથમાં બેસી મુંડવણ મેદાનમાં આવજો ને ત્યાં આવી મને સંભારજો એટલે હું તરત આવી તારું કામ કરીશ.

મંજી—અરે માતૃશ્રી ! હમણાં એ કામ ન થાય ?

કાળીકાજી—અરે કુંવર જો હું એને હમણાં સજીવન કરીશ તો તે ભોકા શુરા તથા સામળને પરણાવશે નહિ ને પાછું જીવ સજી કરશે માટે પરણ્યા પછી સજીવન કરીશું એટલે તમને બીજાકુલ ભરકત શક્ય નથી.

જેવી માતૃશ્રીની મરજી. આ પ્રમાણે માતૃશ્રી મંજીપરમારને સમજાવી અંતરધ્વાન થઈ મયાં એટલામાં ચતુરીઓ ખારોટ બ્રાહ્મણને તેડી લાવ્યો ને મંજી કુંવરની પાસે ઉભો રાખ્યો.

મંજી—(બ્રાહ્મણને ચહેરો જોઈ) મહારાજ તમારું નામ શું ?

બ્રાહ્મણ—સાહેબ મારું નામ ધેલાભટ.

મંજી—માહારાજ રાજકન્યા પરણાવતા આવડે છે ?

ગેલાભટ—મહારાજ એતો અમારા બાપદાદાનોજ ધંધો છે. પછી મંજી પરમારે ચતુરીઓ ખારોટને રૂ. ૨૦૦ આપ્યા ને કહ્યું કે આ મહારાજ સામાનની ટીપ કરી આપે તે પ્રમાણે બધું લઈ આવજો.

ખારોટ—ધણું સાઈ સાહેબ પછી મંજીપરમારે ઉપર જઈ જરૂઆ જારી આમળ છતર પલંગ પાથરેલો હતો, ત્યાં જરા આરામ કર્યો, થોડીવારમા સંવળો સામાન લઈ આવ્યો ને એક ઓરડામાં બરી બ્રાહ્મણને ત્યાંથી જે જોઈએ તે લેવાને કહ્યું ને પોતે બીજા

બ્રાહ્મણને તેડવા ગયો, ઘેઝાભટે માંહેઈ બાંધી તપ્યાર ક્યું ને
 બારેઠ બીજા બ્રાહ્મણને તેડી લાવ્યો ને સધળી તપ્યારી થઇ એટલે
 મંજીપરમાર પશુ લુગડાં ધરણાં પહેરી તપ્યાર થયા, તેમાં માથે
 નવમહી મોળાંજી બાધી દીધું તથા જરકસીનો જામો પહેર્યો ને
 સધળી રીતે તપ્યાર થઇ માંહેરામાં જઇ બેઠા. તેની પાસે બારેઠ
 પશુ બેઠા. સુરા તથા જામળે શણગાર પહેર્યો તે નીચે મુજબ:—

ઢાહરે.

- કડાં સાંકળાં વિછવા, ઝાંઝરનો ઝણકાર,
 પહેમાં બાજુબંધ બેરખાં, ગળે મોતનકા હાર. ૧
- સંઘો પુર્યો સોંદુર તણો, અણીઆળી આંજી આંખ,
 પેહેરી વાળી સોહામણી, હીરા રતનની નાક. ૨
- પાયે નેપુર રણઝણે, કોટે એકાવળ હાર;
 ઝળકે કપાળે દામણી, મારે તેજ અપાર. ૩
- પહેમાં ચીર સોહામણાં, કસબી જેવી કોર;
 કંઠે ઝળકે હીરામણી, હેડામાં ટકે મોર. ૪
- સોળે સણગાર શોભતા, નહિ ખાંપણ કે ખોડ;
 કવિ કહે આચર્ય, બંને બેહેનોની જોડ. ૫

તેઓ આવી માંહેરામાં બેઠી, મંજીપરમારનું મુખકું સૂર્યના
 તેજની માફક દીપતું હતું અને તે બંને બેનોનું તારામંડળમાં
 ચંદ્ર ખાસે છે તેવી રીતે હતું. એ ત્રણે જણ અરસપરસ જોઇ
 પોતાના મન વિશે ધણાંજ આનંદ પામતાં હતાં, બ્રાહ્મણોએ વેદ
 છુતી કરી તથા મંત્રક્રિયા કરી ચાર મંત્રજાળ વર્તી તેઓને પરણ્યાં.
 પરણી રજા પછી તેઓએ પોતાના સ્વામીને લઇ ભોજન
 કરી એટલે સંપૂર્ણ રીતે વરી ચુક્યાં, ત્યાર પછી થોડીવારે

તેઓ રંગમહોત્સમાં જઈ સુતાં, ને નિદ્રાવશ થયા. બીજે દિવસે પ્રાતઃકાળમાં બિડી દંતધાવણ કરી નાહી ઘોષ જીવંતજાનું ધ્યાન ધર્યું ને પછી બોજન કર્યું. આ પ્રમાણે, ગમતમાં ચાર દિવસ ગુજાર્યા ત્યાર બાદ ઘટ્યંપા તરફ જવાની તૈયારી કરી, ચતુરીઓ બારોટ રથ જેડી લાવ્યો ને મંજી પરમાર સુરા તથા સામળને અકેક બાજુએ બંધને બેઠા, ને તેની સામી બાજુએ બંને કુતરા બેઠા, પછી રથ ચલાવવા માંડ્યો એટલે કાળભેરવ આવ્યા.

મંજી—કાળભેરવ ! તમે આવ્યા તે દીક થયું, તમે રેવંત પર બેસો એટલે કાળભેરવ રેવંત પર બેઠા, ને તેની જેડે ચાલ્યા. બારોટ પછી રથ હાંકનારની જેડે બેસી ગયો.

તેઓ ગુંડવણનો દરવાજો મૂકી અગાડી ચાલવા માંડ્યા ને ગુંડવણ સરદારોનાં મુઠ્ઠાં પડેલાં હતાં ત્યાં આવ્યા એટલે સુરા તથા સામળ પોતાના સ્વામી પ્રત્યે કહે છે, “ ઓ સ્વામીનાથ આટલાં બધાં ગુંડવણ સરદારોનાં મુઠ્ઠાં પડેલાં છે તેના ઉપર કાંઈ દયા લાવો.

મંજી—હે સ્ત્રી ! તમારે હવે ગુંડવણ લોકો જેડે શી દરકાર છે તે મને કહો.

સુરા. સામળ—મારા વહાલા ભરથાર, તમે જાણો છો કે આવડો મોટો દેશ ઉજડ જેવો થઈ ગયો છે માટે તેનો વિચાર કરો. વળી હું કહું છું તે સાંભળો તમામ ગુંડવણ સરદાર સજીવન થશે, એટલે તમારું નામ ધણુંજ વધશે.

હાહરો.

ધન ચંપાના રાજવી, સુણને સ્વામીનાથ,
દાસી મુખથી બચરે, ધરને રૂદીઆ સાથ. ૧

ગુંડવણ દેશ ઉજડ થયો, નવ રહ્યું ગુંડવણ નામ,
પ્રાક્રમ કીધાં રણ વિશે, સીદ્ધ કર્યું તમ કામ. ૨

કીર્તી ચાલી ચોખુંટમાં, વધ્યું નામ રાજન,
એમ કહી કર તાણીઓ, શુરા બોલી વચન. ૩

સજીવન કરો મુજ રાજઆ, કાળી માત છે સાથ,
ત્યાર પછી અમ આજશું, નવ ઉપડે મુજ પાય. ૪

ભરથાર વિનંતી સાંભળો, અખંડ રહેશે તમ નામ;
કરો નામ તમ જગતમાં, કરો પ્રાકમી કામ. ૫

હાથ બેઠી પાય લાગીઓ, નમી મંજીને નાર,
સ્મરણ કરે માતા તણું, મંજી રાજકુમાર. ૬

સ્મરણ કરતાં આવીયાં, જુગતઅંબા ત્યાં માય,
કવિ કહે સત્ય માનજો, થશે મંજીને સાથ. ૭

મંજીપરમારે શુરા તથા સામગનાં આવાં વચન સાંભળી
દેવી કાળીનું સ્મરણ કીધું અને માતાજી આવ્યાં.

મંજી—પગે લાગીને હે દયાળુ માતા ! હવે આ બધાને સજીવન
કરી મારા મનનો મનોરથ પુરો કરો.

માતાજી—કાળભેરવ ક્યાં છે ?

મંજી—પછાડી આવે છે, એટલે કાળભેરવ આવ્યા.

માતાજી—અરે કાળભેરવ ! તું પાતાળ વિશે જઈ અમીનો
કુંપો લઈ આવ.

કાળભેરવ—વધું સાઈ એમ કહી લઈ લઈ પાતાળ ફાડ્યું
ને શેષ નામના ધામમાં પરવર્યો.

શેષનાગ—(કાળભેરવને બોલેને) કેમ તમે ક્યાંથી આવ્યા ?

કાળભેરવ—(પ્રણામ કરી) અરે રાજપીતા, માતાજીએ અમીનો
કુંપો મંગાવ્યો છે. તેવાજ શેષનાગે અમીનો કુંપો કાઢી આપ્યો.
સપ્તાત જુગત અંબાએ મંગાવ્યો હતો તેથી આપ્યા વગર ચાલે

એમ નહોતું. કાળભેરવ અમીનો કૂપો લેધ માતાજી પાસે આવ્યા.

કાળીકાજી—કેમ કાળભેરવ ! કૂપો લઈ આવ્યા ?

કાળભેરવ—(કૂપો બતાવીને) હાજી, આ રહ્યો.

માતાજી—[મંજીને] તમે બધા રથમાં બેસી જાઓ, એટલે તેઓ બેસી ગયા.

પછી કાળભેરવના હાથમાં કાળકાજીએ અમીનો કૂપો આપ્યો અને માતાજીએ ગુંડવણ લોકો ઉપર છાંટવા માંડ્યું, ને જ્યાં અમીનું શું તેઓના ઉપર પડ્યું કે તેઓ સજીવન થયા. આ પ્રમાણે નવસાખ નવાણું હજાર ગુંડવણ સજીવન થયા. તેઓ સજીવન થયા એટલે “ માર માર ” એ શબ્દના બરાડા નાંખતા ઉઠ્યા, પણ જ્યારે તેઓએ મોટા રાજસભાના ગુંડવણની પુત્રી શુરા તથા સામળને મંજીપરમાર સાથે બેઠેલી દીડી એટલે તેઓ વિચારમાં પડ્યા ને “ માર માર ” એ શબ્દ જુગી ગયા. તેઓ (રાજસભા) પોતાની પુત્રીને પુછ્યા હામ્યા, અરે બેટા ! તમે મંજીપરમાર સાથે કેમ બેઠાં છો ?

શુરા સામળ—હે પીતાજી ! અમે તો મંજીપરમાર સાથે વરી ચુક્યાં છીએ અને એ તો તમારા જમાધ થાય. વળી લાકડાં તમને બધાને મારી નાંખ્યા હતા તે અમે સમજાવી સજીવન કરાવ્યા છે, માટે હવે તમે એમની જે સેવા ચાકરી કરો તે ઓછી છે; બુધા બાણેજને મારી નાંખ્યો અને તેની રાણી કંકુ પોતાના ધણીની સાથે ચેહ ખડકી બળી મુક છે.

તેઓએ જ્યાં આવી વાતો સાંભળી કે તેઓ મંજીપરમારની આજીજી કરી તેને સહેરમાં તેડી ગયા, અને ગુંડવણ કીધા ઉપર એક વખાણવા લાયક મહેલ હતો ત્યાં ઉતારો આપ્યો અને તેમની

હજીરમાં ૧૦-૧૫ આદમી મુક્યાં. હવે મંજીપરમાર તો ધણા સુખમાં પડ્યા; સાંજ પડે એટલે ઘોડામાંડીમાં બેસી ફરવા જાય અને ફરી આવ્યાં પછી વાળુ કરી, શુરા તથા સામજની જોડે ચોસારની ગાજી રમે, અને પછી પોતાની રાણીઓ સાથે એકઆરામમાં રજની રીતે ને મદ્યપાની વાત કંઈ તેને માફ આવે નહીં, ગુંડવણ લોકોના મોટા મોટા અધીકારીઓ તથા ગુંડવણ સભાએ મંજીપરમારની સાથે ફરી તેમને તમામ દેશ દેખાડ્યો તે જોઈ મંજીપરમાર ધણાજ ખુશી થયા.

મંજીપરમારે આવી રીતે સુખ ભોગવવાને બે માસ કાઢ્યા પછી મદ્યપાની વાત કંઈ સાંભળી નહીં, ત્યાં કાળભેરવ—

કાળભેરવ—હે મંજીપરમાર ! તમને કંઈ સાંભરે છે કે નહીં ? શુરા તથા સામજના કરતાં વધારે વઢાણી તમારી પદમણી રાણીને કેમ છુટી ગયા ? તે ત્યાં ધણી ઉદાસી છે. માટે તેની સંભાળ કંઈ લેવી છે કે નહીં ? વળી માતૃશ્રી જેજેવંતી પણ બહુ ઉદાસીમાં છે માટે હવે તમારે જાણદી જવું જોઈએ.

મંજીપરમાર—અરે કાળભેરવ ! તેઓ ત્યાં ઉદાસ હોય એમ હું માતૃ નહીં કેમકે તેઓને ત્યાં કશી વાતની ફરકત નથી. કાળભેરવ આ વાત સાંભળી અંતરજ્વાન થઈ ગયા. ગુંડવણ લોકો મંજીપરમારની એટલી તો તાબેદારી કરતા કે મંજીને ત્યાંથી જવાનું મન થયું નહીં અને શુરા તથા સામજના મોહોલની અંદર પડેલા એટલે પોતાના ધરની કંઈ વાત સાંભરી પણ નહીં.

હવે મદ્યપામાં શું બન્યું તેની વિગત નીચે પ્રમાણે—મંજીપરમાર સુખા એવી વાત ચાંદા તથા ટીલાએ કહેલી તે હવે ખરી માની જેજેવંતી રાણી સૌક કરમ લાગી અને પદમણીની કહેલી વાત ઉપર ભરોસો

રાખ્યો નહીં કેમકે મંજુને આવનાં ઘણા દિવસ થયા, તેથી તેણીએ નક્કી જાણ્યું કે મરા પુત્રનો નાશ થયો, એવું સમજીને મુખેથી ખાય પીએ નહીં ને આખો દહાડો ઉદાશીમાં કાઢે, ને જોના તેની ઉપર સેજ વાતમાં ચીડાઇ જાય. બેન રતનાવળીએ ઘણીએ સમજાવી પણ “ધુળપર લીપણુ ને પાથરપર પાણી.”

રાજકચેરીમાં શું જન્યું હતું કે મહમદશા દીવાને પદમણી રાણીએ ચાંદા તથા ડીકાને સગ્ન કરી હતી, તે વાતની ખબર પડતાંજ તેઓને પકડી કેદ કીધા હતા. દીવાન મહમદશાહ મંજુ પરમારને જોવાને ઘણાજ આતુર થઇ રહ્યા હતા. તેમજ સમ્રાજા અમીર ઉમરાવો અને કચેરીના દરેક માણસ પણ હતા. રંગ મોહો-લમાં પદમની રાણી પણ પોતાના સ્વામીને વારંવાર ટમટમી રહી હતી અને મન વિષે ઘણી અફસોસી રાખતી હતી. પણ પોતાનો ઘણી ખુશીમાં છે એવું સમજી આનંદમાં રહેતી હતી. પોતાના સ્વામી વગર બોજન ઉપર પ્રીતિ થતી નહોતી તથા નિદ્રા પણ આંખમાંથી જતી રહી હતી. એક દીવસે રાત્રે રાણીએ પોતાના સ્વામીના વિચારમાં ને વિચારમાં ચોંકી ઉઠી વિલાપ કરવા માંડ્યો.

દાસીએ આવી તેને દીઘાસો આપવા માંડ્યો, પણ તેણીએ દાસીને ધમકાવી કાઢી મુકી અને નીચે પ્રમાણે વિલાપ કર્યો.

વિલાપ રાગ આખાહરણનો.

નવ આવ્યા નાથ હમારા, રાણી રૂદન કરે ચોધારા;
 નેણમાંથી નીર ઝરે છે, સ્વામી મંજુનું ધ્યાન ધરે છે. ૧
 શુરા સામળ બંને નાર, રોડી રાખ્યા મુજ બરધાર;
 માંડે મન ધણુંએ બળે છે, મારો જીવ ધણો તલપે છે. ૨
 કુતો બળતી બોલું છું નાથ, તમે છોડો ગુંડવણનો સાથ,

મને રાત દીવસ નહોં સુજે, મારી પેર તમને નહોં જુજે. ૩

માતા જેજેવંતી તમારાં, આંખમાંથી વહે નીર ધારા,
નવ ખાચે અન્ન લગાર, તમે સુણજો રાજકુમાર. ૪

તમારી માતા મન ઉઠાસી, સ્વામી ઝટ આવો તમે નાસી;
નણુંદ રતનાવળી છે હમારાં, સમજાવે છે માત તમારા. ૫

તોએ નવ સમજે માતાએ, જીવ કાઢવા તત્પર થાએ;
વાંક મારો રૂદેમાં ધરજો, શુરા સામળ વહાલી કરજો. ૬

મારી પેર તમે નવ જણી, બળતી બોલું છું વાણી,
હું તો શ્રાપ દધશ વિકાળ, બાળી બરમ કરીશ તતકાળ. ૭

શુરા સામળને સમજું દેજો, માતા કાળી તમે તો કહેજો;
એમ કહી નીંદ્રાવશ થઇ, રાત અડધી વિતી ગઈ. ૮

વાત સાંભળી માએ, ત્યાંથી ચામ્યાં ગુંડવણ માંહે;
કેવી રીતે સમજું દીધું, કવિ કહે છે કેવું કીધું. ૯

આવી રીતે પદમણી રાણીનો વિનાય સાંભળી માતા કાળીકાજ
થી ઉઠ્યાં ને ગુંડવણ કીધા ઉપર આવી જ્યાં મંજીપરમાર સુતા
છે ત્યાં જઈ કેવી રીતે સમજું આપ્યું તે નીચે પ્રમાણે.

જંગી ઇંદ.

પુત્ર મારા,
જાજી તમારા;

૮ સુએ માત તારી,
કાળ સુણ તું વા. મારી. ૧

તારી માવહી અન્ન ન ખાચે લગાર,
નવ સાંભરે રાજ તુંને કુમાર;

હજી કામ થયાં છે તું મન વિચારી,
કાળી માત કહે સુણ તું વાત મારી. ૨

- અગાડી ધણું તુજને સુખ થશે,
તમે જાઓની ઝટપટ માની પાસે;
તારી બેનહી વાટ જીવે છે તારી,
કાળી માત કહે સુખ તું વાત મારી. ૩
- પદમણીને મન શોક છે અપાર,
દયા નહોં આવે તન વિષે જગાર;
રાગ ચંદ્રજયની સંત્રી છે કુમારી,
કાળી માત કહે સુખ તું વાત મારી. ૪
- શુરા સામળ તું પરવેશો બંને નાર,
નહોં જાણો તો વિધન થાશે લગાર;
ધણી ધુસે છે રાજસતી સુખકારી,
કાળી માત કહે સુખ તું વાત મારી. ૫
- શુરા સામળ એ બંનેને આપ દેશે,
તતક્ષણ જાળીને ભરમ કરશે;
માટે ઝટ જાઓ તમે મન વિચારી,
કાળી માત કહે સુખ તું વા ૬
- ઠરાવ કરજો મુંઝવણ લોક
પાછો વળજો ઝટ તું રાણ
ઝટ જમ્મ કરી મળજો માત
કાળી માત કહે સુખ તું વાત ૭
- એમ કહીને માત ગયો ત્યાંથી ચાલી,
બંને નારની પાસ આવ્યાંજ કાળી;
તેની વિગત કહું તે સુણે વાત મારી,
કવિ કહે છે દયાળુ માત અંબે કાળી. ૮

હવે કાળીકાજીએ શુરા સામળને સમણું આપ્યું તે નીચે પ્રમાણે—
દોહરા.

રાણી મુંડવણ દેશની, શુરા સામળ નાર;
આપ્યું સમણું નોંદ વિશે, તે સુણજે આ કાર. ૧
નવ રાખો તમ મંજીને, જજો સ્વામી લખ આજ;
જે જશે તો જીવશે, કરશે મનમાં કાજ. ૨
સાસુ તમારાં કોપીયાં, જેજેવંતી માએ;
મઢ્યંપામાં પરવરો, સુખ પામશે ત્યાંયે. ૩
રાણી પુરબા દેશની, બણી સતી ને આપ,
એવી નહોં નવ ખંડમાં, ધન ધન એનો બાપ. ૪
આપ દેશે જે મુખ થકી, પડશે પૃથ્વીમાં નાર;
ઝટ જજો તમે પ્રીતથી, નહોંતો બાળી મુકનાર. ૫
હું છું આપજ કાળીકા, નવ દેશે તમ દોષ;
કવિ કહે મન એતજે, નહોં તો કરશે કોપ. ૬

એમ કહી માતાજી અંતરધ્યાન થઇ ગયાં. હવે પ્રભાતનો પોહોર થયો એટલે મંજી ફુંવરની આંખ ઉઘડી મઠ. મંજી ફુંવરને રાત્રે માતાજીએ વાત કહી હતી તે સપજા વાદ આવી. ને તેથી તે ઉડા વિચારમાં પડ્યો. વિચારમાં ને વિચારમાં હંતધાવણ કર્યું ને પછી પોતાની દાસીને શુરા તથા સામળને તેડવા મોકલી.

દાસી—હે બાઇ સાહેબ, તમને સરકાર બોલાવે છે. તેવીજ તેઓ શોળે સહુમાર પહેરી રમઝુમ કરતી બંને બેનો પોતાના સ્વામીના મોહોલમાં આવી અને મંજીપરમારની પાસે બેઠી.

મંજી—હે રાણી! આજે મારે ધડ્યંપા બણી જવાની મરજી છે.

શુરા—જેવી આપની મરજી.

સામળ—હે મહારાજ ! આજે મને સમણું આવ્યું હતું.

મંજી—તે વાત ખરી છે, કાળીમાતાજી આવીને સમણું આપી ગયાં હશે માટે હું હવે રહેવાનો નથી. જે તમારી મરજી હોય તો મારી સાથે ચાલો નહીં તો પાછળથી આવજો.

શુરા તથા સામળ—અમે તો તમારી સાથે જ આવીશું, અમે કંઈ એકલાં અહીંયા રહેવાના નથી.

મંજી—તમારા પીતાને કહીને તૈયારી કરાવો. હું રાજસભામાં જઈ આવું છું.

શુરા--મહારાજ ભોજનનો સમય થયો છે.

મંજી--ચાલો ત્યારે એમ કહી સધળાને લઈ ભોજન કરવા ગયા. ભોજન કરી રહ્યા પછી તે ચતુરીઆ ખારોટને સાથે લઈ રાજસભામાં ગયા.

મંજીપરમારે રાજસભામાં પ્રવેશ કર્યો કે તમામ ગુંડવણ સભા ઉભી થઈ મંજીને ધણું માન આપી ગુંડવણના તખ્ત ઉપર બેસાડ્યા ને અનેક તરેહની વાતો કરવા લાગ્યા. એ વાતો ઉપર મંજીનું કંઈ ચિત્ત નથી તે જોઈ ગુંડવણ સભા—

ગુંડવણ—કેમ મહારાજ ! આજે આપનું મન કેમ ઉદાસ છે ?

મંજી—આજે ને આજે અમારે ઘડ ચંપા તરફ જવું છે માટે અમે કહીએ તે ઠરાવ તમારે કબુલ કરવો જોઈએ ને અમેને તાકીદથી વિદાય કરવા જોઈએ.

ગુંડવણ—જે હુકમ હોય તે કરાવો. તમે જે ઠરાવ કરો તે અમારે કબુલ છે અને અમે તમારા દાસ જેવા છીએ.

મંજીપરમાર--તમે એવી તરેહનો ભેષ કરી આપો કે મહ ચંપાના રાંજ માણેકદે પરમારને અમેએ પ્રથમ મારેલો હતો તેથી

તેના કુંવર બાલામંજીએ આવી ગુંડવણ જીતી સર કર્યું અને જે સખશે માણેકદે પરમારને માર્યો હતો. તે સખસને માર્યો ને સખળા ગુંડવણ વશ કર્યા વળી અમેએ અમારી રાજ ખુશીથી શુરા તથા સામળને મંજીપરમાર સાથે પરણાવી છે તેથી અમે અમારા રાજની ઉપજમાંથી છ આના પ્રમાણે ખંડણી આપવાની કબુલ કરીએ છીએ. વળી ગઢયંપાના રાજ કોઇ પણ રાજ જીત કરવા તૈયાર થાય તો મંજીપરમાર સાથે હમારે જીતપર ચઢવું અને ત્યાં સુધી ગઢયંપાનું રાજ અખ્યાતું રહે ત્યાં સુધી દરાવેલી ખંડણી હમારે ગઢયંપાના રાજને ભરવી. આ પ્રમાણેના લેખ તાંબાના પતરા ઉપર લખી તમારી મુખ્ય સભાના લોકના હાથથી સહી થવી જોઇએ.

ગુંડવણ સભા—અરે સાહેબ ! તે વાતની તમારે કાંઇ ફીકર ચીંતા કરવી નહીં, અમે લખી આપીએ છીએ.

ગુંડવણ સભાએ ધુરતા ધુરત એક ગુંડવણને મોકલી તાંબાનું પત્ર મંગાવ્યું અને મંજીપરમારના કહ્યા પ્રમાણે લખી આપ્યું. મંજીએ તે લેખ લેઇ બારોડને સોંપ્યો ને પોતે જવાની તૈયારી કરી.

ગુંડવણ લોકે મંજીપરમારને સારાં સારાં ગામ, હાથી, ઘોડા, રથ, પાલખી ને નવશે નવાણું હજાર ગુંડવણની ફાજ તથા ભાત ભાતના વસ્ત્ર તથા અમૂલ્ય શણગાર આપ્યા શુરા તથા સામળને અમૂલ્ય વસ્ત્ર તથા શોભે શણગાર તથા સો ઢાસીઓ આપી. મંજીપરમાર શુરા તથા સામળને લેઇ રથમાં બેઠા, અનેક પ્રકારનાં વીજીત વાગવા માંડ્યા. તમામ ગુંડવણ સભા મંજીપરમારની પાછળ વળાવવા ગઇ. મંજીપરમારની સ્વારી જોવાને એટલા લોકો એકઠા થયા હતા કે રસ્તામાં થાળાપુર જમા પણ રહી નહોતી. ગુંડવણ લોક

મંછપરમારને થોડે લગી વળાવી પાછા પોતાના દેસ તરફ વળ્યા. હવે મંછપરમારે બધી તાકીદથી પંથ કાપવા માંડ્યો ને થોડેક દિવસે બહચંપાની લગભગ આવી પહોંચ્યા ને આશરે મહચંપા તથા માધવ રહ્યું એટલે ત્યાં મુકામ કર્યો પછી પોતે પત્ર લખી એક સ્વાર જોડે દીવાન મહમદશાહ ઉપર મોકલ્યો. તે સ્વાર જોડે રાજ કચેરીમાં આવ્યો. એટલે સભાસદો તેને જોઈ અચંબો પામ્યા, પણ એટલામાં તેણે દીવાનને પેલો પત્ર આપ્યો.

દીવાનજી મહમદશાહ અહમદશાહ.

મુ. બહચંપાની રાજ કચેરીમાં

દીગર સલામ સાથે લખવાનું કે હું ગુંડવણ મુલક સર કરી તેઓની પુત્રી શુરા તથા સામળ પરણી લાવ્યો છું. અમારો મુકામ સૌત્રજ વાવડી ઉપર છે માટે મને તેડવા સારૂ સ્વારી લઈ ત્યાં આવવું. હાલ એજ. બીજી બીના તમોને રૂબરૂ કહેવામાં આવશે.

લી૦ મંછપરમાર માણેકે પરમાર.

દીવાન મહમદશાહ પત્ર વાચી બહોળ ખુશ થયો અને તરત તેણે સભામાં સાકર વહેંચી, અને રાજમાતાને તથા બેન રતનાવળીને તે સમાચાર કહેવડાવ્યા પછી લશ્કર તઈયાર કરાવી સાંજના ચાર વાગતે પોતે નીકળ્યો ત્યાં જઈ મંછપરમારને મળ્યો. મંછપરમારે દીવાનને માન આપી પોતાની પાસે બેસાડ્યા ને નીચે પ્રમાણે વાતો કરવા લાગ્યા.

દીવાન—કયું સાહેબ કીસ તરસે કીયા ?

મંછપરમાર—સજ ગુંડવણ લોકું અમને ખસ કીઆ હે, એમ કહી ગુંડવણના હાથનાં લેખનું પત્ર દીવાનને આપ્યું. દીવાન

પર ઉપર લખેલું હતું તે વાંચી ધણેજ ખુશી થયો ને કહેવા લાગ્યો. અરે કુંવર ! માણેકદે પરમાર બહાદુરકા નામ ઘુમને રખા. નહીં તો કાઠખી દુસરા પૃથ્વીકે ખીચમે નહીં થા.

મંછપરમાર—પિતાકું જો જુઘાં મયાં થા સો જોધાકા લીજ કાટ દીઆ. ઓર ઉસકું માર દીયા.

દીવાન—સાહેબ રજપુતકા ખરા ધર્મ એજ હે.

મંછપરમાર—અજા આપણે શેહેરમેં અજ ચલો.

દીવાન—સાહેબ, શુરા સામળ આપ સાથ લીએ હો.

મંછપરમાર—હા.

દીવાન—ઓ હમેરી પુત્રીકું જુઘાંના ચપ્પએ. તેવોજ મંછપરમારે દાસી ઉપર ફુકમ કયો, તેવીજ દાસીએ જપ પોતાની બાધને કહું એટલે શુરા સામળ પોતાના સ્વામી તથા મહમદસા દીવાન બેઠા છે ત્યાં રમઝુમ કરતી આવી. જ્યાં દીવાને નજરે દીઠી કે દીવાન તો માંડો ઘેલો બની ગયો.

દીવાન—સાહેબ આપ ધણા નશીબવાન તથા પ્રાકમી હો, કે એસી નારી રૂપાળી મીઠી.

મંછપરમાર—પદ્મની કરતાં કિતરે એસા સ્વરૂપ હે.

મંછપરમાર—ઉસકે જેસી રાણી પૃથ્વી કે ખીચમે નહિ હે.

દીવાન—સચા હે એમ કહી દીવાન બિઠયો, અને લાકર તૈયારી કરી જવાની તૈયારી કરી.

મંછપરમાર ઘણુગાર પેહેરી હાથી ઉપર બેઠા તથા શુરા સામળ મેનામાં બેઠી ને બહી ધામધુમથી મદમંપા બણી પ્રવેશ કયો. શેહેરનાં બી તથા પ્રશ્નો મંછકુંવરને જોવાને જુમઝુમી રહ્યા હતાં ને તેજ પડે એટલી જગ્યા પણ રહી નહીં. જ્યાં મંછપરમાર મહ-

ચંપામા પેઠા કે જડી ધામધુમ થઈ રહી. મોટા મોટા શેઠ શાહુકાર
તથા અમીર ઉમરાવ મંછડુંવરના ઉપર ધ્રુવ વધાવતા હતા; કેમકે
મંછડુંવરના પ્રાકમની વાત શહેરમાં પ્રસરી રહી હતી તે રચના
નેવાની એટલી તો મજા પડી હતી કે તેનું વર્ણન કરી શકતો
નથી. મંછડુંવરમાર મોહોસ્તા આગળ આવ્યા એટલે રાણી પદમણી
સોળે શાળગાર પેહેરી પોતાના સ્વામીને વધાવવાને હેઠે ઉતરી, તે
કહીએ મદા સ્વરૂપ ખાતરી રહ્યું હતું. શાળગાર પહેર્યો તે નીચે મુજબ—
ટાહરો.

આજા સાતુ આદીઆ, કસળી જેની કોર;	
પાલર રૂડા જગમગે. ચળકે સોનેરી મોર.	૧
કંચુકી સવા લાખની, હીરા રત્ન જડાવ;	
ઉપર મોતી શોભનાં, બન્યો ખૂબ બનાવ.	૨
હીરા રત્નની વેસરી, પહેરી નાકે સાર,	
કંઠે મોતીની માળાઓ, શોભે અપરંપાર.	૩
હરતે પહેર્યો કહી સાંકળાં, નેપુરનો જાણકાર;	
કંઠું શોભે હીરા તણું, થયો વિજળી ચમકાર.	૪
વાળે મોતી લીધીઆ, સૈંથે સોંદુર સાર;	
આંખે કાજળ આવડ્યાં, ચંદ્રજયની કુમાર.	૫
થાળ લીધી સુના તણી, મોતી લીધાં અપાર,	
રૂમઝૂમ કરતી ઉતરી, વધાવવાને ભરથાર.	૬
સાથે નણુંદ રતનાવળી, આવી મોહોલની બહાર;	
સતત સાચુ કહે, સતી તણો અવતાર.	૭

આ પ્રમાણે પોતાના સ્વામીને વધાવવાને ઉતરી. વધાવી કરી
મોહોસ્તામાં લીધા તેમ રાણી જેજેવંતીએ પોતાની વહુ શુરા
સામળને મોતીએ વધાવી લીધી.

મંછપુર ગુંડવણ દેશ ઝીની આવ્યા એટલે ધણા લોકોને સરપાવ વહેંચ્યા. તેમ બ્રાહ્મણને પણ દાન દીધાં તથા માતાજીનો હોમ હવન કરી બ્રાહ્મણો તથા પોતાની સબાના ધણા જ હુશીયાર પંડીતો હતા તેમને બોજન કરાવ્યાં તથા પોતાનું નગર પણ સારી રીતે જમાડ્યું. પોતાના રાજ્યમાં વ્યાધળાં, લુત્તાં, લંમડાં, ફકીર જેગી વિગેરે લોકોને વારતે સદાજન શર કરાવ્યું. એમ ધણું ધર્મ કર્યું. શુરા સામળને રહેવા વારતે ધણો જ સારો મહેલ આપ્યો, તેમાં બંને બેનોએ મુકામ કર્યો.

પદમની રાણી તથા જેજેવંતી એ ત્રણેનો મહેલ એકજ હતો. તેમાં રતનાવાળી પણ બેગી જ રહેતી હતી, જેજેવંતી રાણી કુંવરને તથા પોતાની ત્રણ વહુને જોઈ આત્મન ખુશી થતી હતી. મંછપરમાર અનેક પ્રકારના સુખમાં પડ્યા. એમ કરતાં જ મદીના વીલા એટલે દીવાન મહમદશા મંછપરમાર પાસે આવ્યો, એટલે મંછપરમારે આનંદથી આદર સદીન બેમાડ્યો.

દીવાન—સાહેબ, અમ આપ કમ ગાદીપર બેઠો હો.

મંછપરમાર—અચ્છ દીવસ દેખકર ગાદીપર બેઠોગા.

દીવાન—કોઈ બડા પંડીતકું જુલાકર અચ્છ દીન ચુકર કર કર જલદીસે ગાદીપર બેઠના.

મંછપરમાર—અચ્છ ઠીક છે, એમ કહી પોતે જુલાખન બોલાવ્યો ને કહ્યું કે તમ અચ્છી જાકે પરજુ બટકું તાજીદસે જુલાવ.

જુલાખ—સાહેબ કોનસા પરજુબટ.

મંછપરમાર—ઓ પરસોતમ બટકા લડકા.

જુલાખ—અચ્છ સાહેબ એમ કહી પોતે ચાલ્યો.

દીવાન—અચ્છ સાહેબ હમકુ રગ્ગ હે ?

મંજીપરમાર—હા જાઓ પણ કંઈ તુમ આના.

દીવાન—અચ્છા સાહેબ, એમ કહી દીવાન પોતાના મહોલે ગયો હવે ગુલામ જઈ પરજીભટને તેડી લાવ્યો.

પરજીભટ—સાહેબ, શી દુકમ કરમાવે છે ?

મંજીપરમાર—માદીપર બેસવા લાયક ઉત્તમમાં ઉત્તમ કયો દીવસ છે તે મને કહો.

પરજીભટ—ઘણું સારું સાહેબ, એમ કહી પોતાનું દીપણ જેવા લાગ્યો, દીવસ જોઈ કરી કહ્યું કે આવતી કાલના જેવું શુભ મહુરત આખા માસમાં નથી.

મંજીપરમાર—હીક ત્યારે પણ તમે બરોબર જોયું છે ?

પરજીભટ—સાહેબ એમાં ફેર પડે નહીં.

મંજીપરમાર—પણ કાલે તમારે વહેલા આવવું; ને ખીમ્મ બધા બ્રાહ્મણોને તથા પંડીતો વીગેરેને આજ રાતના કહેવડાવવું એટલે તે લોકો પણ કાલ સવારમાં વહેલા આવે.

પરજીભટ—ઘણું સારું સાહેબ, હવે હું ગઈ છું. બ્રાહ્મણ રજા લેઈ પોતાને ઘેર ગયો.

મંજીપરમારને જોટલો પુગનો સામાન મળીતો હતો, તેટલા સામાનની દીવાન ઉપર ચીડી લખી મોકલી તેટલો સામાન દીવાને મોકલ્યો. ખીજે દીવસે બ્રાહ્મણો સવળા આવ્યા, તથા પોતાની સલામાં પંડીતો હતા તે પણ આવ્યાં ને હોમ હવન વિગેરે ચંડિકાજીના પાઠ બીડી ધામધુમથી કરવા લાગ્યા ને મંજીપરમાર પરજીભટને સાથે લઈ ગઈ ઉપર કાળીકાજીની પુજા કરવા ગયા. મંજીપરમારે બીડી ધામધુમથી કાળીકાજીની પુજા કરી, ત્યાર બાદ રાજકચેરીમાં ગયા ને ત્યાં જઈ ગાદીની પુજા કરી, પછી પોતાને મહોલે આવ્યા ચંડીકાજીના પાઠ તથા હોમ હવન, તરપણ અને બધી વિધી થઈ રહ્યા બાદ બ્રહ્મ બોજન કરાવ્યાં અને દક્ષણમાં એકેકી ગાય

તથા પાંચ પાંચ મોહોર એકક બ્રાહ્મણને આપ્યાં, બ્રાહ્મણો પોતાને ઘેર દક્ષણ લઈ ચાલ્યા ને રસ્તામાં અનેક રીતે આશીર્વાદ દેતા ગયા.

મંજુપરમાર ખરેખર માણેકદે પરમાર કરતાં ચાર દરજ્જે વધે તેવાજ પત્ર નિકળી આવેલો હતો એમાં કાંઈ પણ અંદેશો નહીં હતા. તેમ હું એટલું જ જાણું છું કે સેવા પુર્ણ કરીને કાળકાળને ધણાંજ વચ કરી લીધાં હતાં એટલે ધારે તે કરે એમાં કાંઈ પણ નવાઈ જેવું નહોતું, પણ રણારબંધથી બધું નિપજે મંજુપરમારે શહેરમાં ઘણી વાવો તથા તળાવ વિગેરે ધર્મશાળાઓ પણ બહુ સરસ બંધાવી દીધી, મંજુપરમાર ગાદી ઉપર બેસા એટલે ઘણાં લોકનાં કર્સ્ટ કાપવા માંડ્યાં તથા સદાવ્રતો ધણાં બંધાવી દીધાં, સાધુસંતો જેઓ પરદેશથી આવતા તે સદાવ્રતનું શીઘ્ર ખાંધ આશીર્વાદ દેતા હતા મંજુપરમાર વિધ વિધનાં સુખ ભોગવવા લાગ્યાં, અનેક પ્રકારના ગાદીપર બેસી પોતે કજીઆ ચુકવતો હતો, પોતાની રૈયતને બરોબર સરખી ગણતો હતો ને જેને સગ્ન કરતો હતો તેને તેના ગુના પ્રમાણે વ્યાજખી કરતો હતો. એકુત લોકોને પણ ઘણુંજ સુખ મંજુપરમારના રાજમાં હતું. કેમકે પાક ઉપર નજર રાખી વ્યાજખી રીતે ઉપજ લેવાનો ઠરાવ કરેલો હતો, તેથી તે લોકોને ઘણુંજ સુખ હતું. શહેરના વાણીઆ લોકો વેપારવણુજ કરી મઝા મારતા હતા; કોઈને કશી વાતથી તકરાર રહેતી નહોતી. દીવાને આદા દીધાને કેદમાં પુર્યાં હતા તેણે પોતાના મામા જાણી સંધળા ગુના માફ કરી છોડી મુક્યા અને તેમને ફક્ત દર મહિને રૂપ રૂપીઆ આપવાનો ઠરાવ કર્યો ને પોતાની સભામાં આવવા નહીં દેવા તેમ પોતાને મોહોલે પણ નહિ આવવા દેવા એવો સખ્ત હુકમ કર્યો; તે પ્રમાણે મહમદશાહ દીવાને રીવાજ રાખ્યો.

મંજીપરમાર તથા મહમદશાહ દીવાન દરરોજ લશ્કરમાં જઈ તે લોકોની કવાયતની પરીક્ષા લેતા હતા જે લોકો હુશીયારી બતાવતા હતા તે લોકોનો પગાર પણ વધારતા હતા, તેથી તે લોકો તન દમ બરાબર ચાલતા હતા અને કવાયત પણ સારી શીખતા હતા, આ પ્રમાણે મદયંપાના રાજાનો વહીવટ મંજીપરમાર માઠી ઉપર બેઠા પંડા ધણે સારો ચાલવા માડ્યો અને વાઘ બકરી એક બોવારે પાણી વીએ એવો ઇન્સાફ થતો હતો તથા કોઈને કાંઈ શંકા રહેતી નહોતી એ પ્રમાણે ધણા દીવસ રાજ ચાલ્યું. એક દીવસને સમે મંજીપરમાર રાજસભા કરી બેઠા હતા અને કચેરી બરાબરને બેઠી હતી એટલામાં વાડી વજીરનો ખેડનાર જીવણુ નામના કણ્ઠીએ આવી ફરીઆદ કરી તે ફરીઆદ સાંભળવા તમામ સભા સઘળી રીતે આતુર થઈ રહી હતી.

જીવણુ—અરે કુંવર સાહેબ, મારી વાડીમાં આજે છ મહીના થયા સુવર જનાવરે આવી દર પાડેલું છે, તે એટલું મોટું પાડેલું છે કે ૨૦-૨૫ આદમી સંતાપ જાએ તોએ બીજકુલ બજાર પડે નહીં, વળી અનેક પ્રકારના છોડ તથા દ્રાક્ષના વેલાઓ તથા કેળનાં ત્રાડ છુંદી નાંખીને મારી વાડી બધી ખેદાન મેદાન કરી નાંખી. હું તથા હમારી જોડની વાડીવાળાઓ મોટા મોટા દંડુકા લેઈ ઘણીક બારીક રીતે મારવા મંડ્યા પણ બીજકુલ હાયમાં આવ્યો નહીં તે ઉલટો હમારા ઉપર રોષે બરાયો, તેથી કરી હમારાથી કોઈ દીવસ વાડીમાં સુવા જવાતું નથી. કેમકે જે માણસ સુવા જાયે તેને મારી નાંખ્યા વગર મુકે નહીં, ત્યારે હમારી શી વલે થાય. આજ હું છ મહીના થયા અરજી કરું છું પણ મારી દાદ કોઈ સાંભળતું નથી, ત્યારે હું જાતે આવી મરીજ પરવરને અરજ કરું છું તે આપ જેવા

બહાદુર તે સુવરને મારી માઈ દુઃખ કાપશે એવી આશા રાખુ છું.

મંછપરમાર—કયું દીવાન સુવર જનાવર આદમીકા નાશ કરતા હે.

દીવાન—સાહેબ, મેને પણ સુવર નહોં દેખેલા હે.

જીવણુ—સાહેબ, સુવરની મગરૂરી ને તેનું બળ એટલુંજ છે કે તળાવમાં બે વાઝ પાણી પીતા હોય તેની વચે જઈ એ જનાવર પાણી પીએ છે પણ વાઝથી સામું જોવાતું નથી, વળી તેના દાંત એટલા મજબૂત છે કે જો કદી એ જનાવર દોડતું હોય ને વચે ગજરાજ આવી ગયો હોય તો તેના પર હલંગ મારી પોતાના દાંત મારે તો ચીરી નાંખે એટલું બળ રહે છે, તો માણસના શા આશરા એ જનાવરના મોં આગળ લાગે. એવી જ્યાં મંછપરમારના મોં આગળ વાત કરે છે એટલામાં તેની પાડોશની વાડીને રામજી કરી ખેડુત હતો તે દોડતો દોડતો આવી કહેવા લાગ્યો કે અધ્યા જીવણુ, સુવર તારા છોકરાને લેધ સુરંગમાં ઉતરી પડ્યો, એટલે તુરત તે રડવા તથા પોતાની છાતી કુટવા લાગ્યો.

આ વાત સાંભળી મંછપરમાર હિંચા અને કેવો હુકમ કર્યો કે તાકીદથી ૫૦ આદમી હથીયાર સાથે ઝટપટ તખવાર થાઓ.

પોતે પણ કાળીઓ રેવંત મંગાવી ઝટપટ લશ્કરી પોશાક પહેરી, દાસ તથાવર તથા બંદુક લેધ નીકળ્યા, ને તે જીવણુની વાડી. બણી ચાલ્યા, એટલે ૫૦ સ્વારે તખવાર થઈ મંછપરમાર પછાડી ઘોડા મારી મુક્યા, ને અગાડી જઈ દરવાજામાં મંછને મળ્યા, એટલે મંછપરમારે તે ખેડુતની વાડી બણી સુસવાટો મારતો રેવંતને દોડાવ્યો, તેવાજ સ્વારોએ પણ ઘોડા પ્રલપાવર મુક્યા, અને વાડી આગળ આવી તમામ ફરતી વાડી ઘેરી લીધી અને સઘળા અસ્ત્ર-

રોએ પોતાની બહુ જ ભરી તક્યાર કરી રાખી એટલે—

મંજુ—જે અસ્વારના ઘોડા નીચેથી સુવર જશે તેને મારી દેડ કરીશ માટે સહીએ ખુબ સંભાળ રાખવી એટલામાં એક અસ્વાર પીરબાદ કરી હતો તે બોલી કહ્યો કે સાહેબના ઘોડા નીચે થઇ જાય નહીં એટલી સાહેબે સંભાળ રાખવી.

મંજુ—જ્યાં એ સુવર જશે ત્યાંથી મારે એ સુવરને પકડી લાવી આ શહેરમાં મારવો એવો મેં દરાવ કર્યો છે. પણ તમે બધા સંભાળજો એમ કહી તુરત પોતે બહુકનો અવાજ કર્યો પણ સુવર નીકળ્યો નહીં. સુવર અંદર વીચાર કીધો કે, “મારવો તો હસતી ને હાંટવો તો બંડાર” કેમકે હું તો હમણાં મને તે સ્વારના ઘોડાના પગ વચ્ચે થઇને નાશી જાઉં, પણ મરીબનો દંડ થાયે માટે હું તો મંજુકુવરના ઘોડાના પગ વચ્ચે થઇને નાશી જાઉં, તોજ હું સુવર ખરો, એવો વિચાર સુવરે કીધો. એટલામાં મંજુપરમાર બીજી બહુકનો અવાજ કર્યો તેવો પોતે દરમાંથી ધુધવાટો કરતો નિકળ્યો ને તેવો જ સુસવાટાથી જલંગ મારી મંજુપરમારના ઘોડાના પગ વચ્ચે થઇને નાઠો.

હવે બીજા સ્વારોના જીવને નીરાંત થઇ, નહોતો સ્વારનું પણ આવીજ બન્યું હતું, જેવો સુવર નાઠો કે મંજુપરમારે ઘણાજ વેગથી રેવંતને સુવર પછાડી મારી મુક્યો. સુવર અગાડી નાસે ને પછાડી મંજુપરમાર ઘોડો મુક્યા જ જાયે પણ સુવર મારવાનો લાગ આવે નહીં, એમ નાસતાં નાસતાં પાધાંધળના રાજમાં નિકળી ગયા. ને સ્વારો પાછા ધરબણી વળ્યા.

રસ્તામાં કેવી કેવી વાતો કરતા જાય, એક કહે મેં તો એશી સંભાળ રખીતી કે શાળા સુવર તો મેરી પાસે આવે જ નહીં.

બીબે—અબે જો મેરી પાસ આમો હોત તો સાલેકુ મારકર સરકારકી પાસ ધનામ બી લેત.

ત્રીબે—અબે સાલેકે બાસ્તે મેને તો બંદુક બર કર તઈવાર રખીથી કે જેસા સુવર નીકલેગા એસી ઉસકુ ગોળી મારકર ઉસકા પ્રાણ લેત, તો મેરાબી કુંવર સાહેબકી પાસ બોત માત બધત, લેકીન મેરા સાલા બામ મયા હતા એવા એવા બધા તડાકા મારતા મારતા જતા હતા, પણ તે ઘડીએ તો એવા હોમ ઉડી ગયા હતા કે ઘણાખરાએ તો ચોરણામાં પીશાબ કરી દીધા હતા. અને કેટલાક તો કુંવરની વાત સાંભળી એમના એમ ઘોડા ઉપર ઠરી ગયા હતા ને બીલકુલ બંદુક ઉચકવાની પણ ગતી નહોતી રહી, તો બંદુક મારવાની તો સુદીજ ક્યાંથી રહેત. જો હમણાં કોઇ સ્વારના ઘોડાની હેડે થઇને ગયું હોત તો કેવી મઝા પડતે તે હું કહી શકતો નથી, પણ એતો ઠીક જ કે રાજના ઘોડાના ઘોડાના પગ તળે ચઢને ગયું. વળી રાજ નેકી હતો તેમાં, નહીં તો એમ હુકમ કયો હોત કે તમે બધા થઇને સુવરને લઇ આવો તો ખબર પડત, પણ એક-વચની રાજ હતો તેથી એમ નહીં કીધું ને પોતે ગયો. હવે સુવર જેવો નાહો તેવો પાધાંધળના રાજમાં ચંદ રાઠોડ તથા પંક રાઠોડ એ બે બાઈની વાડીમાં બરાયો. વાડીમાં બંગલો હતો તેમાં પ-લંગ નાંખેલા હતા તેની નીચે જઇ સુવર બેઠો. ચંદ રાઠોડ તથા એક રાઠોડ બંને બાઈઓ પોતાની વાડીમાં આવી ચોસરની બાજુ રમતા હતા, પણ સુવર બેઠો તેની બેમાંથી કાઢને ખબર રહી નહી, મંજીપરમારે રેવંત કુદાવ્યો તેવોજ છમ દેઇને વાડીમાં કુદ્યો, મંજી પરમારે સુવરને વાસ્તે બધી વાડી ખોળી પણ સુવર જડ્યો નહી; વાડીના તમામ ઝાડ તથા રમણીક છોડવાઓ મારીને કચર-

ખણુ કરી નાખ્યા, એટલે વાડીના રખવાળે આવી ચંદ રાઠોડને જાહેર કર્યું.

વાડીવાળો—સાહેબ કોઇ મુસાફરે આપણી વાડીમાં આવી બધી જગ્યાએ ઘોડો ફેરવીને તમામ છોડેના નાચ કરી નાંખ્યો. એટલે ચંદ રાઠોડની નજર વાડીના માળા ઉપર ગઇ તો તુરત પેલા સુવરને પકંગ નીચે ધણેજ હાંફતો બેઠેલા દીઠો, જે ભાઇએ વિચાર કીધો કે કોઇ પણ રાજા શીકરપર ચડેલો હશે તેથી સુવર વાડીમાં આવ્યો. એટલે તે રાજા પણ વાડીમાં આવ્યો, પણ જે જનાવર આપણે આશરે આવી બેઠું, તેને જ્યારે આપણે હાથે કરી મરાવવાને આપીએ ત્યારે આપણે રજપુત રાઠોડ શાના કેવાઇએ ? માટે સુવરને કોઇ કાળે પણ આપવું નહિ એવો વિચાર કરી ફક્ત ચંદ રાઠોડ વાડીમાં આવ્યો. એટલે મંજી પરમારને વાડીમાં દીઠો.

ચંદ—અહ્યા ભાઇ તમે કેમ આવ્યા છો ?

મંજી--હમારો ચોર નાસીને તમારી વાડીમાં આવ્યો છે તે લેવાને.

ચંદ—હમે એ ચોરને તમને આપવાના નથી. ને હું તમને કહું તેનો જવાબ આપો:--

હાહરા.

કોણ દેશના રાજવી, કોણ તમારું મામ;

કોણ રાયના બેટડા, શું છે તમારું નામ.

૧

કેમ તમે અહીં આવીશા શું છે તમારે કામ

- આવો બેસો વાડીમાં, આ છે હમારા ધામ. ૨
- ચંદ રાઠોડ મુજ નામ છે, આ છે હમારૂં રાજ;
- બીજો છે મુજ બંધવો, કરે સભાનાં કાજ. ૩
- નમને પુછું એટલું, આવ્યા કેને કાજ.
- તે વીરા ક્હો હેતથી, કેમ છોડ્યું તમ રાજ. ૪
- વળતું મંજ બોલીયા, મુજને બંધવ વાત;
- શીકાર કરતો હું આવીઓ, આવી પહોંચ્યો આ વાસ ૫
- ગદચંપાનો રાજ્યો, રજપુત કેરી જાત;
- આલામંજ મુજ નામ છે, જોજેવંતી મુજ માત. ૬
- પિતા મારો રાજ્યો, માણેકદે પરમાર;
- સોળ વરસ તો વહી ગયાં મરણ પામ્યો તે ઠાર. ૭
- કેદી આવ્યો તમ કને, તમે આપો રાજન,
- ધીરજ ધરીને પરવર, હું બોલું સત્ય વચન. ૮
- જો ન આપો મુજ ચોરને, વિપરીત થાશે વાત;
- કેદી આપો મુજ હાથમાં, તો હું બેસું તમ પાસ. ૯
- ચંદ કહે તમે સાંભળો, શરણ આવ્યો મુજ પાસ
- રાઠોડ મારી જાત છે, નવ આપું તમ હાથ. ૧૦
- આવો બેસો હેતથી, પીઓ કસુંબો પ્રીત,
- હેત રાખી તમ પરવરો, રાજવળાની રીત. ૧૧
- હાથી મેઠી ત્યાં વાડીમાં, પંકજ બેઠો સાર;
- હંકાર ધારી મન વિશે, આવ્યો મોહોલની બહાર. ૧૨
- આવી કરીને બોલીયો મુરખની તે જાત;
- કેદી ન આપું કર વિશે, જુદા કઈ તુજ સાથ. ૧૩
- લાગ્યો ગુસ્સો મંજને, સાંભળ પંકજ વાત;

પુછો રાણીને જઈ કરી, કરો યુદ્ધ મુજ સાથ. ૧૪

પંકજ ત્યાંથી ચાલીયો, આવ્યો મોહોલ દરમ્યાન:

પુછવા લાગ્યો રાણીને, ધરે શક્તિનું ધ્યાન. ૧૫

ચંદ કહે સુગંધ અંધવા, નવ કરશે તમ જુદ,

સલાહ રાખી તમ પરવરો, છે અંધવ મુજ મુદ. ૧૬

મંછ બોલીયા હેતથી, હું બોલું છું બોલ,

કેદી લછ હું પરવરું, કરો એનું તમ તોલ. ૧૭

કરું જુદ રૂડી રીતથી. નવગ્નવું હું આજ;

કવી કહે સત માનજો, થશે મંછ મન દાજ ૧૮

ચંદ રોડોડે મંછપરમારને ઘણો સમજાવ્યો. પણ મંછપરમાર માન્યું નહિ પંક રોડોડ જેવો ગયો તેવો પોતાના મોહોલે ગયો. એટલે પોતાની રાણી માન આપી દાથ જોડી ઉભી થઇ.

પંક--હે રાણી હું તને કાંઈ પુછવા આવ્યો છું.

કેસર--સ્વામીનાથ જે ઇચ્છામાં આવે તે પુછો.

પંક--એક સુવર નામનું જનાવર ગદ્યપામાંથી નાશી આવ્યું છે, તે આપણા રાજમાં આવી જ્યાં અમારી વાડીમાં અમે બે ભાઇ બેસીએ છીએ ત્યાં આવી ચંદ રોડોડના પલંગ નીચે બેઠું તેનો શિકાર ગદ્યપાના રાજા માણેકદે પરમારનો પુત્ર બાલા-મંછ આવેલો છે, તે અમારી પાસે સુવર માંજે છે ને અમે કહીએ છીએ કે તમને કદાપી કાળે સુવર આપવાના નથી, તેમ મંછ-પરમાર કહે છે કે હું સુઅર લીધા વિના જીવાનો નથી ત્યારે અમે કહ્યું કે યુદ્ધ કરીશું, પણ તમને સુવર આપવાના નથી, ત્યારે કહે છે જે ફીકર નહીં જુદ કરવા તૈયાર થાઓ. ફક્ત પોતે તો એકલો ઘોડેસ્વાર છે, ને એટલી બધી લિમત કેમ રાખે છે ? માટે હું

એનો તોર ઉતારી નાખ્યું, તેથી તમને પુછવા આવ્યો છું.

કેસર—માહારાજ, સુઅર જનાવર આપી દો. પણ મંછ-
પરમાર સાથે જુદ્ધ કરવા જશો નહીં.

પંક—હમે શું અશક્તિમાન છઈએ ?

કેસર—પણ મહારાજ, મંછને પહોંચી શકવાના નથી.

પંક—તમે સ્ત્રી જાત શું સમજો છું રજપુતની જાત યદ્ધમારા
આપનું પોત ખોધ નાંખ્યું !!!

કેસર—હે સ્વામીનાથ, તમારામાં પોત છે તે ખીજ સાથે પ્ર-
કાશવું, પણ આજ્ઞામંછ સાથે પ્રકાશવાનું નથી. જુઓ કે અજવાળી
રાત પડે છે ત્યારે નવ લાખ તારા આકાશ વિશે ઝગઝગે છે,
તેમાં ધરવરનો તારો અતીશય તેજમાન છે કે દરિયામાં તેને આકારે
વાહાણનાં વહાણ ચાલ્યાં જાય છે. તેમ અદ્વસ્પતીના તારાનો ચળકાટ
પણ તેના જેવો જ છે. પણ પૃથ્વી ઉપર તેનો ચળકાટ મારતો
નથી તેમ ખીજ ધણા તારા પ્રકાશીત છે. પણ જ્યારે ચંદ્ર ખીલે છે,
એટલે બધા તારા ઝાંખા પડી જાય છે, તમે તથા તમારા બાધ
મંછની આગળ તારા જેવા છો, ને મંછ ચંદ્ર જેવો છે તેથી
જુધની વાત મુકી દઇ સુઅર આપી દો, ને નિરાંતે બેસો.

પંક—મંછપરમાર જાતે એકલો છે, અને તું એનાં એટલાં
બધાં વખાણ કરે છે તેનું કારણ તું મને કહે. શું તું નથી જાણતી
કે અમે રાહોડ છીએ બધાં ખરા રાજા અમને ખંડણી ભરે છે,
તથા અમારાથી ત્રાસ પામે છે.

કેસર—જુઓ મંછપરમારના પ્રાક્રમની વાત કહી બતાવું,
તે એક દિલથી સાંભળો, મારું પિઅર પુરબાદેશથી ૨૦ માઉ આધું
ચાય છે જ્યારે મારા પીતા ચંદ્રજય રાજાને ત્યાં ગયા હતા.

તે વખતે પુરખાદેશમાં મંજુપરમાર પરણવા આવ્યા હતા. તે ખે-
સરાણી અસલની મારી બેનપણી છે વળી કાળીકાજ તેની ઉપ-
અત્યંત પ્રસન્ન છે.

રામ જુજંગી

આલામંજને દેવનો દેવ જણો.

એને માથે છે કાળદતો પુર સાજ,

કદી જુદામાં ન થાયે પાછી પાહાણી,

કેસર રાણી કહે સાંભળો વિનતી મારી, ૧

પુરખાદેશમાં મંજુ તો આવ્યો પરણવા,

રાજ ચંદ્રજય ન ગયો ત્યાંજ નમવા,

કેસર રાણી કહે સાંભળો વિનતી મારી. ૨

હતાં આંદો ટીસો બે મામાનાં નામ,

તેણે કીધાં ધણાં અશુભ કામ,

પુરખા દેશના રાજ્યમાં ફાંસ મારી,

કેસરરાણી કહે સાંભળો વિનતી મારી. ૩

પરણાવું નહી પુત્રી એવો નેમ લીધો,

એટલે દેવીએ સોનાનો કેટ કીધો;

કીધો રૂપાના સાથે દરવાજા બારી,

કેસર રાણી કહે સાંભળો વિનતી મારી. ૪

રાજ ચંદ્રજય તો પોતે મન ખીધો,

સમજી મન વિચાર તો લગ્ન કીધાં;

પરણ્યા મંજુપરમાર ત્યાં શુભ નારી;

કેસર રાણી કહે સાંભળો વિનતી મારી. ૫

ગુંડ વણ દેશ મારી તેનું રાજ લીધું.

ભુગ્ત અંખાએ તો એનું કામ નથી કીધું

ધણું કામ કીધાં મારે પુત્ર જાણી,

કેસર રાણી કહે સાંભળો વિનતિ મારી.

એક દૈત્ય આવી ખાવા મંજી ધાયો.

પુરત મંજીએ તો તેને ત્યાં જ માર્યો;

મોટો જોષા માર્યો જુર્યો પ્રેમ આણી.

કેસર રાણી કહે સાંભળો વિનતી મારી.

તમે મનજી સાથે મયા જુદ કરવા;

સ્વામી જો મયા તો આવ્યું મેલત મરવા;

માનો છેલ્લી શીખામણ નાથ મારી,

કેસર રાણી કહે સાંભળો વિનતી મારી.

કવિ કહે છે સાચું તમે ચિત ધરજો.

સતી નાર હોય તો તેનું કશું કરજો,

સતી નાર બોલે નવ દૂરે પાછી વાણી,

કેસર રાણી કહે સાંભળો વિનતી મારી.

કેસર—હે સ્વામીનાથ તમે જુદ ઉપર ચડવાની વાત મુકી દે,

પંક—ત્યારે હું જુદ કરવા નહીં જાઉં ?

કેસર—ના, તેવોજ પોતે રાણીના મોહોલમાંથી ઉઠીને જ્યાં પેલો બાપ ચંદ રડોડ બેઠેલો હતો ત્યાં આવ્યો.

ચંદ—કેમ બાપ ત્યારનો ક્યાં ગયો હતો ?

પંક—હું મારે મોહોલે ગયો હતો,

ચંદ—બાબીએ શું કહ્યું !

પંક—(ધીમે ધીમે) જુદ કરવાની ના કહી.

ચંદ—ત્યારે હવે આપણે કેમ કરીશું ?

પંક—તાઈ ધ્યાન પહોંચે તેમ કરવું.

ચંદ—આપણે બે એક માળાપના પુત્ર છીએ માટે જેવા મંજીપરમાર રજપુત છે તેવા આપણે પણ રાઠોડ કહેવાઈએ છીએ ને જો કદાપી સુવર આપીશું તો જગતમાં એમ કહેવાશે કે મંજીપરમારથી બીધાં ને સુવર આપ્યું. પછી આપણને કોઈ રાજ ગણશે નહીં ને તુરત આપણી સાથ મંજીપરમાર જુદા કરવા હિંમત થશે. કેમકે આપણામાં કેટલું બળ છે તે તે જાણી જશે, માટે આપણે કોઈ દીવસ પણ સુવર આપવું નહીં ને જુદા કરવાનું કહે તો કરવું, હવે તારી શી મરજી છે ? જો તારે રાણીનું કહ્યું કરવું હોય તો તેમ કરો, ને માફ કહ્યું માનવું હોય તો તેનો જવાબ દો, પછી મેં જે ધાર્યું હશે તે હું કરીશ.

પંક—હું કાંઈ રાણીનું કહ્યું માનતો નથી; તમારે જુદા કરવાની મતલબ હોય તો આપણે તૈયાર છીએ.

ચંદ—અત્યા બાધ ત્યારે તું લગાઈનો પોશાક પહેરી ઝટપટ આવ, ને હું પણ તૈયાર થઈ આવું છું.

ચંદ-પંક--(મંજીને) તમારે જુદા કરવા તૈયાર થવું, ને હમે પણ તૈયાર થઈ આવીએ છીએ.

મંજી--ધણું સાફ, હવે બંને બાધઓ જુદા જુદા મોહોલે લુગડાં પહેરવા ગયા. પંક રાઠોડ પોતાને મોહોલે ગયે, એટલે કેસર રાણી વિચારમાં પડી, અને પોતાના સ્વામીને પુછવા લાગી.

કેસર—કેમ મહારાજ, તમે કેમ પાછા આવ્યા.

પંક—મારો મોટો બાધ જુદા હિપર ચડે, ને મારાથી બેસી રહેવાય નહીં.

કેસર—જ્યારે એમ છે ત્યારે મંછપરમાર પર પહેલો ધા તમે કરશો. નહીં. તમારા મોટા ભાઇને કરવા દેજો.

ધંક—ત્રણું સારું, એમ કહી પોતાનો મુરાઇ પોશાક પહેરવા માંડ્યો, તથા હથીઆર બાંધવા માંડ્યા.

ચંદ રાઠોડ પોતાના બક્તર પહેરી તથા હથિયાર લઇ પોતાની રાણી ભદ્રાને મળવા ગયા. ભદ્રા રાણી વણી સતી હતી, પોતાના સ્વામીનો બોલ જરા ઉથાપતી નહોતી; જેવા ચંદ રાઠોડ ભદ્રા પાસે આવ્યા, એટલે ભદ્રા રાણીએ હાથ જોડીને પોતાના સ્વામીને આદરમાન આપી હાથ જાતી પલંગ પર બેસાડ્યા.

ભદ્રા—હે સ્વામીનાથ, આપનો ચહેરો આજ બચંકર જેવો દેખાય છે, ચંદ રાઠોડે મંછપરમારને વિશે જે હકીકત બની હતી તે બધી પોતાની રાણીને કહી સંભળાવી.

ભદ્રા—હે સ્વામીનાથ, તમારા ભાઈ કેસર રાણીના શીખવવાથી બુદ્ધ ઉપર ચડવાના નથી, ને કદી બુદ્ધ ઉપર ચડે તો પણ અગાડી પડી લડવાના નથી. પણ તમારા પીતાનું નામ રાખવાવાળા તમે છો, માટે તમારે ડરવું નહીં, કેમકે જે વાત કરમમાં લખેલી છે તે બનવાનો વખત નજીક આવ્યો છે, તે બનાવ પહેલું દરખાવું જોઇએ. શોક કરવો મીથ્યા છે, માટે હું તો દરખ રાખું છું.

ચંદ—હે પ્યારી, તારા બોલવામાં મને કાંઇ સમજ પડી નહીં. માટે જે બનવાની હકીકત હોય તે મને કહે.

ભદ્રા—હે સ્વામીનાથ, પ્રથમ મંછ સાથે લડાઇ કરશો. તેમાં મંછપરમારનું માયું કાપી નાંખશો, પણ એ પાછો સજીવન થઇ તમને મારશે એમાં કાંઇ પણ સંદેહ નથી, કદાપી આ સમયે હું

આપને ના કહું તોપણ તમે માફ કહ્યું માનો. એમ નથી. કેમકે વિધાત્રાના ભેખ પાછા ફરવાના નથી.

ચંદ--અરે પ્યારી તારી બોલી મને આ સમયને વિશે બધી તારી લાગે છે, તેનું કારણ શું ?

ભદ્રા--હે સ્વામીનાથ, તમારે માથે મૃત્યુ આવેલું છે. એટલે મારી ખોત્રા તમને બધી મધુરી લાગતી હશે.

ચંદ--અરે ! ત્યારે મને તારા જેવી રૂપાળા તથા સદગુણી સ્ત્રી ક્યાં મળવાની હતી ?

ભદ્રા--હે સ્વામીનાથ તેની તમારે ફીકર ચીંતા કરવી નહીં હું તમારી સાથે જીવે એમ જાણ્યો, તમે જ્યાં હશો ત્યાં આપની જ ચક્રશ એમ નક્કી સમજવું.

ચંદ--હે પ્યારી તેતો ઠીક. પણ તે કહ્યું કે મંજુપરમાર સજીવન થઈને પાછો મને મારશે એ તે શું કહેવાય, ને એને સજીવન કોણ કરવાનું ને એનાં કેવા પ્રાક્રમ છે, તે અધું મને કહી સંભળાવે તો હું આશ્વંદથી પુરુષ કરું.

ભદ્રા--હે સ્વામીનાથ સાંભળો. સજીવન હજીકનું હું તમને કહું.

હાહરો.

રાઠોડ અવજી સાંભળો, તેનો કહું વિસ્તાર;

મઢયંપાનો રાજ્યો માણેકદે પરમાર. ૧

ચક્રવર્તી થાવું હતું, ધારેલું મન કામ;

માટે રાજ લીધાં બધાં, બાકી કોણજ કામ. ૨

ધનમાં રાજ જીતી વળ્યો, આવ્યો પોતાને દેશ;

દીવાન પ્રત્યે બોલીઓ, ક્યાં કરશું પ્રવેશ. ૩

દીવાન મુખથી બોલીઆ, સુણો રામ તમે મન;	
હડીકત કહું બે રાજની, પ્રથમ કહું ગુંડવણ.	૪
જેઠા મોટા પ્રાકમી, એક એકથી સાર;	
ગુંડવણ છે માફા વાંકડો, કરજો મન વિચાર.	૫
રાજ મુખથી 'ઝોયયો', સખો પત્ર હમણાંએ;	
કાસદ જલદી મોકલો જઈ આપો કર માંહે.	૬
સખ્યો પત્ર ધણી પ્રીતથી, ખંડણી લેવા કાજ;	
કાસદ ત્યાંથી પરવયો, ગયો ગુંડવણને રાજ.	૭
પત્ર વાચ્યો મન હોસથી. બોલ્યા સરવે જન,	
જા કહેજો તુજ રાયને, છે લડવાનું મન.	૮
કાસદ પાછો આવીયો, કલ્યા સરવે સમાચાર,	
જુદ કરવા પરવયો, ગુંડવણને દરબાર.	૯
ગુંડવણ લોકે મારીયો, માણેકદે પરમાર,	
તેનો પુત્ર પરવયો, મંજુરાજકુમાર,	૧૦
લીધું વેર પીતા તણું, જીત્યો ગુંડવણ રાયે;	
સધળા ગુંડવણ મારીયા, કાળી માત ધણી સાહે.	૧૧
બાણેજ ગુંડવણ લોકનો, છુયો જેનું નામ;	
માફા ખળવંતો રાજ્યો, નવ હતો તે કામ.	૧૨
પરણવા ગયા પર રાજ્યમાં. પરણી લાલ્યો નાર;	
કંકુરાણી સુલક્ષણી, દેવી તણો અવતાર.	૧૩
સતી હતી ધણી નાર તે, વચન કહાડે મુખ ખહાર;	
વચન કદી તે નવ ફરે, ધણી સતી તે નાર.	૧૪
કંકુરાણીના સ્વામીને, માર્યો મંજુએ સાર;	
હત્યા મર્દ તે મંજુને, આપ લીધા તે કાર.	૧૫

તે ત્રાપ આપી ચઢ્યો, જુદું કરશે તમ સાથ:

તેનું શીશ તમે ઉઠશો, સુખજ્ઞે સ્વામી નાથ. ૧૧

ત્યારે કાળી આવશે, સજીવન કરશે રાધ,
મરાશો તમે પત્રકમા, કલો તમને મદીમાથ. ૧૭

ભખ્યુ મૃત્યુ તમ કર્મમા હું જાણું આ ઠાર;
ચિંતા તજજ્ઞે દીવ્યથી, સુખ ભોગવ્યાં અપાર. ૧૮

ચંદ્ર ધણેા ખુશી થયો, ધન ધન ભદ્રા નાર,
જુદું કરું મું રણ વિષે, કરે જેમ કીર્તાર, ૧૯

એમ કહી ચંદ્ર ચાવીયો, આવ્યો વાડી મોઝાર.
ભોંયના મધ્યે પરવર્યો ઘોડી કાદાડી ત્યાં બદાર. ૨૦

કાળી હેમળ નામનો, જળવંતી અપાર.
ઇંદ્ર સન્નામાં પરવરે રેવંત કરતા સાર, ૨૧

જલદી ઉડે આકાશમા, જાગે મધ્ય પાતાળ,
એવી કાળી હેમળા, ધણી હતી વીકાળ, ૨૨

આસન પોતે માડયું. થયો ઘોડી અસ્વાર,
બંધવ લેખ આવ્યો. જ્યાં છે રાજકુમાર. ૨૩

એટલે મંજી ઉડીયો, આપ થયો અસ્વાર;
ખેડ્યો ટુરી મેદાનમાં, ક્ષણ ન લાગી વાર. ૨૪

સામા સામા થઇ ગયા, મંજી બોલ્યા બોલ;
ચંદ્ર રાઠોડ તમે સાંભળો, કરજો એનું તોલ. ૨૫

મારે માથે ત્રાપ છે, જુદું કરું આ ઠાર;
કવિ કહે ચિત રાખજો, કાળી માત કરનાર. ૨૬

હવે ચંદ્ર રાઠોડ તથા પંક રાઠોડ એ બંને બાકીએ આવો
બાકી શરૂ કરી ચંદ્ર રાઠોડની ઘોડી કાળીઆ રેવંતને ટોકારે મારે એવી

હતી. કેમકે તેની ગતી ઈંદ્ર સભામાં જાય એટલી હતી, તેમ પાનાળ વિશે પણ જામ એવી ઈંદ્રરાજની અપસરાની આપેલી હતી હવે જાને સામસામા રણમાં એકઠા થયાં, જુદા કરવા માંડ્યું તેમાં પ્રથમ ધા મંજુ પરમારે ચંદ રાઠોડ ઉપર કીધો એટલે ઘોડી ઉડી તેવોજ મંજુનો ધા ખાલી ગયો.

ચંદ—અરે ખંધવ 'ધા' એવો ન કરીએ, જુઓ ધા એવો કરીએ એમ કહી ઘોડીને જમણા પગની ઠેસ મારી તેવીજ ઘોડી સરસરસર દધ મંજુના રેવંત ઉપર ઉતરી એટલે ચંદ રાઠોડે મંજુ પર સમશેરનો ધા કયો એટલે મંજુનું મસ્તક ઉડ્યું, પણ મસ્તક ઉડતાં મુખમાંથી " કાળી " શબ્દ નીકળ્યો; તેવાંજ કાળીકાજ હાથમાં અશ્રીતનો કુંપો તથા કાળભેરવને લઇ આવ્યાં, ને તુરંત મસ્તક ઉપર અશ્રીત સોંચી સજીવન કયો, તેવોજ મંજુએ ફેરવાને ધા કયો અને ચંદ રાઠોડનું મસ્તક કાપી નાંખ્યું. ને તેના ભાષ પંક રાઠોડને આંધી દીધી ને પોતે જે વાડીમાં મુકામ કીધો હતો ત્યાં આવ્યો. ભદ્રારાણીને ખજર પડી એટલે પોતાના સ્વામીનું મસ્તક લઇ બળી મુક. આ બાષ પણ પદમનીના જોડાની હતી.

પંક રાઠોડે મંજુપરમારની અનેક પ્રકારની વિનંતી કરવા માંડી.

મંજુ—તારા રાજ્યની ચોથાઇ ગદચંપાના રાજાને ત્યાં આપવી એવો લેખ કરી આપે તો છોકું, નહીંતો તારો દેશ હમણાં સર કરી લઇ તને ઢેઢ કરી છું.

પંક—હાજી મારે ચોથાઇ આપવી કશુંજ છે ને હું તમને લેખ કરી આપું છું. માટે આપ મારે મહોલે પધારો.

મંજુ—હું તમારે મહોલે આવવાનો નથી, અહીંયાં લખી આપો પણ પંક રાઠોડે તાંબાનું પતર મંગાવ્યું. ને પોતે એવો લેખ

લખી આપ્યો કે જ્યાં સુધી મઢચંપાનું રાજ્ય છે ત્યાં સુધી પાધાં-
વલના રાજ્યનો ધણી એ રાજ્યની ચોથાઈ મઢચંપાના રાજને ત્યાં
ભરે ને ન ભરે તો આ રાજ્ય એ રાજ છીનવી મે એવી અમો
કબુલત આપીએ છીએ.

એ પ્રમાણે મંજુપરમારે પંક રાઠોડ પાસે લખાવી લીધું ને
સુવર તથા લેખ લઈ પોતાના રાજ્ય બણી વળ્યા. તે થોડેક દિવસે
મઢચંપામાં આવ્યા.

પછી સુવરને શેહેરના દરવાજા બદાર એક ઝાડે બાંધી બંદુ-
કની ગોળા મારી પ્રાણ કાઢી નાંખ્યા. સુવર માર્યો તેથી આખા
શેહેરના લોક ખુશી થયા. પોતાના મોહોલમાં માતા જેજેવંતી, રાણી
પદમનીના તથા શુરા સામળ, જેન રતનાવળી વિએરે આ પ્રાક્રમ જોઈ
પણા ખુશી થતા હતા.

બાજે દિવસે જે વખત રાજસભા હાહાકાર ભરાઈ બેઠી હતી
તે વખતે પંક રાઠોડના હાથનો લેખ લખાવેલો હતો તે પોતે દીવા-
નના હાથમાં આપ્યો.

દીવાન—ધણે ખુશી થઈ, સાહેબ અખ ઠાક દેશખી જીતનેકા
નહોં રહ્યા, અને આથી સભા ધણી ખુશી થઈ.

મંજુપરમાર ચક્રવર્તી થયા તેનું નિશાન મઢચંપામાં ઉડવા
માડ્યું, હવે મંજુ પરમારે સભામાં ધણા ઈનામો વેંચ્યા ને પોતે ખાઈ
પીને આનંદ કરતા હતા.

કાળીકાજીના એક દિવસ પણ સાક્ષાત દર્શન થયા વિના
રહેતા નહોં ને કાળભેરવ પણ મંજુપરમારની પાસે રે'તા હતા.

જે માણસ એક પ્ધાનથી જીવતઅંબાની પુજા કરે છે તેને
નિરંતર અંબા પ્રસન્ન રહે છે. એવી આલ્પશક્તિની અકળકળા છે.

ભોજ રાજના વખતમાં કાળીકાજી કાળીદાસને પ્રસન્ન હતાં, તેમ ચાંપાનેરમાં પતાઈ રાજને હતાં. પણ પતાઈ રાજની દાનત માજી ઉપર બગડી તેથી માજીએ એ રાજ્યનો નાશ કર્યો.

વળી ચુંવાળમાં બહુચર બાળી તે વલ્લભરામને પ્રસન્ન હતી કે જેને બહુચરાએ મોડ ધાલી પરણાવ્યો હતો.

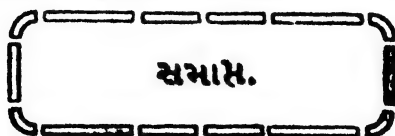
હરેક જન દ્રઢ વિશ્વાસથી અંબાની પુજા કરશે તેને મંજીપર-મારના જેવું ફળ મળે, સત્યયુગ વારામાં મળશે તેની તો નવાઈ નથી પણ તેથી કળાયુગમાં યાદિક મળે; પણ કળાયુગના વખતમાં એક ચીત રહેતું નથી. તેમ કળાયુગના માણસો અતિ પાપી હોય છે. એટલે તેનાથી દેવી તથા દેવો એ સધળા દુર રહે છે, પણ પુન્યવાન જે હોય છે ને જેના ઉપર પુન્યનોજ આશરો છે તેને ઇષ્ટ દેવના કેવા પ્રસન્ન થાય છે તે કહેવાની મારી મતી નથી. જે અંબાની ચાકરી કરે છે, તે જગતમાં પણ જીતે છે. ચાર યુગ કહે-તેવાએ તેના સત્યયુગ, દ્વાપર, અને કળાયુગ એ ત્રણ યુગમાં એક ધ્યાન રહે પણ તેની મુક્તિ થઈ શકતી નથી. કારણ કે સધળા વર્ણ એક નીચમ ને એક ધર્મ પાળે તેથી કરી ધર્મ સત્ય રહે તેથી ધણેજ પુન્યવાન હોય તોજ તે સમયમાં તરે છે. નહીં તો તે તરતો નથી. ને કળાયુગમાં જીઠ, કપટ, દગલબાજી, તથા અ-ભિમાન એટલી વસ્તુ ધણાઓમાં રહે છે, તેથી થોડી ચાકરી સેવા કરવાથી ઇશ્વર પ્રસન્ન થાય છે માટે ઇશ્વરની બંદગી કરો કેમકે આખરે ધર્મે જય અને પાપે ક્ષય. ”

હવે મંજી પરમારે ધણા દીવસ સુખમાં કાઢ્યા પછી પદમની રાણીને એક પુત્ર થયો, તેનું નામ શુન પરમાર પાડ્યું. શુનપર-મારે મંજીપરમાર કરતાં કેવાં કેવાં પ્રાકૃમ કીધાં તથા સેવા ચાકરી

કરી કેટલા દેવતાઓ પોતાને આધીન કીધા તે વિશે એ ચોપડીને
બીજો ભાગ છપાવવામાં આવશે, માતાજીને સેવા કરવા વિશે
ઢાહરાં.

- સુષ્ણને લોકો જગતના, કહું છું સધળો સાર;
ભક્તિ કરજો પ્રેમથી, તરશો મદા સંસાર. ૧
- ષ્ટ દેવ પોતા તણો, ધ્યાન ધરજો એક મન;
સત્ય વચન હું ઓચરૂં, સુષ્ણને સર્વે જન. ૨
- સાચી દેવી સારદા, ભુદ્ધિ આપી દાતાર;
થોડો ભેદ હું પામીયો, તરવાને સંસાર. ૩
- ઉત્તમ જુમ છે ચાલતો, કળીયુગ એનું નામ;
સાચા દીવથી સમરણ કરે, યાશે તેનું કામ. ૪
- ભક્તિ કીધી મંત્રએ, પામ્યો સુખ સંસાર
મુક્તિ પામ્યો ભુક્તિએ, ઉતર્યો ભવ પાર. ૫
- શીખ લેજો સૌ મંત્રની, કરજો જુમમાં નામ;
અનેક ફળતો પામશે, યશે મુક્તિનું કામ. ૬
- ષ્ટ દેવી મુજ ચંડીકા, અધીક પુન્યની પાસ;
સદા આશરોં એકને, કહે નરોત્તમ દાસ. ૭

પ્રીય વાંચક આ વારતાનો અધુરો રહેલો ભાગ બાલામંત્રની
વારતા ભા. ૨ નો. એ નામની વારતામાં વાંચવા કૃપા કરશે
કિમ્મત. ૧૨ આના પેરેટજ ૩ આના જુદા. મળવાનું ઠેકાણું
મહાદેવ રામચંદ્ર જાગુપટે-જુકસેવર-ત્રણદરવાળ-અમદાવાદ.

ડાયનેમોની વ્યવસ્થા.

MANAGEMENT OF DYNAMO.

આમાં ડાયનેમોની માહેતી ધણી સારી આપવામાં આવી છે. જેમાં વિદ્યુત લોડચૂમ્બક, કાર્બ બળ અને શક્તિ, સરકીટ, ડાયનેમો, તેમાં વિભાગ, પસંદગી, તે જોઈવવાની રીત, તેને ચલાવવાનાં સાધનો, ડાયનેમોનું જોડાણ અને સ્વીચબોર્ડ, એકપુખ્તુએટરમાં વિદ્યુત ભરવાની રીત વિદ્યુત દિવા અને તેમનું જોડાણ, ડાયનેમોને ચાલુ કરવાની રીત, જે કે વધારે ડાયનેમોને સાથે જોડવાની રીત, ડાયનેમોને બંધ કરવાની રીત, ડાયનેમોમાં નડતી મુશ્કેલીઓ વિગેરે અમત્યની આખતો છે. વિજ્ઞાનનું કામ કરનારા કારીગરોને ખાસ ઉપયોગી છે. કો. ર. ૨૧૧ પો. ૪ આના બુદ્ધા.

વિજ્ઞાનનું ઉપયોગી પુસ્તક.

વિદ્યુત અને વિદ્યુત ઉત્પત્તિ

આમાં વિજ્ઞાન સંબંધી આખતો પ્રારંભથીજ સમજાવી છે. આના સાત પ્રકરણો છે તેમાં વિદ્યુતવાહક, અર્ધવાહક, સાધારણ વાહક, ધાર્મિકવિદ્યુત, વિજ્ઞાનનો દબાણ, એમ્પીયર, વોલ્ટ, હર્સપાવર વિદ્યુત-બટ, ખાટરી, સેરોઝ, પ્યારેલેસ, ચટની સર્વ સાધારણ માહિતી ડી. સી. કરન્ટ, એ. સી. કરન્ટ, સન્ટ, જનરેટર, આસેચર અને તે સંબંધીની માહેતી વિગેરે માહિતિથી ભરપુર છે. વિશેષ સમજણ માટે ૭૨ ચિત્રની આકૃતિઓ આપી છે. ર. કો. ૧૧૧૧ પોસ્ટેજ ૪ આના.

મળવાનું ડેકાલ્-મહાદેવ રામચંદ્ર બાબુએ-શુકસેસર,
તથા દરવાજા-અમદાવાદ.

વિદ્યુત અને વિદ્યુત તારાની રચના.

(વિદ્યુત અને વિદ્યુત ઉત્પત્તિ ભા. ૨ ભે.)

આ પુસ્તક હાલિસ વાયરોંગ ઉપર સ્વનંત્ર રીતે લખાયેલું હોવાથી વાયરમેનોને તે સ્વર્ગીય દેશીની જેવું છે. એ લોકોમાં આ પુસ્તક ખૂબ જ લોકપ્રીય થયું છે. તારાની રચના સંબંધે ૨૮૫ પ્રશ્નો અને તેના જવાબો આપેલા છે. વિષય ખરોખર સમગ્ર તો માટે ૧૩૮ ચિત્રો આપેલા હોય વિષયો ઘણી જ સરળ ભાષામાં આપેલા છે. ડ્રાયસેલ કરવાની રીત, ડ્રાયસેલનો મસાલો, પોટસેલ કરવાની સમજ, પોટેટ સેલ જોડવાની સમજ, પોટેટસેલ કેસમાં નાખવાની સમજ, ડ્રાયસેલની રચના, વાયરોંગ પદ્ધતિ-સેરીજ પ્યારેલસ-સેરીજ સેરીજ વિજળાની, નિન્યોત જતીઓ, વિજળાની ચંદ્રન્યોત જતીઓ, નલીકાદીપ, કાર્બન શીસેમેન્ટ જતી, મેટલ શીસેમેન્ટ જતી, પાણીના કમવાર અને સેનાંતર પદ્ધતીના દાખલા, વિજળાનું ઓહમ્ થયું, કમવાર અને સમાંતર પદ્ધતીના દાખલા, અને નુકસાન, રેઝીસ્ટન્સ અને દાખાંતર એનો ફરક, ચોર્ડોંગ કોઇલ, રોપઅપ અને રોપડાઉન, ટ્રન્સફોર્મર વાયરોંગ, વૃક્ષ અને પ્રસરણ પદ્ધતિ ઇન્ડ્યુક્શન વાયર રેલ. વા એજના તારોનું કોષ્ટક સ્વીચ કટ આઉટ. સીર્ડોંગરોંગ કેસોંગ પોરટેન કલીટની સમજણ, સીર્ડોંગ રોંગ જોડવાના તારો અને તેમાંથી જતી અને પંખાની વાયરોંગ ફ્યુઝની સમજણ, અપૂર્ણકલીટ વાયરોંગ એક મજલાપરથી બીજા મજલાપર તારો લઈ જવાની પદ્ધતિ, પૂર્ણકેસોંગ વાયરોંગ ફેલીની વાયરોંગ પદ્ધતિ, મજા માર્ગો અને ટીકનેકટર અને તેના ઉપયોગ વૃક્ષ પદ્ધતિથી કરેલી વાયરોંગ ખુલી અને બંધ પદ્ધતીમાં વાપરવાના તારોના કોષ્ટકો.

નિન્યોત જતીઓ અને તેમની કીરણ શક્તીઓ કાર્બન શીસેમેન્ટ મેડલ શીસેમેન્ટ અને હાફવોલ્ટ જતીના મણીતો અને તેની ઓછી થનારી કીરણ શક્તિનાં ગણિતો, વાયરોંગમાં ન સમજતા થનારી

અને તેજ કાચમ રહેતી બૂલો વગેરે ધણા વિષયોનો સમાવેશ આ પુસ્તકમાં થયેલો છે. પૃષ્ઠ સંખ્યા ૨૩૦ ગ્લેજ કાગળ છતાં કિંમત ફક્ત રૂ. ૧-૮-૦ પોષ્ટેજ ભુલું છ આના.

વિદ્યુત સ્વાવલંબન.

૦-૧-૦ છ આનામાં સેંકડો રૂપિયાનો ખચાવ.

જેમને ત્યાં વિજળીના દિવાઓ તથા પંખાઓ છે. તેમને માટે ખાસ રાખવા લાયક. જેમને ત્યાં વિજળીના દિવાઓ હોય તેમને તે સંબંધી થોડી માહિતી હોવી જોઈએ. એ માહિતી મેળવવાથી વીજળીના મીટર કેમ ઓછા બને, વિજળીના કોન્ટ્રાક્ટ સરતામાં કેવી રીતે કરાવી લેવા એની માહિતી હોય તો પૈસાનો ધણો ખચાવ થાય છે અને અકસ્માત થાય ત્યારે પણ આપણે તરત તેનો ઇલાજ લઈ શકીએ આ બધું જ્ઞાન જાણવા સારૂ આ લઘુ પુસ્તક પ્રકાશીત કરવામાં આવ્યું છે. આમાં ધરમાના તારોની રચના અને તેના ગુણદોષ, આગ કેમ લાગે છે. તેને દુરસ્ત આપણે જાતે કેમ કરી શકીએ, અકસ્માતની વખતે આપણે શું કરવું વગેરેની સુચના, દરેક વસ્તુનો ઉપયોગ કેવો કરવો, વીજળીની ખત્તી એટલે શું તે કેટલી જાતની હોય છે. તેની વીદ્યુત પ્રકલ્પ કરવાની શક્તી કેટલી છે. વીજળીનો ખરચ ઓછો કેમ કરવો, વીજળીનું કંટ્રાક્ટ કેમ આપવું. યોગ્ય ભાવ શું છે. કરકસર ક્યાં અને કેવી કરવી. માલધણી આમા કેમ ફસાવાય છે, ત્રાસદાયક દીવા કેવા હોય છે, અંધારું કેમ થાય છે વિજળીથી કંટાળી ખરચ ધણો થાય છે. પાવર ન જોઈએ ? કેમ કહે છે અને તેનાથી કંટાળી કેમ જાય છે, તેની સાંજોપાંજ માહિતી આપેલી છે. ૩૬ ચિત્રો આપી ધણી સરળતાથી સમજાવેલું છે. છતાં કિંમત ફક્ત ૦-૧-૦ પોષ્ટેજ ૪ આના ભુલું.

મળવાનું ઠેકાણું-મહાદેવ રામચંદ્ર જાગુષ્ટે-બુકસેલર
ત્રણ દરવાજા-અમદાવાદ.

ધી એન્હરીડે કૉરસ પૉન્ડેન્સ

(કિંવા) હંમેશનો પત્રવ્યવહાર.

આ પુસ્તકમાં ગુજરાતી સાથે જ ઇંગ્લેન્ડમાં પત્રવ્યવહાર કેમ કરવો તેની મંપૂર્ણ માહિતી આપેલી હોવાથી ખાસ ઉપયોગી છે. આમાં જન્મવાનું, નિમંત્રણ, નિમંત્રણનો સ્વીકાર, અસ્વીકાર, ઉપરાણી, રીપોર્ટ, દાક્તરને બોલાવવા સંબંધી, બહામણ પત્ર, બેટ મોકલવા સંબંધી, બેંકમાંથી રૂપિયા મંગાવવા બાબત, મકાન ખાલી કરવા, નોકર રાખવા, અકરમાલ માટે દીલગીરી, પારખલ મંગાવવા બાબત, રત્ન માટે ચીઢી, રત્ન રદ કરવા બાબત, રેલવેનો ડબ્બો રીઝર્વ કરાવવા બાબત, ભૂલી ગયેલી વસ્તુ મંગાવવા બાબત, રનેલીની માદગી માટે દીલસોજી; તેનું હત્તર, સ્ટ્રીમર સંબંધી પુછપરછ. તેનો જવાબ, પુત્રનો પિતા પ્રત્યેનો કાગળ, બહેનનું બાઈ પરનું પત્ર, અરજી; મ્યુની. સેક્રેટરીને અરજી, રેલવે સત્તાધિકારીને અરજી, મુખ્યત્વારની રાજીફ માટે અરજી, સર્ટીફિકેટ, વૈદ્યકીય સર્ટીફિકેટ, પુસ્તક રજીસ્ટર કરવા બાબત, પગાર વધારવાની બદલી કરવા માટે અરજી, ફરીબાદ દેવારાવવા બાબત પોલીસમાં અરજી, નુના નોકર માટે બહામણ પત્ર, ઉપરાણી, તેના જવાબ, પહોચેલા માલની કોમત મોકલવા બાબત, નવી દુકાન ખોલવા વિષે, આડત બાધવા સંબંધી, એક દુકાનદારને બીજી પેઢી સાથે સંબંધ શરૂ કરવા, તેનો જવાબ, મકાન બાડું જણાવવા બાબત, મકાનમાં સમાર કામ કરી આપવાની શરત, હુંડી મોકલવા બાબત, હુંડીનાં નાણાં મળ્યા બાબત, ધરનો વીમો ઉતારવા બાબત, મકાનનું બાડું વધારવા બાબત કોઈ પેઢીમાં રૂપિયા જમે કરાવવા બાબત, મકાન ખાલી કરવાની નોટીસ મકાનનું બાડું વધારવાની તથા ઘટાડવા બાબત, મંદવાડ મરણ તે સંબંધી દીલસોજી પત્રો, અનેક કારણ માટે મારી માગવા તથા આપવાના નુદી નુદી જતના પત્રો, બાડાચીઠી અને હસ્તાવેજ વિશે ધણી જતના નમુના વિગેરે અસંખ્ય બાબતોના નમુના આમાં તૈયાર આપેલા હોવાથી તેમજ તે સાથેજ તેનું ગુજરાતી આપેલું હોવાથી ખાસ ઉપયોગી છે. એક વખત આ પુસ્તક તમે તમારા ટેબલ ઉપર રાખો. તો ખસેડવાનું મન થશે નહીં. આજેજ મંગાવો કિં. ૧૫ પૉરટેન્ડ બાજુ નુદા.

ધર વકીલ

આમાં ડિવાની, ફ્રાજદારી તથા રેવન્યુ કાયદાઓનો સંમલ છે.

કાયદાના દિમાયતીઓ, ઇંગ્લેન્ડ નહીં બલ્કેના, તેમજ કોર્ટ સંબંધીનું કામકાજ કરનારાઓ સારૂ આ પુસ્તક એક ઉત્તમ બક્ષીસ છે. જુજ બાબનો સારૂ વકીલ અગર બેરીસ્ટરોની શી ભરવા કરનાં આ પુસ્તક પાસે રાખવું એ ધણું જ લાભદાયક છે. આમાં મન્ડીયન પીનલકોડ ક્રોમીકલ પ્રેસીજરકોડ, હીસ્ટ્રીક્ટ માજિસ્ટ્રેટની વિશેષ સત્તા, રાજદારી કેદીને દેશપાર કરવાનો, કારીગર અને મજૂર, બખરો, તથા મેળા, બાડાનાં વાહન, વીલેજ પોલીસ, છાપખાના, કારખાનાં તથા વર્તમાન, ઢોરના કમણ, ભટકતા યુરોપીયનો, નાટકના ખેલ, શીતળા, અશીષ આબકારી, પોલીસ, રેલવે. જનાવર ઉપર થતું ધાતકીપણું અટકાવવા; સ્ટીમબોલ્ડર, એસ્ટાડીસન, ઝેરી જલ્સો, મોટરવાહન, ખાર ચનારા પદાર્થો, વર્તમાન પત્રો, ફટકા પ્રેસ વીજળી ગુન્હા કરનારી જાતી, રાજદ્રોહી સભા કારખાનાં ગાંડા માણસો, જીદગીના વીમા, ઘોડોડોની સરતો વૈદ્યકીય નોંધ રાખવા. પોલીસ ઓશીસરોના અખત્યાર હરકોઈ જખસના અખત્યાર પીનલકોટ મુજબના ગુન્હાનું પત્રક હિન્દુ ધર્મ શાસ્ત્ર, દત્તક, વીવાહ, વીલ વારસો, છુટાછેડા, ખોરાકી પોશાકી બિચેરે સર્વ બાબતો તથા પારસી લોકોનાં લગ્ન, તલાક વચેરે વચેરે બાબતો વારસનામું, તથા તે સંબંધીની જુદી જુદી બાબતો, મુસલમાની કાયદો, શાદી, તલાક. સગીર બક્ષીસ વક્ફ ખોરાકી પોશાકી વચેરે વચેરે બાબતો. અપકૃત્ય તથા એ સંબંધીના અધિકાર. ન્યાય સંબંધી હિન્દુ વિધવા પુનરલગ્ન દીવાની મર્ટના દરવાખ કોર્ટ હી

તથા તે સંબંધીની જુદી જુદી ખાતો હિન્દુ લોકોનાં વસીયત-
નામાં પુરાવા તથા તે સંબંધીની જુદી જુદી ખાતો, કરાર તથા
તે સંબંધીની જુદી જુદી ખાતો સમ વિશેષ ન્યાય કરજદાર
જેકુનોને મદદ કરવા તથા તે સંબંધીની જુદી જુદી ખાતો. પ્રોબેટ
ત્રસ્ટ અને તે સંબંધીની જુદી જુદી ખાતો. દીવાની કોર્ટમાં કામ
ચલાવવા તથા તે સંબંધીની જુદી જુદી ખાતો મુદલ તથા તે
સંબંધીની જુદી જુદી ખાતો દરવાજો તથા તે સંબંધીની જુદી જુદી
ખાતો. ગાંડા માણસની મીલકત ઉપર દેખરેખ રાખવા ખાત.
જમીન મહેસુલ તથા તે સંબંધી જુદી જુદી ખાતો. જમીન
ઉપરના દક્ષપત્રો, લોકલક્ષ-ડ વતન ભાગદારી તથા નરવા દારી
સમરી સેટલમેન્ટ તાડાગીરાસ, મતાદાર તાલુકદારો કોર્ટ ઓફ વાર્ડસ
તમાવી ઈનકમટેક્સ ઇરીગેશન જંમલ, તમાકુ ખુબીજકાત; જળ-
માર્ગની ડ્યુટી, હિન્દુસ્તાનના બંદરો, દેશી ઉતાર લખ જનારા વહાણો
સુતરાઉ માલપરની જકાત સાર્વજનિક હોડી, ઘાટ સાર્વજનિક કામ
સાર જમીન લેવા ખાત, ચણણી નોટો નાણાં, દસ્તાવેજના જુદી
જુદી ધણી જાતના નમુના વીગેરે ધણી ધણી ખાતો આમાં
આપવામાં આવેલી હોવાથી સર્વ સાધારણો તેમજ બોલું અણેલાઓને
ખાસ સંમતિવા યોગ્ય છે. પાકું પુકું ઝેજ કાગળ જુજ પ્રતો શીલીકે
છે છતાં કિંમત માત્ર રૂ. ૬-૦-૦ પોસ્ટેજ ૦-૧૨-૦ જુદા
આજેજ મંગાવો.

મળવાનું ઠેકાણું—

મહાદેવ રામચંદ્ર જાગુબે બુકસેલર

તથા દરવાજા-અમદાવાદ.

સચિત્ર ગુજરાતી મોટર ગાર્ડ.

૧-૨-૩-૪-૫-૬ અને ૮ સીલેન્ડરની મોટરગાડી ચલાવવાની
માહિતી આપનાર પુસ્તક.

આમાં એન્જન અને તેના ચાર સ્ટ્રોક, સકશન સ્ટ્રોક અને
ઇનલેટ સ્ટ્રોક, કંપ્રેશન સ્ટ્રોક, પાવર સ્ટ્રોક, એક્સપાન્ડ સ્ટ્રોક, વોલ્વ
એન્ડ કેમ, ડબલ દાદાનું કેમ શાફ્ટ, વ્હોલ્વના ટાઈમીંગ, વીએરે.
પેટરોલ, કારબ્યુરેટર, તથા કારબ્યુરેટર, બેટરી તૈયાર કરવાની રીત.
એક્યુમ્યુલેટર ચાર્જિંગ ઈનડકશનકોષ્ટ, સ્પારકિંગ પ્લગ, કોન્ટેસ્ટ
બ્રકર, વ્હોલ્ટમિટર, ઈન્ટ્યુલેટ વાયર, ડિસ્ટ્રિબ્યુટર, બેસમેનનોટક
મેક એન્ડ બ્રેક સ્પારકિંગ પ્લગ, મેનનોટા, આરમ્યુયર, મેનનોટા
કોન્ટેક્ટ બ્રેકર અને ડિસ્ટ્રિબ્યુટર, ટાઈમીંગ ટીપરને મેનનોટા કેવો
બેસાડવો, સોંગલ સીલેન્ડર ડમડોઇલ વાયરીંગ, ડબલ અને ચારસી-
લેન્ડરનું વાયરીંગ, સીલેન્ડર વાયરીંગ ઓર્ડર, ડબલસિલેન્ડરના
કોક, ત્રણ સિલેન્ડરના એન્જનની માહિતી, છ સીલેન્ડરના એન્જનનો
કોક, વાયરીંગ વોટર કુર્લોંગ સિસ્ટીમ. ટ્યુબીલર રેડિએટર થરમોસા-
વફળ વોટર કુર્લોંગ સિસ્ટીમ, વોટરપંપ, કલચેસ, લેક્ષરકોનકલચ,
પ્લેટસકેસોંગ, ફેરવનારી મોટી પ્લેટ, ફેરનારી નાની પ્લેટ, કંપલીટ
કલચપ્લેટ, ડિફરેન્સિયલ ગિયર, ચેનમડગાર્ડ, સ્ટિયરીંગ ગિયર,
લેદર બાઈન્ડીંગ હેડબ્રેક, ઇન્ટર્નલ એક્સ પેર્ડોંગબ્રેક મોટલ લિબ્દર
અને એક્સલેરીટર, મંબર, ટાયરમાં હવા ભરવાનો પંપ, ટાયરમાં
હવા ભરવાનું કોષક, ટાયર કાઢવા, ટાયર અને ટ્યુપનો જથ્થો,
મહત્વની સુચના વિગેરે ઉપયોગી બાબતોનો આમાં સમાવેશ છે.
પુસ્તકમાં સમગ્ર ખાતર ઠેકાણે ઠેકાણે તેના બાબતના ચિત્ર આપવામાં
આવેલ છે. કિ. રૂ. ૨-૦-૦ પોસ્ટેજ ૦-૪-૦ આના ભુદા.

સચિત્ર ત્રિકાળ-જ્ઞાન-દર્શક

અથવા

અદ્ભુત વિદ્યાઓનો મહાસાગર.

આ પુસ્તકમાં નીચેની ૧૩ વિદ્યાઓ આપેલી છે. પૃષ્ઠ સંખ્યા ૪૨૦ સોનેરી પાકું પુઠું, ૧૨૮ પત્રિકેદોમાં એકંદરે ૯૬૬ બાબતોની માહિતી અને ૧૦૮ ચિત્રો અથવા આકૃતિઓ આપેલી છે. આવો સંપૂર્ણ વિગતોથી ભરેલો ગ્રંથ દરમુખી ગુજરાતી ભાષામાં બહાર પડ્યો નથી. મૂલ્ય માત્ર રૂ. ૫. વી. પી. થી મંગાવનારને એકંદરે રૂ. ૫-૬-૦ ખર્ચ થશે.

૧ માનસ વિદ્યા અથવા મેન્ટલ સાયન્સ, વચ્ચા, આખ કાન, નાક, જીભ એ ઇન્દ્રિયોની શક્તિની માહિતી અને તેને કેળવવાની રીતો. ૨ આકર્ષણ વિદ્યા અથવા પર્સનલ મેગ્નેટિઝમ. મનુષ્યમાં રહેલી આકર્ષણ શક્તિને કેળવવાની અને તેનો ઇચ્છા મુજબ ઉપયોગ કરી આ માણસનું આકર્ષણ તથા વર્તણૂક બદલવાની અનેક રીતો. આકર્ષણ શક્તિને પ્રસારવાની અને તેથી શક્તિવાળા માણસના પંજમાંથી છૂટવાની રીતો. (૩) મસ્તક વિદ્યા અથવા ફીનોલોજી. માણસના મસ્તકની જુદી જુદી શક્તિ અને તેના માથા પર હાથ ફેરવીને જાણી લેવાની રીત, અનેક ચિત્રો અને સંપૂર્ણ સમજૂતી સાથે. (૪) માનસ સંદેશ વિદ્યા અથવા મેન્ટલ ટેલીપથી વિચારશક્તિ કેળવીને એક બીજા તરફ માનસિક સંદેશ કેવી રીતે મોકલી શકાય તે ચિત્રો સાથે સમજાવેલું છે. તર્કવાચન અથવા ઈડી રીઝોન અને મેન્ટલ ફોટોગ્રાફી પણ સારી રીતે સમજાવેલી છે.

(૫) મોહીની વિદ્યા અથવા મેરમેરીઝમ દ્વારા ઉતારા વડે માણસને મેરમેરીઝમની શક્તિથી ઉધાડવો, તેની કુટેવો સુધારવી, દર્દી મટાડવા, તેની પાસે કાર્યો કરાવવા, જુદી જુદી જાતના દાથ ઉતારા, પશુ-પક્ષી-મનુષ્ય સર્વને હીમોટાઇઝ કરવાની સહેલી અને અસરકારક રીતો ચિત્રા સાથે આપી છે. (૬) પ્રેતાવહન વિદ્યા અથવા રશીરીસુએઝીઝમ જૂન પ્રેતને બોલાવવાની અને તેમની સાથે, વાતો કરવાની અનેક રીતો, જૂનોના ફોટોગ્રાફો, જૂનોના ચમત્કારો જાનવાના કારણ, જૂનોના વળગાડ મટાડવાની રીતો, એ જાંધું સંક્ષેપમાં આપ્યું છે. (૭) ત્રિકાળ દર્શન વિદ્યા હઝરત, કાગળી, ત્રિકાળ દર્શન આપનાર ત્રિકાળદર્શી ચોટી, પ્લેચેટ વગેરે જનાવવાની અને વાપરવાની રીતો. (૮) મંત્ર વિદ્યા મંત્રોમાં રહેલી શક્તિ, મંત્રને આધીન દેવતા કેમ રહે છે. મંત્રજાણે સફળ થાય તે જનાવનારી રીતો, અને મોહન, વશીકરણ, આકર્ષણ, મનઃકામનાની સિદ્ધિ, અનેક દુઃખ દર્દ મટાડવ, સાપ-ચોંછી ઉતારવાની ઇત્યાદિના સેંકડો સંશોધન કરેલા મંત્રોનો મહાસાગર. (૯) ચંત્ર વિદ્યા પંદરો, વાસો, શત્રુ પીડાનો, કષ્ટ નિવારણનો પ્રેત કાઢવાનો, વશીકરણનો મંગળકારી, આદોશી મટાડવાનો ઇત્યાદિ અનેક મંત્રોને પ્રાચીન ગ્રંથોમાથી પ્રાપ્ત કરીને જાપેસો છે. (૧૦) તંત્ર વિદ્યા ઇદ્રજળના ચમત્કારિક પ્રયોગો જેવા કે સ્ત્રીને વશ કરવાનો, મોહન, સંતાન, વશીકરણ આકર્ષણ સુવર્ણ જનાવવું, ફોર્ટ કચેરીમાં જય મેળવવો, જૂનખાધા નિવારણને અને સરીરના રોગો મટાડવાના અનેક તાંત્રિક પ્રયોગોનો સંગ્રહ. પ્રયોગો સહેલાઇથી ધર આંગણે થઈ શકે તેવો છે. (૧૧) દેવમ વિદ્યા જૂમિ, પાણી, સૂર્ય, જીવડાં, પશુ પંખી, ધાતુઓ દુધ દહીં, ધાન્યો ઇત્યાદિ અનેક પ્રકારનાં સ્વપ્નો આવે ત્યારે તેનાં

કેવાં ફળ મળે તેની તથા અમંગળ સ્વપ્નના નિવારણની વિસ્તૃત માહિતી (૧૨) શકુન વિદ્યા-અંગે કરકવાં, કાકશબ્દ શકુન, ગરોળી-કાર્યોગના શકુન, છોકના શકુન, જૈન શકુન વિદ્યા, ઇત્યાદિનો સંગ્રહ (૧૩) હસ્તાક્ષર પરીક્ષણ વિદ્યા માણસના હસ્તાક્ષર પરથી તેની વાસીયત જાણી લેવાની રીત. આમાં ગાધીજી, કલાપી, મદારાજી વિકટોરીયા, સુર ગોકુલજી ઝાસો, ટોલસટોય, ઇલીઝાબેથ, નાનાલાલ કવિ વિગેરે જાણીતા સ્ત્રી પુરુષોના હસ્તાક્ષરના સંખ્યાબંધ નમુના આપ્યા છે. (૧૪) કોકશાસ્ત્ર અથવા રતિવિદ્યા સ્ત્રી પુરુષોનાં અવયવો વગેરે ઉપરથી તેમની જાતીની ઓળખાણ સ્ત્રી સમાગમના પ્રકારો, આસનો મરજી પ્રમાણેના બાળક, ગુપ્ત દર્દો તથા તેના ઉપાયો, નપુંસકતાના પ્રકાર તથા ઉપાયો, વંધ્યત્વનાં દર્દો અને તેના ઉપાયો, નપુંસકતાના પ્રકાર તથા ઉપાયો વંધ્યત્વનાં દર્દો અને ઉપાયો તીર્થત્રદિના ઉપાયો વગેરેનો મોટો સંગ્રહ. [આ પુસ્તકની માત્ર ગણોગાંડી નકલો સીલકે છે.]

ગરબાવળી—(નવીન ચતુર સુંદર સ્ત્રી વીજાસ મનહર રસિક ગરબાવળી) ભાગ ૧-૨-૩-૪-૫-૬ ૭-૮ આ પુસ્તક સ્ત્રીઓને ગરબા વિગેરે સારૂં બાણું ઉપયોગી છે.
પા. ૦—૬—૦

શક્તિભક્તિ રસ પદ માળા—આ દેવી ભક્તોનું પરમપ્રીય પુસ્તક. આમાં સર્વ કોષ વિષયો દેવી ઉપાસકો માટે અત્યંત ઉપયોગનાં છે. ૩. ૫ સર્વ જાતના પુસ્તકો મળવાનું ઠેકાણું.

મહાદેવ રામચંદ્ર જગુષ્ટે.

ત્રણ હરવાળા-અમદાવાદ.

શાક, પાક, પકવાનશાસ્ત્ર,

મનુષ્ય હાંદગી નીભાવવાને ખારાક એ મુખ્ય ચીજ છે. પરંતુ જો રીતસર તૈયાર કરવામાં ન આવે તો દેહનું પોષણ કરવાને બદલે શુક્ર, શ્લેષ્મી, આર્દ્રા, ઝાંડા, મરંડા, અશ્લુષ્ વિગેરે અનેક દરદો ઉત્પન્ન કરે અને તેથી ખારાક કેવી રીતે તૈયાર કરવો તેનું જ્ઞાન તે ધ્યાનમાં માણીતમાં સારેથી મેળવી આપવામાં આવ્યું છે. આમાં દહીંબી, મદ્રાસી, ખંજાદ અને પળળગી રીતરીવાજના શાક પાક પકવાન મુરખ્યા, અથાણાં, બાંને કઢીઆં; ચઠાળી અને મસાલાદિ પણ વિષયનો સમાવેશ છે જેવા કે પારર રીતનો શાકનો સાદો મસાલો, શાક દાળનો ગરમ રાંધનો મસાલો, ચઠાળી બનાવવાની સુચના વિગેરે સરકો બનાવવાની રીત, શેરડીનો સરકો ગાળે રકો લીંબુના રસનો, પંરંડા, પીરતાળી પાપટો દુધની પુરો, કોદાના પુરી ખારી પુરી પ આમૃત ગગનગાંડીયા પાટી બરફી બદામની રાંટલી બાબુદી દુધના ખીસકો ગજ્યાં ખીસકોટ ખીર જ, કુલ્લવડી. ફદીયા, ફારંડા, ખજૂરાના પેંડા, સુકા પેંડા આરમીનીયમ મીઠાઈ, મેલસુર માવાનો બદામનો મરફી, માહુનથાળ, મોદક, ખાટો, ખાટી મારવાડી, પુરાળીયામોદક, બુદીના લાડુ દળના લાડુ, શીખંડ, બાસુદી, હલ્લો કરવાની રીત, સૂતરફેળી બનાવવાની રીત, કુલ્લ મુરખ્યા કરવાની રીત આંબળાનો મુરખ્યો, બદામનો, અશરનો અનનાસ આદિ જાત જાતનાં મુરખ્યા તથા સાદાપાક ગુદરપાક, બદામપાક, કેથીપાક, સાલમપાક, લસણપાક, અહીંયાપાક આદિ જાત જાતનાં પાક એમ સર્વ વિષયનો આમાં સમાવેશ છે, આજ સુધી બહાર પડેલા આવા પુસ્તકોમાં આ એક છે. જેજ ઉચ્ચ કાગળ, સુંદર છપાઈ તથા પાકુ સોનેરી પુડું છતાં કિંમત માત્ર રૂ. ૧-૮-૦ પોસ્ટેજ ૦-૬-૦.

મળવાનું ઠેકાણું:-

બુકસેલર મહાદેવ રામચંદ્ર જગુષી

ત્રણ દરવાજા-અમદાવાદ.

ધર્મ વિજય પ્રી. પ્રેસ-અમદાવાદ.

